

El gust per la lectura

ELS LLIBRES I LA LECTURA
Volum III

La història interminable
Michael Ende

Fahrenheit 451
Ray Bradbury

(Il·lustració: Arian Morera Velázquez)

Generalitat de Catalunya
Departament d'Educació

SEMINARI
"El gust per la lectura"
2006-2007

Direcció General d'Innovació
Subdirecció General de Llengua i Cohesió Social
Servei d'Ensenyament del Català

Els llibres i la lectura

Volum III

La història interminable

Michael Ende

Fahrenheit 451

Ray Bradbury

HENAR MORERA VELÁZQUEZ

MARGARIDA ROCA HERRERA

ÍNDEX GENERAL

VOLUM I

INTRODUCCIÓ	9
ORIENTACIONS PER AL PROFESSORAT	11
I. EL PODER DELS LLIBRES	15
1. Els llibres, el mirall del que som	17
2. La lectura, una finestra al món	18
3. La lectura dins la literatura	20
4. Llegir, un costum plaent	23
5. El menyspreu i la ignorància de la lectura	24
6. La repressió de la lectura	26
ANNEX: La lectura dins l'art	33
BIBLIOGRAFIA	37
SOLUCIONARIS	39

VOLUM II

II. <i>LA BIBLIOTECA DELS LLIBRES BUITS</i>	9
1. Abans de llegir	11
2. Mentre llegim	21
3. Després de llegir	46
III. <i>LA GUIA FANTÀSTICA</i>	53
1. Una guia per la fantasia	55
2. Llegim	61
3. Després de llegir	75
ANNEX: Indrets de <i>La guia fantàstica</i>	79

VOLUM III

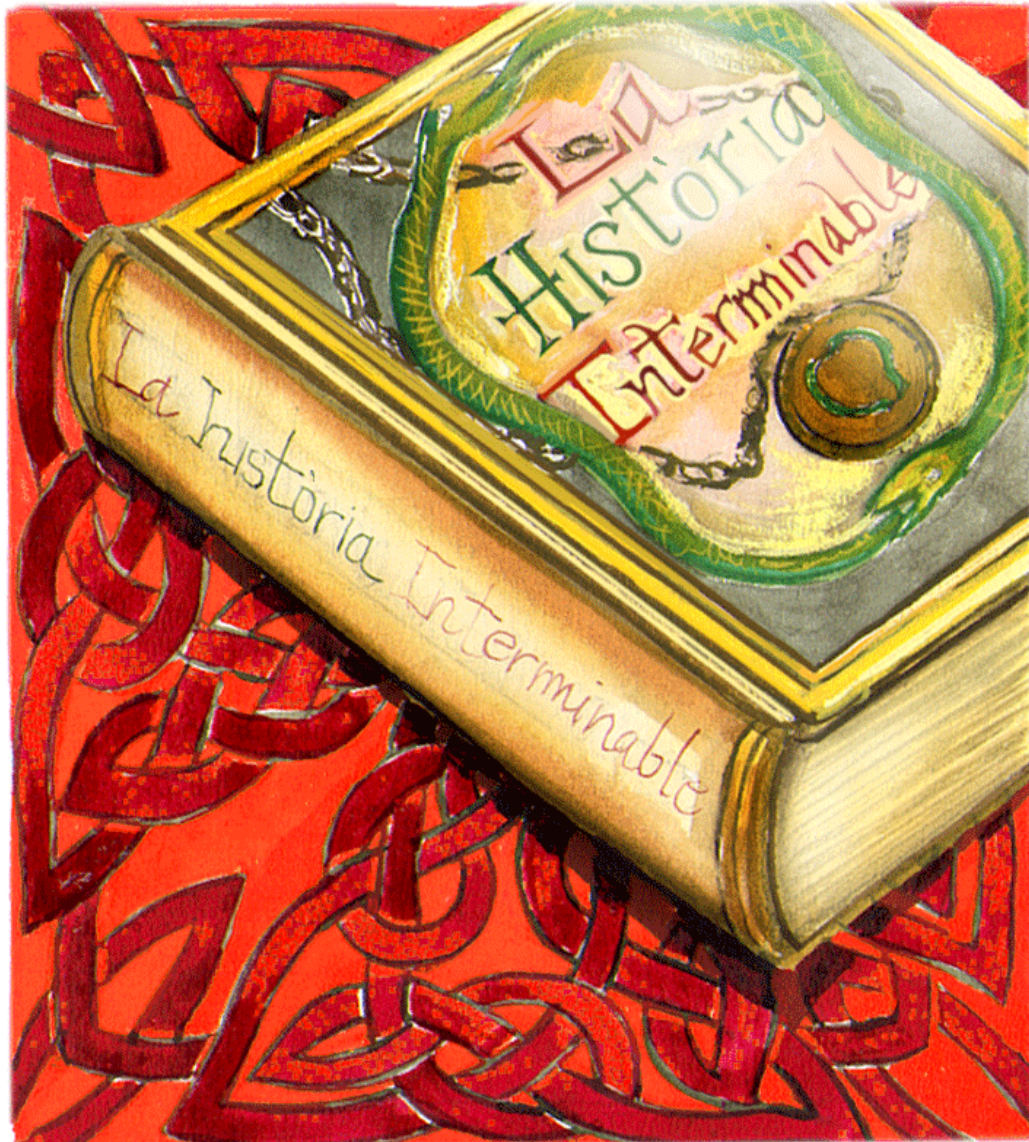
IV. <i>LA HISTÒRIA INTERMINABLE</i>	11
1. Per entrar a Fantasia	13
2. Dins de Fantasia	23
3. Fora de Fantasia	48
V. <i>FAHRENHEIT 451</i>	69
1. Abans de llegir	71
2. Mentre llegim	83
3. Després de llegir	101
ANNEXOS	107
Annex 1: Monstres i prodigis	109
Annex 2: Entrevista inèdita amb Ray Bradbury	113

ÍNDEX VOLUM III

IV. LA HISTÒRIA INTERMINABLE	11
1. Per entrar a Fantasia	13
1.1. Els dominis de Fantasia	13
1.1.1. La fantasia popular	13
1.2. La literatura fantàstica	16
1.2.1. Els orígens	16
1.2.2. Els gèneres	17
1.2.3. Els temes	17
1.2.4. L'estructura	18
1.3. L'autor	18
1.4. L'univers Ende	20
1.5. L'obra d'Ende i les adaptacions cinematogràfiques	22
2. Dins de Fantasia	23
2.1. Primera part. Capítols I-XII: Bastian i Fantasia	23
Capítol I. «Fantasia en perill»	25
Capítol II. «La crida de l'Atreiu»	26
Capítol III. «La Immemorable Morla»	28
Capítol IV. «Ygramul, la Múltiple»	30
Capítol V. «Els dos vellets»	30
Capítol VI. «Les tres portes màgiques»	31
Capítol VII. «La veu del silenci»	32
Capítol VIII. «En el país de la Gentussa»	32
Capítol IX. «La Ciutat de les Fantasmes»	33
Capítol X. «El vol a la Torre d'Ivori»	34
Capítol XI. «L'Emperadriu Infantil»	35
Capítol XII. «El Vell de la Muntanya Errant»	35
2.2. Segona part. Capítols XIII-XXVI: Bastian a Fantasia	36
Capítol XIII. «Perelín, el Bosc Nocturn»	36
Capítol XIV. «Goab, el desert dels Colors»	37
Capítol XV. «Graó-graman, la Mort Violada»	38
Capítol XVI. «Amarganth, la Ciutat d'Argent»	39
Capítol XVII. «Un dragó per a l'Heroi Hynreck»	40
Capítol XVIII. «Els aixarai»	41
Capítol XIX. «Els companys de viatge»	41
Capítol XX. «La Mà vident»	41
Capítol XXI. «El Monestir de les Estrelles»	42
Capítol XXII. «La batalla de la Torre d'Ivori»	43
Capítol XXIII. «L'antiga Ciutat dels Emperadors»	44
Capítol XXIV. «N'Aíuola»	45
Capítol XXV. «La Mina de les Imatges»	46
Capítol XXVI. «Les Aigües de la Vida»	47
3. Fora de Fantasia	48
3.1. Els personatges	48
3.1.1. Bastian Balthasar Bux, el protagonista	48
3.1.2. Els personatges en tinta vermella	53
3.1.3. Els éssers de Fantasia	53
3.2. El simbolisme dels objectes màgics	59
3.2.1. L'amulet d'or	59
3.2.2. El mirall	59
3.3. El mapa impossible dels espais de Fantasia	60

3.3.1. Els espais naturals	61
3.3.2. Les construccions arquitectòniques	62
3.4. L'estructura i el temps	63
3.4.1. El títol de l'obra: els elements recurrents	63
3.5. El poder del llenguatge	64
3.5.1. La paraula, el poder humà	65
3.5.2. Les paraules màgiques i les fórmules orals	65
3.5.3. Els jocs de paraules	66
3.6. La interpretació: el sentit de l'obra	66
V. <i>FAHRENHEIT 451</i> .	69
1. Abans de llegir	71
1.1. Ciència-ficció o futurisme a <i>Fahrenheit 451</i>	71
1.1.1. Utopia i antiutopia	72
1.2. Temes propis de la ciència-ficció a <i>Fahrenheit 451</i>	73
1.2.1. Els avenços tecnològics	73
1.2.2. La deshumanització de la societat	74
1.2.3. La pèrdua de la intimitat	75
1.3. No llegiu!! Prohibida la lectura!!	76
1.3.1. La idea de lectura als textos de ciència-ficció	76
1.4. Ray Bradbury	79
1.4.1. Biografia	79
1.4.2. La seva obra	79
1.4.3. «L'embrió» de <i>Fahrenheit 451</i>	80
1.4.4. Cinema	82
2. Mentre llegim	83
2.1. Primera part: «Crema era un plaer»	83
2.1.1. Inici i plantejament	83
2.1.2. La Clarisse	84
2.1.3. Arribada a casa. Mildred	85
2.1.4. El Llebrer	86
2.1.5. La influència de la Clarisse	87
2.1.6. El capità de bombers	88
2.1.7. L'actuació dels bombers	89
2.1.8. El discurs de Beatty	90
2.1.9. Consideracions sobre la felicitat	91
2.2. Segona part: «El sedàs i la sorra»	91
2.2.1. Una tarda de lectura	91
2.2.2. Faber	92
2.2.3. El món de Mildred	94
2.2.4. Beatty	95
2.3. Tercera part: «Crema resplendent»	96
2.3.1. Montag crema la casa. Mort de Beatty. Fi del Llebrer	96
2.3.2. La fugida	97
2.3.3. Arribada al riu	98
2.3.4. Final de trajecte	99
2.3.5. Guerra. Destrucció de la ciutat	99
2.3.6. Gran silenci	99
3. Després de llegir	101
3.1. L'estil	101
3.2. Els símbols a <i>Fahrenheit 451</i>	101
3.2.1. El foc	101

3.2.2. Salamandra	101
3.2.3. L'au fènix	103
3.3. Els avenços tecnològics a <i>Fahrenheit 451</i>	105
3.4. Els personatges i la novel·la	106
3.5. La pel·lícula	106
ANNEXOS	107
Annex 1: Monstres i prodigis	109
Annex 2: Entrevista inèdita amb Ray Bradbury	113

(Il·lustració: Arian Morera Velázquez)

III. LA HISTÒRIA INTERMINABLE

1. PER ENTRAR A FANTASIA

«M'agradaria saber», es va dir a si mateix, «què passa realment en un llibre mentre és tancat. És clar, a dins només hi ha lletres impreses sobre el paper, però, malgrat tot... Alguna cosa hi deu passar, perquè quan l'obro, hi apareix tot d'una una història sencera. Hi ha personatges que encara no conec, i totes les aventures i heroïcitats i batalles possibles... i, alguns cops, s'esdevenen tempestes al mar o algú que arriba a ciutats i països estrangers. D'alguna manera, tot això es troba dins el llibre. És clar, s'ha de llegir per poder-ho viure. Però, a dins, ja hi és d'abans. M'agradaria saber de quina manera.»

Michael Ende, *La història interminable* (p.18)

Heu tingut mai un pensament semblant? És probable que tan sols veient la portada d'un llibre us hàgiu demanat què hi deu succeir dins. Això és el que li passa a Bastian, el protagonista del llibre que us disposeu a llegir. Només mirant les cobertes del volum que té a les mans, Bastian s'adona que el relat "promet". Es titula *La història interminable* i a ell, com a vosaltres, el durà a un país anomenat Fantasia. Ja la descobrirem al seu moment. Ara, però, provarem d'acostar-nos-hi.

1.1. Els dominis de Fantasia

La fantasia es defineix com la facultat de la ment de representar-se coses inexistents i allunyades de la realitat; en altres paraules, la capacitat de formar imatges mentals o representacions d'objectes o combinacions que la realitat no ofereix. En el llenguatge col·loquial heu sentit a dir frases com ara "té moltes fantasies" o "la fantasia no coincideix amb la realitat". L'atracció que sentim per tot allò que s'escapa de la nostra comprensió estimula la nostra imaginació i ens obre la porta d'altres mons paral·lels: el món del somni, el meravellós i el sobrenatural.

Des del principi de la civilització els homes han donat importància a la facultat d'imaginar o somiar, desperts, o de fer-ho mentre dormien i després relatar-ho i buscar-hi una explicació, una interpretació. En totes les creacions artístiques humanes (literatura, pintura, música, escultura, cinema...) s'hi pot trobar el desig de plasmar el que és producte de la imaginació i sovint se'ns presenta com si fos la realitat.

1. Centrant-vos en la creació artística, contesteu les preguntes següents:

- a) Com sabríeu que una obra és fantàstica?
- b) Podríem distingir entre ficció i fantasia?
- c) Si a una obra literària se la qualifica com a fantàstica, quines característiques creieu que hauria de tenir?

1.1.1. La fantasia popular

El folklore comprèn les formes de cultura tradicional popular; d'entre aquestes formes, l'art de contar rondalles és un dels més estesos i més antics en el temps. Narracions populars i tradicionals ens ensenyen les coincidències en totes les civilitzacions i en tots els temps.

La literatura tradicional mostra que la imaginació dels homes sempre ha tingut la necessitat de resoldre els mateixos problemes: a tot arreu es conten rondalles i s'expliquen llegendes, i pertot arreu s'assemblen.

1.1.1.1. Les rondalles meravelloses

Són les més abundants de tots els rondallaris. En aquest tipus de rondalles s'hi reconeixen determinats elements comuns a totes les cultures i a tots els temps. És habitual que hi apareguin objectes que serveixen per a fer el bé o per a provocar el mal: catifes voladores que porten algú allà on vol, espases màgiques, flautes que fan caminar els que les senten, bosses que mai no es buiden; en definitiva, objectes meravellosos i màgics. Els protagonistes solen ser humans, però si es tracta d'animals o de la natura, les bèsties o els elements que formen el paisatge hi apareixen amb els mateixos efectes i defectes que els homes es reconeixen en ells. Així, podem trobar que tots ells parlen, mengen, dormen, s'estimen, s'avorreixen, s'ajuden o es fan la traveta com passa entre les persones.

1. Busqueu la diferència entre rondalla i llegenda.

2. Consulteu aquesta pàgina web:

http://www.edu365.com/eso/muds/catala/literatura/prosa/bella_bestia/pantalla1.htm

Després de llegir-la, anoteu com es classifiquen les rondalles segons el tema i els personatges.

3. Entre les rondalles meravelloses següents, trieu-ne una que us hagin explicat o hagueu llegit. Prepareu-vos per narrar-la oralment. Quan l'hagueu explicat, digueu quins són els detalls meravellosos que conté:

En Joan de l'ós

La donzella dels cabell d'or

La Ventafocs

Les sabates de cent llegües

L'anell de totes les gràcies

Els tres óssos

En Patufet

En Pere sense por

Els tres dons

1.1.1.2. Geografia fabulosa

L'atracció per paisatges, països i llocs desconeguts es remunta a temps molt antics quan els homes coneixien poc del món perquè no viatjaven amb la mateixa facilitat amb què avui es pot viatjar. Les aventures en països llunyans les devien començar a explicar comerciants i mariners que parlaven d'indrets exòtics, pobles fabulosos o costums rars per diferents. Abans del segle VII aC ja se sentien narracions de viatges, com el que va emprendre Ulisses per tornar a Ítaca, segons canta Homer a *L'Odissea*.

Entre els clàssics llatins, podem saber d'aquesta geografia llegint la *Història natural* de Plini o bé en els relats de viatges de l'escriptor grec d'època romana, Lluçia de Samòsata.

1. Si voleu conèixer l'argument de *L'Odissea*, no deixeu de visitar aquesta pàgina web: www.xtec.es/~sgiral/labyrinthus/graecia/littera/homeros6.htm

2. Els antics grecs creien que el continent africà era el país de la meravella. Segons les seves narracions, estava habitat per gent que vivia eternament i posseïa característiques físiques estranyes o trets excepcionals. Un altre poble fabulós, segons ens diuen, era el

dels antípodes, els habitants del qual Llucià de Samòsata situa vora el desert de Líbia: tenien les cames al cap, vuit dits a cada peu i caminaven capgirats. D'aquí ve el qualificatiu d'*antípoda*, que en grec volia dir 'els qui tenen els peus cap per amunt'.

Com es defineix ara el terme *antípoda*?

3. Llegiu aquest petit fragment d'*Alícia en terra de meravelles*:

—Voldria saber si cauré de cap a cap de la terra! Que divertit seria sortir d'entre la gent que es passeja de cap per avall! Els Antipàtics, em penso que són... —Estava bastant contenta que ningú no la sentís aquesta vegada, perquè aquella paraula, tanmateix, no semblava la bona—. Però els hauré de preguntar quin és el nom del país, sabeu?

Lewis Carroll, *Alícia en terra de meravelles*, cap. 1¹

Ajudeu Alícia i escriviu el nom d'un país que es trobi als antípodes de Catalunya.

4. Un dels estudiosos dels costums i del folklore català, Joan Amades, en una obra titulada *Geografia fabulosa*, recull rondalles sobre terres fabuloses de noms tan extraordinaris com La Gandòfia, l'Illa dels Dofins, la Terra del Cafè, la Terra de la Cucanya, la Terra de L'Eldorado, l'Illa de la Utopia, la Terra del Xauxa...

Per parelles, inventeu-vos un territori i descriu-ne el paisatge i els seus habitants.

5. Feu petits grups per dividir-vos la recerca següent:

- a) Un grup ha de buscar una rondalla que es refereixi a un indret «meravellós» de la vostra comarca.
- b) Un segon grup consultarà l'obra *Rondalles catalanes* de Joan Amades i escollirà una rondalla que situï l'element meravellós en una o unes muntanyes de la geografia catalana.
- c) El tercer grup buscarà l'argument de l'obra de Jacint Verdaguer, *L'Atlàntida*.
- d) Quan tothom tingui l'activitat acabada, heu d'escollir un portaveu de cada grup perquè expliqui oralment la narració que heu trobat.

1.1.1.3. Éssers fantàstics

En totes les tradicions (hebrea, clàssica, musulmana, oriental...), les històries meravelloses estan construïdes amb personatges que comparteixen la màgia del territori imaginat. Acostumen a tenir poders fora mida, per exemple, i se solen trobar amb animals fantàstics, esperits, monstres o, en general, éssers inversemblants.

1. Llegiu el text següent i feu, després, les activitats que us proposem:

Text 1

La mitologia de la Grècia clàssica es va prodigar en la creació de monstres: l'Hidra era una mena de serp o drac de molts caps, tallat un dels quals, li'n naixien dos o més. El Ca Cerber era un gos vigilant de l'infern que també tenia tres caps. L'Esfinx

¹ CARROLL, Lewis. *Alícia en terra de meravelles*. Barcelona: Juventud, 1971.

tenia el cap de dona i el cos de lleó; li agradava jugar amb les seves víctimes proposant-los una endevinalla i, si no la sabien contestar, les devorava. Les Sirenes tenien el bust de dona i la resta del cos d'ocell, ales incloses; els seus cants atreïen els navegants, que acabaven naufragant. Els Centaures eren homes fins a la cintura i cavalls tota la resta. Encara es podrien citar altres monstres com les Grees, les Gorgones, la Quimera, les Harpies...

www.xtec.net/~efernand/cv/fan_anti.htm

- a) Quin és l'enigma més famós que va proposar l'Esfinx?
- b) Les Gorgones eren tres germanes marines monstruoses i, alhora, germanes de les Grees. Només una d'elles era mortal. Sabeu de quina parlem? Com se la descriu?
- c) Ulisses, el protagonista de *L'Odissea* d'Homer, aconseguí vèncer els cants de les sirenes. Com ho fa? (Ho podeu llegir al cant XII de *L'Odissea*.)

1.2. La literatura fantàstica

1.2.1. Els orígens

Molts dels teòrics que han investigat al voltant de la literatura fantàstica coincideixen a considerar que aquest tipus de literatura no va aparèixer fins al segle XIX. Habitualment es considera novel·la fantàstica aquella que conté aventures èpiques que se situen en mons imaginaris i meravellosos en un temps llegendari o incert, i amb la intervenció de la màgia.

1. Llegiu el text escrit per J. L. Borges, que parla dels orígens de la literatura fantàstica, i feu les activitats que us proposem:

Literatura fantàstica

Hay quienes juzgan que la literatura fantàstica es un género lateral; sé que es el más antiguo, sé que bajo cualquier latitud, la cosmogonía y la mitología son anteriores a la novela de costumbres. [...] Sueños y símbolos e imágenes atraviesan el día; un desorden de mundos imaginarios confluye sin cesar en el mundo [...]

La literatura fantàstica no es una evasión de la realidad, sino que nos ayuda a comprenderla de un modo más profundo y complejo.

[...] toda literatura es fantàstica. Lo fantástico es una palabra demasiado vaga, como todas las abstractas. [...] La literatura, por lo general, ha sido fantàstica: cosmogonías, mitologías, cuentos de hadas... [...] hay escritores que se han propuesto la literatura fantàstica, desde luego... pero todo lo que se escribe es fantástico. Hay algo muy lindo sobre Joseph Conrad, que yo admiro tanto: le preguntaron si un cuento de él, La línea de sombra, era fantástico o no, y él contestó que el mundo es tan extraño, tan fantástico, que buscar deliberadamente lo fantástico es una prueba de insensibilidad. Él no podía contestar si el cuento era fantástico o no, porque para él no había diferencia entre lo uno y lo otro. Una hermosa contestación [...].

J. L. Borges, *Borges A/Z*

- a) Tenint en compte les paraules anteriors, des de quan podem parlar de literatura fantàstica?
- b) La mitologia és el conjunt de mites compartit per una determinada cultura. Així, parlem de mitologia clàssica, i ens referim a la grega i romana; mitologia jueva, àrab, vikinga, egípcia, oriental... Però, què és un *mite*?
- c) A què ens referim si parlem de *cosmogonia*?
- d) Busqueu informació sobre Joseph Conrad i sobre l'argument de la seva obra *La línia d'ombra*.

2. A Borges li agrada la resposta de Conrad perquè, per a ell, igual que per a Conrad, la realitat es vincula amb la fantasia. Ens vol dir que allò insòlit, sobrenatural, sorprenent o meravellós es pot trobar també en la realitat quotidiana. Com va dir un poeta surrealista francès: «Hi ha altres mons però són en aquest món».

De quin poeta parlem?

1.2.2. Els gèneres

Tal com hem vist en l'apartat anterior, i també seguint l'estudiós Tzevan Todorov, la fantasia sorgeix quan el sobrenatural irromp a la realitat. Todorov va distingir tres modalitats de ficció sobrenatural:

1. El meravellós, si uns fets antinaturals apareixen en el text sense justificació de cap tipus. Ho podem veure en algunes obres de C.S.Lewis o qualsevol novel·la de J. R. R. Tolkien.
2. L'estrany, quan a la fi un discurs racional arrodona una explicació d'aquests esdeveniments. Per exemple, *El gos de Baskerville* d'Arthur Conan Doyle o bé *Els assassinats del carrer Morgue* i *L'escarabat d'or* de Poe.
3. El fantàstic, on existeix una possibilitat de justificació de l'inexplicable que no aconsegueix d'imposar-se, i que aboca el relat vers el dubte i la indefinició. Hi pertanyen *L'Horlà* de Maupassant, *Aurèlia* de Gérard de Nerval, *El manuscrit trobat a Saragossa* de Potocki i *L'home de sorra*, E. T. T. Hoffmann.

1. Quina és l'obra d'aquest gènere més coneguda de C. S. Lewis?
2. Digueu què va escriure J. R. R. Tolkien.
3. Per quin personatge és famós Arthur Conan Doyle?
4. Busqueu altres títols de narracions d'Edgar Allan Poe.
5. Busqueu altres títols de contes de Hoffmann.

1.2.3. Els temes

Pels temes reconeixem també les obres fantàstiques. Viatges pel temps, arguments que transcorren a l'infern, personatges somniats, personatges que pateixen metamorfosis, la immortalitat... en són alguns.

1. Busqueu una obra que correspongui a cada un dels temes anteriors.

2. Agrupeu-vos perquè, entre tots, pugueu escriure els títols i els autors d'aquelles històries fantàstiques que hàgiu llegit al llarg de la vostra vida.

1.2.4. L'estructura

En la narrativa popular, la història sol presentar-se amb un esquema semblant a aquest:

- Allunyament (per exemple: l'heroi surt de casa seva)
- Prohibició (no ha de travessar la porta del palau)
- Infracció (la travessa)
- Mediació (algú intercedeix per ell: un nan li regala un talismà)
- Acceptació de l'heroi (acomplerta la gesta, retorna victoriós)

En la narració fantàstica, l'estructura es pot trobar de la manera que s'exposa més avall, tal com podeu llegir i ampliar a l'adreça d'Internet:

http://www.edu365.com/eso/muds/catala/literatura/prosa/bella_bestia/pantalla3.htm

- Situació inicial
- Plantejament d'un conflicte
- Desenvolupament
- Desenllaç
- Situació final

1. Penseu un conte clàssic que conegueu i que respongui a l'esquema popular. Escriviu-ne l'argument seguint els apartats anteriors.

2. Gianni Rodari proposava barrejar aquestes facetes per crear altres contes nous i poder així trencar els esquemes clàssics. En parelles, creeu un conte a partir de la proposta de Rodari.

1.3. L'autor

Llegiu a continuació la biografia de Michael Ende (1929-1995) i responeu les preguntes que trobareu, relacionades amb el context en què va viure l'autor.

Michael Andreas Helmut Ende va néixer el 12 de novembre de 1929 a Garmisch Partenkirchen, Baviera (al sud d'Alemanya).

Va ser l'únic fill del pintor surrealista Edgar Ende, un artista que el govern nazi va censurar, i de la cantant Luisä Bartolomae. El refugi de la imaginació el va heretar del seu pare, que se solia tancar a les fosques per crear imatges del no-res a partir d'un puntet de llum. Diuen que va créixer amb la il·lusió d'una funció de circ que va veure als quatre anys i va aprendre a explicar històries envoltat des de petit de bohemis, artistes, actors, mags i il·lusionistes... El seu pare li va transmetre una visió molt rica de la realitat i d'ell va rebre una completa educació artística i humanística.

1. El seu pare era, doncs, un pintor surrealista. Què significa el surrealisme en pintura? Busqueu un exemple d'un artista o una obra surrealista. Ho trobareu molt ben exposat a http://www.edu365.com/batxillerat/art/surrealisme/el_surrealisme.htm.

2. Michael Ende va créixer amb el nacionalsocialisme i va patir la tragèdia de la guerra, experiències que van contribuir a reforçar el desig de bellesa, humanitat i harmonia que reflecteix en el seu món de fantasia.

Busqueu en el llibre de ciències socials què és el *nacionalsocialisme*.

3. Quina és la guerra que va viure de nen Michael Ende? (Fixeu-vos en la data de naixement i el país!)

Als dinou anys, Ende va entrar a l'Escola de Teatre de Munic; d'aquí que en els seus orígens professionals el trobem com a actor professional, guionista de cabaret, dramaturg influït per Bertolt Brecht i crític de cine. La primera obra que va escriure de ben jove era una obra teatral titulada *Ja és l'Hora*, que tractava sobre la matança d'Hiroshima. El 1955 va escriure una altra obra de teatre, *El Lleig*.

4. Informeu-vos del temes que tracta el teatre de Brecht per poder adonar-vos de les seves preocupacions.

El 1957 un amic li demana textos per a uns dibuixos i Ende crea l'heroi Jim Botó

A partir de l'any 1960, gràcies a la seva primera obra d'èxit, *Jim Botó i Lluc el maquinista*, que havia estat rebutjada per més de dotze editorials durant dos anys, es dedica de ple a escriure i guanya el Premi de la Literatura Infantil d'Alemanya.

L'any 1964 es casa a Roma amb la cantant i actriu Ingeborg Hoffmann.

El 1973 publica *Momo*, tot i que li havia suposat força dificultats degudes a la dura crítica social de la història. L'obra serà premiada un any més tard amb el Premi Literatura Adolescent d'Alemanya. Johannes Schaaf en fa una pel·lícula, i s'hi pot veure Ende fent un petit paper!

5. La petita Momo vol tornar a la gent el seu temps, robat per uns lladres materialistes els Homes Grisos, i la seva il·lusió. Relacioneu la missió de la petita Momo amb el personatge de la mitologia grega del mateix nom: Momo. Podreu trobar l'argument de la novel·la consultant l'adreça: <http://www.edu365.com/vadellibres/lilibre/11/index.html>

L'any 1979 publica *La història interminable*, amb tant èxit i reconeixement que li atorguen el Premi Janusz Korczak.

El 1982 *La història interminable* és portada al cinema. De bon principi, es fa amb l'acord del seu autor però, quan s'adona que li canvien la història, intenta evitar que hi hagi el seu nom. Per aquesta raó va haver de mantenir un plet que finalment va perdre el 1985.

El mateix any 1985 mor la seva dona a causa d'un càncer de pulmó. L'any 1989 es casa amb la japonesa Mariko Sato, traductora de la seva obra.

El 1994 li diagnostiquen un càncer d'estómac i mor a Munic el 29 d'agost de 1995.

Des de l'any 1998, a Munic es pot visitar el Michael Ende Museum a la Bibliothek für internationale Kinder und Jugendliteratur. Els qui el visiten hi poden veure obres d'ell en diferents llengües, manuscrits, pintures del seu pare, llibres de la biblioteca que ell tenia i objectes personals.

Ende col·leccionava figures de tortugues fetes amb tota mena de materials perquè de petit havia viscut envoltat per aquests animals; en va tenir quatre (Muffí, Little Nemo, Tranquil·la, Cassiopea). Deia que l'atreien per la seva antiguitat, per la seva forma de crani i pel seu enigmàtic somriure: «Porten a dintre el seu propi i petit temps», afirmava Ende.

Podeu visitar les pàgines web següents si voleu ampliar la informació sobre alguns dels aspectes concrets que trobareu entre parèntesis al costat de l'adreça.

http://www.xtec.es/recursos/lit_inf/dossier/ende/intro.htm (introducció)

http://www.xtec.es/recursos/lit_inf/dossier/ende/bio.htm (biografia)

http://www.xtec.es/recursos/lit_inf/dossier/ende/biblioc.htm (obra completa)

http://www.xtec.es/recursos/lit_inf/dossier/ende/bibliome.htm (bibliografia)

6. Busqueu, dins l'obra completa de Michael Ende, que és a la pàgina http://www.xtec.es/recursos/lit_inf/dossier/ende/biblioc.htm, les obres que hagin estat traduïdes al català.

1.4. L'univers Ende

Ni la biografia ni l'obra de Michael Ende ocupen pàgines i pàgines d'enciclopèdies o llibres de text però, en canvi, és un autor llegit (vendes de 20 milions d'exemplars a tot el món) i traduït a més de trenta-cinc llengües. Això fa que ens haguem de preguntar el perquè del seu èxit fora dels cànons.

Una de les raons és que l'obra d'Ende trenca la frontera entre literatura infantil o juvenil i literatura d'adults. Una divisió ben falsa de bon principi perquè, tal com ell deia, "en cada persona hi ha un nen que vol jugar". Ende tracta el lector com un ésser intel·ligent parlant-li de qüestions com la soledat, el temps, la por o la destrucció, sense pensar en la cultura o l'edat que té qui el llegeix:

Text 1

[...] *L'èxit de l'obra de Michael Ende entre els públics de totes les edats rau en el fet que l'autor **tracta simplement el lector jove com un adult amb la ment oberta a altres mons.** Aquest respecte pel destinatari final de la seva obra, ja sigui nen o adult, es reflecteix en una sèrie de claus constants en els seus textos, tals com el tractament literari de la soledat dels nens, la por, entesa com una de les emocions que converteixen en humana l'existència; l'eternitat perduda per la consciència del temps o l'arquitectura com a instrument per construir espais imaginaris [...]*

Juan Carlos Olivares, «Michael Ende, el escritor de los niños-adultos»²

² OLIVARES, Juan Carlos. «Michael Ende, el escritor de los niños-adultos». *Clij* [Barcelona] (1995), núm. 78.

Una altra raó que explica el seu èxit és que va defensar la il·lusió i la fantasia en un moment en què dominava la literatura de tendència realista (anys seixanta i setanta). En la seva obra s'hi troba la sorpresa, el joc, el misteri, l'humor i l'aventura en la vida quotidiana. El seu és un món poètic propi, ple de personatges, situacions i escenaris innovadors respecte els que existien en el seu moment.

Text 2

[...] *i Ende és un artista en el sentit més bohemí de la paraula. És un esperit lliure que l'únic que pretén és crear. Situacions, personatges, ambients, paisatges, mons... i tot això ho vehicula a través de **la fantasia**, una fantasia lliure i audaç, però coherent. Ende construeix mons i societats com també els personatges que hi viuen, els dota de raó i lògica pròpia, no sempre coincident amb la del lector. La lliure fantasia com a creació pel pur plaer de narrar [...]*

Josep Albanell, «La fantasia: Rodari, Dahl, Ende»³

Text 3

Una altra: el romanticisme. Ende ataca el món tecnificat i consumista i prova d'adaptar al món actual l'ideal romàntic de la infància incontaminada. Ell deia que se sentia més a prop de Novalis que de la fantasia d'origen nord-americà i, com tot bon romàntic, estimava la natura i li agradaven les mitologies, inspiració de moltes de les seves criatures.

Ende fa servir l'antítesi fantasia-realitat tal com ho fan els romàntics: el món real és un món malaltís perquè nega constantment l'existència de la fantasia. Aquesta fantasia no s'ha d'entendre com un simple «somiar despert». La fantasia és el sinònim de la poesia com a força productiva de la societat que es va perdent amb la ràpida i contínua evolució del pensament modern, que redueix tots els fenòmens a realitats científiques objectives. La història interminable és una exigència romàntica de poetitzar la vida: l'art poètic i la realitat empírica s'han de fondre en una sola pasta, perquè existeixi una contínua compenetració entre el món real i el fictici [...]

Veljka Ruczicka Kenfel, «Momo, Bastian: volver al romanticismo»⁴

1. Què significa la frase del text 2, ser *un artista en el sentit més bohemí de la paraula*?
2. Busqueu informació sobre el romanticisme (text 3).
3. Com veu el món real Ende? Com entén la fantasia? Com la defineix?
4. Per què el món real nega l'existència de la fantasia?
5. Què significa: *la infància incontaminada*?

A l'hora d'escriure les novel·les de gènere fantàstic, Ende pensava que l'única realitat que podia descriure a consciència era la realitat inventada, perquè la realitat tal com és només la podia descriure mentint o essent ingenu.

³ ALBANELL, Josep. «La fantasía: Rodari, Dahl, Ende». *Peonza* [Santander] (octubre 1995), núm. 34.

⁴ KENFEL, Veljka Ruczicka «Momo, Bastian: volver al romanticismo». *Clij* [Barcelona] (1993), núm. 46.

Aquesta definició endiana de la literatura l'apropa tant al gènere fantàstic com al realista: ell no va voler mai tenir una frontera, un límit. És irònic que Ende en alemany signifiqui 'ímit'!

6. Llegiu el text següent:

Els pensaments d'en Bastian varen tornar a la realitat només a contracor. Estava content perquè la Història Interminable no tenia res a veure-hi. No li agradaven els llibres en què, amb mal humor i cara de pomes agres, li explicaven els esdeveniments normals d'una vida totalment normal de qualsevol persona totalment normal. D'això, ja en tenia prou amb la realitat; per què hauria volgut llegir-ne més? A més, s'encenia de ràbia quan s'adonava que el volien entabanar amb alguna cosa. I, en aquesta mena de llibres, sempre es tractava d'una manera més o menys clara d'entabanar algú amb alguna cosa.

En Bastian sentia predilecció pels llibres apassionants, o divertits, o que t'invitaven a somniar; llibres en què els personatges inventats vivien aventures fabuloses i on et podies imaginar tota mena de coses.

Michael Ende, *La història interminable* (p. 28)

- a) Segons el narrador, quins llibres no li agraden a Bastian? Copieu les línies on els descriu. A quin gènere pertanyen?
- b) I quins sí que li agraden? De quin gènere són? Copieu les línies on es veu clarament.

1.5. L'obra d'Ende i les adaptacions cinematogràfiques

1. Dues de les novel·les més famoses de Michael Ende han estat portades al cinema, amb més o menys fortuna i, en general, per a disgust del seu autor. Informeu-vos de les adaptacions cinematogràfiques que es poden veure, a través de la pàgina <http://www.alohacriticon.com/viajeliterario/article1115.html>.

Després de consultar la pàgina web anterior, ompliu aquesta fitxa amb les dades següents:

<i>Títol de la pel·lícula</i>	<i>Director</i>	<i>Any</i>	<i>Actor/actriu protagonista</i>

2. DINS DE FANTASIA

El món existia perquè el llegíssim. I jo el llegia.
Lynn Sharon Schwartz, *Arruïnats per la lectura*

2.1. Primera part. Capítols I-XII: Bastian i Fantasia

La història interminable comença un dia plujós d'un novembre gris i fred quan el protagonista, un nen petit i gras, de deu o onze anys, Bastian Balthasar Bux, entra a la llibreria del senyor Karl Konrad Koreander, llibreter d'ocasió.

1. Llegiu els quatre primers paràgrafs:

- a) On creieu que se situa el narrador per descriure aquesta escena inicial?
- b) En quina frase es veu que el narrador es col·loca en el punt de vista del noi per tal de descriure la botiga?
- c) Quins són els indicis que hi ha algú a l'altre extrem de la cambra?

2. El narrador descriu el llibreter de manera que ens resulti antipàtic perquè no li agraden gens les criatures. Diu que són:

éssers ploraners i enutjosos que tot ho fan malbé, que empastifen els llibres de melmelada, n'arrenquen les pàgines i tant se'ls en dona que els grans puguin tenir les mateixes preocupacions i els mateixos neguits que ells. (p. 8)

Podríeu trobar un adjectiu per a les frases següents, extretes del text que acabeu de llegir?

- *Que tot ho fan malbé.*
- *Que empastifen els llibres de melmelada, n'arrenquen les pàgines.*
- *Tant se'ls en dona que els grans puguin tenir les mateixes preocupacions i els mateixos neguits que ells.*

3. El noi li fa notar que no tots els nens són com ell creu que són. No és convenient deixar-se portar per tòpics o prejudicis. Penseu tres o quatre tòpics sobre el món dels adults i anoteu-los.

4. Ara ja coneixeu en Bastian. Per crear aquest personatge, Ende es va inspirar en un antic company de l'escola que havia mort de tuberculosi. I, alhora, en Bastian té alguns dels trets de la personalitat del Michael Ende infant. En podríeu dir:

- els trets físics:
- detalls de la seva personalitat:
- la família: pare, mare, oficis que fan:

5. Quan sona el telèfon de la botiga i el llibreter es tanca al seu despatx per parlar, en Bastian s'adona que farà tard a l'escola, però alguna cosa li impedeix moure's. És un llibre! Llegiu com es descriu aquest instant:

Li va semblar com si una mena de magnetisme sortís del llibre i l'atragués irresistiblement.

S'acostà a la poltrona, va allargar-hi la mà a poc a poc, tocà el llibre... i, en aquell precís instant, va sentir per dins que una cosa li feia «clic», talment una trampa que acaba de disparar-se. En Bastian va tenir el negre pressentiment que, en tocar el llibre, s'havia desencadenat un procés irreversible i sense aturador. (p. 12)

a) Com és el llibre?

b) Compareu-lo amb l'edició que teniu a les mans:

	<i>El llibre d'en Bastian</i>	<i>El vostre llibre</i>
Títol		
Cobertes		
Enquadrernació		
Il·lustracions		
Caplletres		
Tinta		

6. Llegiu aquest fragment:

Va mirar fixament el títol del llibre sentint ara fred, ara calor.

Allò, exactament allò, era el que havia somniat tantes vegades i el que, d'ençà que la passió l'havia escomès, havia desitjat. Una història que mai no acabés! El llibre de tots els llibres! (p.13)

Ara ja sabeu quina és la passió d'en Bastian però... i la vostra?

a) Quina és la vostra passió?

b) Suposant que no hagueu dit que són els llibres, en recordeu algun que us hagi sabut greu haver acabat i haver hagut de dir adéu als seus personatges?

7. Relacioneu el significat del dibuix de les cobertes –dos serpents formant un oval– amb el pressentiment que té en Bastian que aquesta serà una història que mai no acabarà.

8. En Bastian se'n va sota la pluja, amb el llibre a la mà. On se li acut de refugiar-se per llegir?

9. I comença a llegir *La història interminable*, com tots nosaltres que l'acompanyem en la seva aventura... Us heu adonat que canvia la tinta? Per què creieu que canvia?

Preparats?

Capítol I. «Fantasia en perill»

Al Bosc de Haule és mitjanit i venteja.

1. Algú s'ha extraviat. Podríeu dir qui?
2. Allà, aquest algú hi troba tres éssers asseguts al voltant d'una foguera, qui són?
3. Relacioneu els principals trets de cada ésser amb el seu nom propi:

Què és
Com es diu
Com és descrit
D'on és
Com viatja

4. Què resulta que són tots? Quin distintiu porten?
5. Com saben tots que a Fantasia passa alguna cosa?
6. Cap on es posen en camí? A qui van a veure?
7. Una setmana més tard arriben a una plana, el jardí anomenat Laberint, que envolta la Torre. Al jardí, a part de plantes i flors, hi ha dos animals de la mitologia grega. Podríeu dir quins són i com es poden reconèixer?
8. A la cort de l'Emperadriu, tan gran com una ciutat, s'hi troben molt oficis. Assenyalene dos que hem escrit per error!

tresorers, mags, bufons, soldats, missatgers, serventes, sastres, dones sàvies, alquimistes, sabaters, cuiners, acròbates, funàmbules, comptadors d'històries, teixidores, heralds, guardians...

9. Quina flor representa el pavelló on viu l'Emperadriu? De quin color és?

10. Dels animals de sella que es troben a la quadra de la torre, n'hi ha dos que podreu identificar pels detalls de la descripció que tot seguit llegireu. Anoteu el seu nom al costat del text:

- a) Ser mitològic que té la meitat meitat inferior de lleó, cua de rèptil i, llargues. Heròdot, Marco Polo, Sant parlat. Apareix a tapissos esculpit a portalades i capitells. i se l'esculpia al costat de l'Arbre de

superior d'àguila, la segons Plini, orelles Isidor i Dante n'han musulmans i es troba Simbolitza el bon guardià la Vida bíblic.

Aquest animal és un.....

- b) Un cavall alat de color blanc, el nom del qual era conegut antany fora de Fantasia, però que ara ja havia estat oblidat (p. 31). Aquest cavall amb ales havia nascut de la sang que rajà de la Medusa Gorgona quan Perseu li va tallar el cap. Una llegenda diu que ajudà Belerofont a lluitar contra la Quimera.

És símbol d'espiritualitat i se'l coneix amb el nom de.....

11. Tots els missatgers veuen que s'ha declarat el perill perquè l'Emperadriu Infantil està malalta. Qui són els missatgers de totes les contrades de Fantasia?

12. La tinta vermella ens porta al món d'en Bastian, el món real per contraposició al món de Fantasia. Observareu, però, que per a nosaltres tots dos són mons de ficció. Tenim tres plans: el nostre, el d'en Bastian i el de Fantasia. Potser és fàcil imaginar-s'ho com quan mirem una pel·lícula i veiem un personatge que mira una pel·lícula.

- a) Què fa en Bastian mentrestant? Escriviu l'hora que és quan llegeix aquest primer capítol i les matèries que han tingut els seus companys des que ha començat a llegir.

- b) Quin és el tema que estudien i que es relaciona amb la història que llegeix?

13. Copieu aquí les dues últimes línies del capítol:

.....
.....

14. Aneu a la pàgina 20 i observeu la il·lustració de la caplletra.

A l'edat mitjana, quan gairebé només els clergues i els aristòcrates sabien llegir, els llibres s'il·lustraven perquè tothom pogués entendre les històries a pesar de ser analfabets. Als monestirs, els monjos copiaven sobre pergamí els textos de la Bíblia o les obres de l'antiguitat clàssica. Aquests manuscrits se solien decorar amb pintures en miniatura, és a dir, s'il·luminaven amb il·lustracions, sovint inspirades en l'univers de les religions paganes. Els il·luminadors treballaven les decoracions a la caplletra amb capes primes d'or, clara d'ou i pintures extretes de vegetals o d'insectes.

- a) Quin sentit té la il·lustració en aquesta novel·la?

- b) A quin personatge del capítol correspon?

Capítol II. «La crida de l'Atreiu»

Bé o *malament*, quatre-cents noranta-nou metges del reialme deliberen sobre el tractament de la malaltia desconeguda que pateix l'Emperadriu Infantil.

1. Com són els millors metges de Fantasia reunits a la gran sala del tron?

2. L'Emperadriu té una curiosa manera de governar el reialme de Fantasia. No ha d'exercir cap poder perquè totes les criatures la respecten i procuren per ella. Per què creieu que té aquest poder? Què l'hi dóna? En quina frase es pot veure?

3. La tinta vermella ens duu als pensaments d'en Bastian. Quina relació s'estableix entre l'argument del llibre que llegeix i la seva pròpia vida?

4. Descubrim així, que en Bastian és un nen que no té necessitats materials però, en canvi, necessita una cosa que no es pot comprar. Què és?

5. Llegiu aquest fragment:

De sobte, es va fer una gran silenci a la sala i tots els ulls van convergir en la porta de dos batents que s'estava obrint. Entrava en Caíron, el famós i llegendari mestre de l'art mèdica.

Era allò que, en èpoques més reculades, es deia un centaure. Tenia figura humana fins a les anques i la resta del cos era el d'un cavall. Tanmateix, en Caíron era un centaure d'aquells que en diem negres. Havia vingut d'un país remotíssim que es trobava lluny, molt lluny, al sud. Per això la part humana del seu cos era del color de l'eben i només els cabells i la barba eren blancs i crespins; en canvi, el cos de cavall era ratllat com el d'una zebra. Portava un estrany capell de vímet trenats. Al voltant del coll, penjat d'una cadena, duia un gran amulet d'or, on es veien dos serpents, un de clar i l'altre fosc, que es mossegaven la cua l'un a l'altre tot dibuixant un oval. (p. 40)

El personatge de Caíron segurament està inspirat en el centaure Quiron de la mitologia grega. Llegiu a continuació un petit resum de la seva història mítica:

Quiron (Xeírōn), el més cèlebre, assenyat i savi dels centaures, era fill del déu Cronos i de Fílira, filla de l'Oceà. Per engendrar-lo, Cronos s'havia unit a Fílira amb forma de cavall, d'aquí la seva doble natura, d'home i cavall. Quiron era l'únic centaure immortal i vivia en una caverna de Tessàlia, a Grècia. Era amic dels homes, prudent i benèvol. Va educar Aquil·les, Jàson, Asclepi, ja que ell havia estat educat per Artemisa i Apol·lo, dues divinitats. Ensenyava música, medicina i moral; també a guerrear i a caçar. Fou ferit accidentalment per Hèracles quan l'ajudava a matar centaures. Com que les llagues de les seves fletxes no es curaven, i ell era immortal però, cansat de tant dolor, volia morir, el mortal Prometeu el va ajudar a aconseguir-ho.

a) Caíron, el centaure d'Ende, porta un gran amulet d'or: Què és un amulet? Per a què serveix?

b) Quina relació s'estableix entre el material de què està fet i el seu nom? (Una pista: busqueu el nom llatí de l'element a la Taula Periòdica dels Elements.)

6. Quina relació hi ha entre el medalló i la il·lustració de la coberta del llibre que llegeix en Bastian?

7. Amb quins altres nom es coneix l'amulet?

8. Com que sembla que la destrucció de Fantasia està relacionada amb la malaltia de l'Emperadriu, Caíron considera que ha de lliurar l'amulet a algú més savi, algú en qui l'Emperadriu confia. Qui és aquest heroi?

9. En tinta vermella, al món real d'en Bastian, trobem l'hora i l'assignatura que en Bastian s'ha saltat. Quina és? Com és que els pensaments d'en Bastian es refereixen a aquesta matèria?

10. El centaure, doncs, parteix cap a la terra on viu l'Atreiu, el Mar d'Herba, darrera les Muntanyes Argentades. Llegiu ara les pàgines 42 i 43 del llibre i, a continuació, completeu els espais buits amb la resposta adequada:

- Aquesta terra s'anomena Mar d'Herba perquè és una tan ampla, gran i plana com un mar.
- Els seus habitants són anomenats
- Es dediquen a amb encara que respecten molt uns animals enormes que es diuen
- Els homes porten els cabells i de color Tenen la pell del mateix color que les La seva educació està basada en tres valors:, i

11. Quan en Caíron coneix l'Atreiu s'enduu una sorpresa i dubta d'encomanar-li la missió. El cert és, però, que Ende va triar un nom molt adequat per a un heroi; és fàcil imaginar que es devia inspirar en la mítica figura del món clàssic grec: Atreu, fill de Pèlops i Hipodàmia, el pare d'Agamèmnon i de Menelau, famosos herois de la guerra de Troia.

- a) Digueu per què dubta al principi i amb quines paraules admet que és la persona adequada.
- b) Relacioneu aquesta decisió amb el que explicàvem sobre Ende i la seva fe en el poder de la fantasia (vg. Apartat 1.4, ex. 3)

12. Què significa el nom d'Atreiu segons diu ell mateix?

13. Quan en Caíron li fa entrega del Joiell, també li dóna unes quantes consignes. Assenyaleu-ne una que cregueu que pugui servir per aplicar-la a qualsevol recerca, del tipus que sigui.

14. Al món d'en Bastian ha passat una hora més. Són les onze. Fixeu-vos com la seva imaginació el porta a emmirallar-se amb el que està llegint. Amb qui s'identifica? Què fa?

15. Aneu a la pàgina 36 i observeu la il·lustració de la caplletra. Descriviu què s'hi veu.

Capítol III. «La Immemorable Morla»

Caíron, el vell centaure negre, desapareix de l'escena i el narrador ens ho fa saber amb una frase que apareixia al capítol I.

1. Reproduïu-la de nou.

2. L'Atreiu va cavalcant damunt de l'Artax durant una setmana. En aquest temps travessa països, somnia, busca i pregunta.

Ompliu el quadre següent perquè es pugui veure clarament el temps, els llocs que travessa i què somnia. Anoteu també els paral·lelismes amb les accions i els sentiments d'en Bastian:

<i>Atreiu</i>	<i>Bastian, mentre llegeix,</i>
1r dia: Somni:	Menja... Pensa...
2n dia:	
3r dia: Veu les Torres de Vidre d'Eribo	
A partir del 4t dia: Somni de la 4t nit:	
7è dia: Somni:	S'adona que...

3. Cavalcant cap al nord, seguint el consell del búfal purpuri, l'Atreiu arriba als Aiguamolls de la tristor per trobar-se amb la Immemorable Morla, que viu al Pic de la Banya.

El narrador va mostrant que Artax, que no duu el Signe perquè el protegeixi, es va encomanant de la tristesa del paratge. Aquest transvasament entre el paisatge, la natura, i l'estat d'ànim és un tret característic del romanticisme.

Seleccioneu aquells fragments on es vegi clarament que tant l'Artax com en Bastian es deixen endur per sensacions provocades per la natura:

Artax: a)
 b)
 c)
 d)

En Bastian:

4. Llegiu ara, molt atentament, les reflexions de la vella tortuga d'aiguamoll, la Immemorable Morla. Es tracta d'unes reflexions una mica estranyes perquè ella parla com si es desdoblés i, en un moment determinat, a la pàgina 63, l'Atreiu no sap què respondre-li.

D'una banda, el discurs de la tortuga condueix a la negació de qualsevol acció: *Res no és important* –li diu. D'una altra, el coratge de l'Atreiu per aconseguir els seus propòsits pot fer capgirar l'argumentació de la tortuga, que l'haurà d'ajudar a saber com salvar l'Emperadriu.

a) Fixeu-vos com el diàleg entre la Immemorable Morla i l'Atreiu es pot llegir com una metàfora a propòsit de la manera d'interpretar el món o el sentit de la vida. En tinta vermella, descobrireu els pensaments d'en Bastian: *No quedava més remei que mantenir les esperances...*

b) Debateu sobre les dues posicions. Uns defensareu les idees de la vella tortuga i els altres argumentareu com si fóssiu l'Atreiu.

5. Aneu a la pàgina 52, què veieu a la il·lustració de la lletra inicial?

Capítol IV. «Ygramul, la Múltiple»

Descobrirem que l'Atreiu s'ha extraviat al país de les Muntanyes Mortes i li vénen a la memòria llegendes i cançons del seu poblat que parlen dels perills d'aquest país del qual gairebé ningú no torna.

1. Què sent Bastian, en lloc d'estrofes de cançons?

2. Al País de les Muntanyes Mortes, s'hi obre una esquerda, de profunditat indeterminada: és l'Abisme Profund. Una criatura tenebrosa assetja l'Atreiu, però ell no ho sap, per això continua endavant pel caire de l'Abisme, amb molta precaució. És un llop, *negre com l'atzabeja i gros com un bou* (p. 72).

El fragment es pot interpretar com una imatge dels perills de qualsevol aventura (Gran Recerca); fins i tot, del risc de morir.

Assenyaleu els elements dels camps semàntics que mostren el perill (pàgs. 71 i 72):

– *substantius*:

– *adjectius*:

3. De sobte, l'Atreiu descobreix una xarxa de *filis enganxifosos* (p. 72).

a) Què és aquesta xarxa?

b) Què hi ha dintre?

4. Al final del capítol, un eixam de vespes carnisseres, *el rostre gegant*, fa saber a l'Atreiu un secret propòsit, que ell accepta. Quin és aquest tracte i com afecta a en Bastian (p. 74 i p.77)?

5. Aneu a la pàgina 68 i observeu la il·lustració de la caplletra. Descriviu què s'hi veu.

Capítol V. «Els dos vellets»

El dragó de la sort, Fuixur, s'ha pogut escapar de la teranyina i es presenta davant d'un Atreiu estranyat. Un ésser petit, vellet i arrugat els dóna una medecina que els ha de salvar.

1. Mentrestant, quin mal té en Bastian? De què se salva, ell?

2. Quan l'Atreiu es desperta s'adona que és a la cova dels vellets medecinaires. Què són i com es diuen?
3. Els dos vellets aconsellen l'Atreiu per tal que pugui arribar a la Uyulala de l'Oracle del Sud. L'homenet el porta fins a l'observatori on, a través del telescopi, pot observar... el que vosaltres podeu veure en la il·lustració de la lletra inicial del capítol (p.80), sota el vellet i al costat de dues columnes del que sembla un santuari grec. De què es tracta? Quan en sapigueu el nom, busqueu-ne la definició al diccionari.
4. Compareu la descripció que Ende en fa amb la que heu trobat al diccionari.
5. Esbrineu si el nom d'aquest ésser es pot utilitzar en sentit figurat. A qui es podria qualificar així?
6. Quina relació mítica es va establir entre aquest ésser fabulós i un oracle? Consulteu primer què era un oracle. (Pista: *consulteu* és un verb molt adequat per al significat d'aquest nom...).

Podeu visitar la web: <http://xtec.es/~sgiralt/labyrinthus/apollo/delphi1.htm>

Capítol VI. «Les tres portes màgiques»

Fàcilment haureu observat com la debilitat de l'Atreiu té un reflex en la d'en Bastian.

Així és que les aromes de la taula parada davant la cova dels gnoms vellets desperten l'estómac del nostre amic Bastian. Mentre dinen, l'homenet li explica tot el que l'Atreiu pregunta sobre la Uyulala.

1. On viu la Uyulala?
2. Què haurà de fer l'Atreiu per arribar fins a ella?
3. Relacioneu amb fletxes el nom de cada Porta amb les frases que les descriuen:

<i>Portes</i>	<i>Descripció</i>
Porta sense Clau	<i>les dues esfinxs no paren de mirar-se mútuament</i> <i>no era una porta per ser oberta</i> <i>Per a cadascú és una vivència diferent</i>
Porta del Gran Enigma	<i>és oberta i, alhora, tancada</i> <i>es queda petrificat a l'acte</i>
Porta del Mirall Prodigios	<i>Davant de segons quins visitants, les esfinxs tanquen els ulls i els deixen passar</i> <i>és un bon disbarat</i>

En aquest capítol, i en concret a les pàgines 103-106, es produeix un fenomen sorprenent. Són les tres al món d'en Bastian i, per tant, fa moltes hores que llegeix, completament absorbit per la ficció narrativa. En altres apartats ja hem descobert que, a en Bastian, l'apassionen els llibres que li permeten escapar-se de la realitat quotidiana.

En Bastian sentia predilecció pels llibres apassionants, o divertits, o que t'invitaven a somniar; llibres en què els personatges inventats vivien aventures fabuloses i on et podies imaginar tota mena de coses. (p. 28)

Ara, però, l'heroi pell-verda i en Bastian es relacionaran d'una manera inusual.

4. Busqueu les escenes on comença aquesta interrelació.
5. Aneu a la pàgina 92 i observeu amb molta atenció la il·lustració de la caplletra. Què representa?
6. Comenteu el sentit d'aquesta frase:

No es veu l'exterior sinó el veritable interior d'un ésser tal com ha estat creat en realitat. Aquell que vol travessar-lo, ha de penetrar-se a si mateix, per dir-ho d'alguna manera. (p. 99)

Capítol VII. «La veu del silenci»

Grans enigmes i misteris ornamenten el mosaic que hi ha a terra del bosc de columnes per on l'Atreiu camina. (Fixeu-vos en el dibuix de la pàgina 108.) Una veu que canta paraules rimades, com un plany, li fa de tornaveu i li pregunta qui és.

1. Proveu de fer versos! Inventeu-vos una quarteta de versos heptasíl·labs amb rima consonant encadenada (*abab*). El tema de la composició ha de ser la resposta a la pregunta «Qui sóc?».
2. Com es diu la veu del silenci?
3. Aneu a les pàgines 113-114 i llegiu la segona cançó de la veu. Responeu a continuació:
 - a) L'Emperadriu està malalta i, amb ella, el reialme de Fantasia. Què li passa?
 - b) Per què ningú de Fantasia no la pot curar?
 - c) Com anomena els qui no són de Fantasia? A quin món pertanyen?
 - d) Quina relació diu que hi ha entre els qui són fills de Fantasia i els qui no?

Ara, doncs, sabia per fi el que calia fer (p. 115). I l'Atreiu es posa en marxa, primer sense reconèixer el paisatge, i després s'adona que es troba vora la cova dels gnoms vellets. Es retroba en Fuixur, el dragó blanc de la sort.

4. Què li està passant a en Bastian?
5. Com es pot interpretar l'última frase del capítol: *Seria la salvació per a tots.*

Capítol VIII. «En el País de la Gentussa»

Heroics cavalquen l'Atreiu i en Fuixur fins que descobreixen que els impediments que estan trobant els provoquen quatre vents gegants que corresponen als quatre punts cardinals de Fantasia (observeu la il·lustració de la pàgina 125).

1. Escriviu el nom dels vents de Fantasia i, al costat, els noms que hi corresponen en català:

<i>Vents</i>	<i>Fantasia</i>	<i>Catalunya</i>
Nord		
Sud		
Est		
Oest		

2. Llegiu com són els vents, que es barallen com nens entremaliats, descrits amb la figura retòrica de la personificació. A totes les representacions mítiques dels vents hi ha recursos retòrics:

– Els egipcis, per exemple, van representar el vent amb una metonímia (la causa pel seu efecte): el representaven com una vela inflada.

– A Grècia, els vents van ser convertits en divinitats, pel poder que tenien (i tenen!). Els comandava Èol o estaven al servei de Zeus. En els poemes d’Homer llegim el nom de quatre vents: Bòrees, Zèfir, Euros i Notos. Però en un fris d’Atenes al segle I aC hi veiem el nom de vuit.

Quins són els noms que formen la rosa dels vents en català?

3. Quan el mar s’encalma perquè els vents ja paren el combat, on es troba l’Atreiu? Què li passa a en Bastian?

4. Quines són les visions que coincideixen a tenir un i altre?

Capítol IX. «La Ciutat de les Fantasmes»

I ara Fuixur busca l’Atreiu, que ronda per carrers silenciosos d’una ciutat abandonada.

1. Busqueu tots els signes de desolació que troba l’Atreiu, la seva solitud i el seu afebliment. Relacioneu-los amb els que experimenta en Bastian.

2. L’Atreiu sent un udol ronc i aspre: és Gmork, l’home-llop. Llegiu atentament les pàgines que s’hi refereixen (a partir de la 142) i analitzeu el diàleg entre aquest ésser i l’Atreiu. Després responeu:

a) Busqueu d’on ve el mot *licantrop* i què significa.

b) Què vol saber l’Atreiu?

c) Quan Gmork li demana qui és, què respon l’Atreiu (p. 143)?

3. Busqueu a *L’Odissea* d’Homer el diàleg d’Ulisses amb Polifem (cant IX). Quins paral·lelismes es poden veure entre ambdós diàlegs?

4. A les pàgines 146 i 148, hi llegireu un diàleg que es pot interpretar de manera metafòrica. A través d'aquests dos personatges, Ende pot parlar de les relacions entre la fantasia, la ficció, i la realitat. Fixeu-vos-hi:

Il·lusió i ofuscació és el que porteu als món dels homes. [...] Allà sereu mentides boniques o lletges, ximplés o intel·ligents.

[...]

Ara sabia per què ni un sol home s'acostava a Fantasia i per què ja mai més no n'arribaria cap que donés noms nous a l'Emperadriu Infantil. Com més s'escampés per Fantasia el flagell de la destrucció, més grossa seria l'allau de mentides en el món dels homes; i, justament per aquesta raó, s'esvania per moments la possibilitat que una criatura humana encara hi anés. Era un cercle viciós que no oferia escapatòria. Ara ho sabia.

Seguint la interpretació metafòrica, llegiu el fragment escrit en tinta vermella (p. 148-149). Com creieu que es pot salvar la fantasia?

5. Aneu a la pàgina 138 i observeu la il·lustració de la caplletra. Descriviu què s'hi veu.

Capítol X. «El vol a la Torre d'Ivori»

Ja fa estona que en Fuixur busca l'Atreiu i del fons del mar veu resplendir l'AURYN enredat en una branca de corall. La força de l'amulet l'obliga a continuar volant en línia recta fins a trobar l'Atreiu, semiconscient en un pati sense llum al costat de l'home-llop mort. Fuixur tira enlaire l'Atreiu i, junts, volen a través de la geografia impossible de Fantasia per aconseguir arribar a la Torre d'Ivori, on recordareu que viu l'Emperadriu Infantil.

1. Quins són els noms amb què s'ha anomenat l'Emperadriu, segons narra en Fuixur?
2. Compareu la descripció del Laberint que rodeja la Torre d'Ivori que vam llegir al capítol I amb la que veiem ara. Què ha passat?
3. Busqueu en la descripció del palau i la de l'Emperadriu tots els elements que remetin al color blanc.
4. Per què tot és blanc? Informeu-vos del seu simbolisme.
5. Aneu a la pàgina 154 i observeu la il·lustració de la caplletra. Descriviu què s'hi veu.
6. A la pàgina 164 diu:

En Bastian es va esglaiar.

En aquell moment li va passar una cosa que mai en sa vida no havia experimentat.

Què li ha passat? Quina interpretació en feu?

7. Ara que en Bastian ha trobat un nom a l'Emperadriu Infantil, comenteu si és un nom prou adient i proposeu-ne de diferents.

Capítol XI. «L'Emperadriu Infantil»

1. **K**afkiana era la situació de L'Atreiu (p. 169). Així comença el capítol però, sabeu d'on ve l'adjectiu kafkià, que es fa servir per descriure situacions enrevessades, inversemblants?

2. Llegiu aquest fragment, que és una de les rèpliques que fa l'Emperadriu a l'Atreiu i, a continuació, responeu.

Hi ha dos camins per travessar les fronteres entre Fantasia i el món dels homes, un de veritable i un de fals. Quan els éssers de Fantasia són esqueixats tan cruelment, és que han seguit el camí fals. Però quan les criatures humanes vénen al nostre món, és que han seguit el veritable. Tots els que han estat amb nosaltres han après alguna cosa que només podien aprendre aquí i que ha fet que tornessin al seu món canviats. Se'ls van obrir els ulls, perquè us van veure amb la vostra autèntica figura. I és per això que també van ser capaços de veure el seu món i el dels seus semblants amb uns altres ulls. Allà on abans només havien trobat la monotonia quotidiana, descobriren de sobte meravelles i secrets. Per això venien de bon grat a Fantasia. I, com més ric i esplendorós esdevenia el nostre món amb aquestes visites, menys mentides hi havia en el seu, que cada cop era més perfecte. (p. 172)

- Com a criatures humanes que som, ens sentim molt al·ludits. Penseu en quines ocasions heu visitat el món a què es refereix l'Emperadriu.
- Parleu de quins són els personatges o les històries que us han fet marxar de la monotonia quotidiana i, d'alguna manera, us han canviat.
- Debateu per què el món es fa més perfecte gràcies a aquestes visites.
- Com relacioneu aquest parlament amb les idees d'Ende exposades a l'apartat 1.4.?

3. Observeu el curiós fenomen del personatge que llegeix i dialoga amb els personatges de la ficció. En Bastian està tan implicat en la història que es vol convertir en el Salvador de Fantasia.

Comenteu el contingut del diàleg entre els tres personatges (l'Emperadriu, l'Atreiu i en Bastian) que trobem a les pàgines 173-175.

4. Analitzeu l'estil amb què l'autor pretén reflectir les emocions de Bastian, a qui el cor batega violentament.

5. Aneu a la pàgina 168 i expliqueu el simbolisme del dibuix.

6. Quan el capítol acaba, l'Atreiu s'endinsa en un son profund i tranquil. Quina hora és al rellotge de la torre?

Capítol XII. «El Vell de la Muntanya Errant»

La llitera de vidre de l'Emperadriu, transportada per quatre dels seus invisibles poders, s'acosta a la regió dels gels eterns, la Serralada dels Fats, la més alta de Fantasia.

1. Llegiu la descripció que es fa d'aquest trajecte i, després, expliqueu oralment els elements del paisatge.

2. Qui hi viu, allà dalt?
3. Què ha de fer l'emperadriu per arribar fins a ell?
4. Què troba al mig de l'estança en forma d'ou? Com es descriu?
5. Llegiu amb atenció les pàgines 188,189 i 190: Són molt importants! Després d'haver-hi pensat, expliqueu el sentit de les frases següents:
 - *Aquest llibre és tot Fantasia i tu i jo.* (p. 188)
 - *Què es veu en un mirall que s'emmiralla en un altre mirall?* (p. 188)
 - *Crear un nou començament [...] només ho pot fer una criatura humana.* (p. 189)
 - *Entrarem en el cercle de l'Etern Retorn.* (p. 190)
6. La ploma escriu i el Vell va llegint el que escriu. Què ha escrit? Com acaba la història que ha escrit?
7. Com reacciona en Bastian quan comprèn la situació? Fixeu-vos en els dos últims paràgrafs: l'un en tinta verda i l'altre, en vermell.
8. Què hi passa des del punt de vista de la forma? I en el contingut? Com es relacionen?
9. Recordeu per quin capítol passeu? Quina hora és? Parleu del simbolisme d'aquesta hora i proveu de recordar altres històries que hàgiu llegit on aquesta hora sigui decisiva.
10. Mireu la il·lustració de la pàgina 182 i discutiu què pot ser el que es representa sota la caplletra.

2.2. Segona part. Capítols XIII-XXVI: Bastian a Fantasia

Capítol XIII. «Perelín, el Bosc Nocturn»

Màgica metamorfoosi; així es podria qualificar la transformació que viu en Bastian des que entra a Fantasia tot cridant la Filla de la Lluna. Us adonareu que ja no hi ha tinta vermella perquè en Bastian ha estat capturat per aquest nou món.

1. Observeu com es transforma la seva realitat, allà a les golfes, i anoteu en què es converteix:
 - Les *gelades tenebres* es transformen en
 - De tenir por i angoixa passa a ser i
 - En Bastian notava el pes del seu cos i, en canvi, ara
 - De tan sols ser en Bastian passarà a ser considerat i

A partir del moment en què la veu delicada de la Filla de la Lluna fa saber al petit Bastian que Fantasia renaixerà dels seus desitjos, llegim una sèrie de metamorfosis que serà molt important que tingueu presents.

2. Quins són els regals materials que la Filla de la Lluna dóna a en Bastian?
3. Quin és el desig que li concedeix?
4. La concessió de la Filla de la Lluna desencadena un canvi fonamental per a en Bastian. Com aconseguix aquest canvi i de quin canvi es tracta?
5. Llegiu aquests versos del poeta Ángel González i responeu:

*Yo sé que existo
porque tú me imaginas.
Soy alto porque tú me crees
alto, y limpio porque tú me miras
con buenos ojos,
con mirada limpia.
Tu pensamiento me hace
inteligente, y en tu sencilla
ternura, yo soy también sencillo
y bondadoso.*

- a) Quina relació veieu entre el que sent el poeta i el que li passa a en Bastian?
 - b) Busqueu a la pàgina 202 un sintagma equivalent a l'expressió *con mirada limpia*.
6. Quan en Bastian es tomba per mirar la Filla de la Lluna, ja no hi és. S'adona que als dits hi té l'amulet d'or, la qual cosa significa que ella li ha llegat el poder sobre Fantasia. Al darrere del medalló hi ha una inscripció. Què hi diu? Com n'interpreteu el sentit?
 7. Què és Perelín? Qui hi mana?

Capítol XIV. «Goab, el Desert dels Colors»

Només començar la lectura d'aquest capítol, ja descobrim el segon desig del nostre amic Bastian.

1. Quin és aquest segon desig?
2. Observeu quin sentiment l'envaeix al cap d'estona que se li aconpleix un desig. Com ho expressa?
3. Llegiu la pàgina 213, quan el narrador descriu l'espectacle de la sorra desplaçant-se per formar dunes d'arena de colors. Classifiqueu tots els colors que hi apareixen en colors càlids i en colors freds:

Colors càlids

Colors freds

4. Haureu vist que molts d'aquests colors duen un adjectiu darrere que en precisa la nota. Ara fareu un exercici de creació poètica: busqueu un qualificatiu «diferent» per almenys tres colors distints. Per exemple: *vermell ferrari*.

5. La nit de Perelín, a en Bastian se li havia fet molt llarga, però el dia del desert, tot i que també era llarg, no se li'n feia tant. Quina qualitat té en Bastian que abans no tenia?

6. Quina qualitat vol tenir ara?

7. Dalt del cim d'una duna vermella, sent la veu, com un retrò, d'una figura gegant, de color vermell foc. Qui és i què diu que fa?

8. En Bastian és conduït a casa seva. Descriviu oralment els colors de l'habitació més espaiosa de casa vostra imitant l'estil del paràgraf de la pàgina 220 que comença: *Davant d'ell hi havia una estança decorada de la manera més esplèndida*.

Capítol XV. «Graó-graman, la Mort Virolada»

○ existeix Perelín o hi ha Desert de Colors. Penseu en la figura del lleó (o en la de la mítica au fènix) que mor i torna a ressorgir.

1. Quin és el sentit de la seva existència? Per què afirma: *Cada vegada és sempre* (p. 225)?

2. Graó-graman diu que és fet d'un foc letal. A quin element del món real també podríem definir així, de manera metafòrica: és fet de foc letal, mor i torna a ressorgir?

3. Als peus d'en Bastian, el lleó hi deixa una espasa. Les espases més antigues tenien la fulla de coure; després van ser de ferro, perquè es creia que allunyava els mals esperits, i més tard les van fer d'acer.

Les espases es relacionen amb el foc i la flama, per la forma i resplendor; tenen força màgica i purificadora, encara que també són símbol d'extermini.

En les llegendes apareixen espases meravelloses, dotades de poder màgic o sobrenatural. Quins trets caracteritzen l'espasa d'en Bastian?

4. Relacioneu amb fletxes els noms de les espases amb els seus propietaris:

<i>Tizona</i>	Jaume I
<i>Excalibur</i>	Sígrfid
<i>Anduril</i>	Cid
<i>Balmunga</i>	Carlemany
<i>Durendal</i>	Rotllà
<i>Sikanda</i>	Cid
<i>Colada</i>	Aragom
<i>Tisó</i>	Rei Artús
<i>Joiosa</i>	Bastian

5. Després d'haver passat dies allà, en Bastian demana al lleó poder quedar-s'hi més. El lleó li diu que no, perquè ha de viure la seva pròpia història. Ha d'aspirar a un altre lloc. Els camins de Fantasia són els seus desitjos: la Veritable Voluntat.

El lleó li explica que seguir el camí dels desitjos és el més perillós. Seguiu els arguments d'en Bastian i els d'en Graó-graman al voltant de què són els desitjos i per a què serveixen.

6. Anoteu les últimes línies d'aquest capítol.

Capítol XVI. «Amarganth, la Ciutat d'Argent»

1. **P**er on camina en Bastian, entrant i sortint?

2. Per què aquest espai és descrit com si es tractés d'un laberint?

3. Quin és el seu tercer desig?

4. En Bastian arriba a una clariana i camina cap un grup de persones, assegudes damunt l'herba. Fixeu-vos com s'hi acosta (p. 239). Hi veiem una dama tocant el llaüt, cavalls i armadures.

Amb aquests ingredients, a quina època històrica sembla que ens traslladem?

5. Qui són aquesta gent?

6. A Amarganth, la Ciutat d'Argent s'hi celebra un torneig que ha organitzat Qüérquobad, el Vellard d'Argent. Els qui guanyin aniran a una expedició de recerca per trobar un personatge que anomenen Salvador. Els guanyadors no els triarà el Vellard d'Argent sinó el seu hoste, el jove Atreiu.

a) Després d'haver llegit tot el capítol, dividiu-vos en grups. Cada grup s'haurà de limitar a descriure, sintetitzant-ne els detalls, un dels següents punts:

la ciutat, l'escenari, el públic, els participants,
els protagonistes, els combats, el desenllaç

b) Quan hagueu anotat les característiques més importants, ho haureu de llegir en veu alta seguint l'ordre dels punts més amunt apuntats.

Capítol XVII. «Un dragó per a l'Herói Hynreck»

Que en Bastian i l'Atreiu s'hagin fet amics fa cantar d'alegria el dragó de la sort, en Fuixur. L'Atreiu s'adona que en Bastian porta l'AURYN. Però...

1. Què descobreix en Bastian que no sap l'Atreiu?
2. Quan l'Atreiu va veure en Bastian per primera vegada, com era?

Com que en Bastian no es recorda d'aquesta imatge, pensa que l'Atreiu no li tindrà l'admiració que ell voldria que li tingués i, abans d'adormir-se, se li acut que hi ha una cosa que només ell sap fer: inventar-se històries.

L'endemà, el seu desig es compleix quan el Vellard d'Argent Qüérquobad li diu que la gent d'Amarganth són els trobadors i recontadors de Fantasia, i que estaran molt agraïts si delecta el públic amb noves històries.

3. Llegiu atentament la història que explica en Bastian, «La història de la Biblioteca d'Amarganth» (p. 260-262), sobre els orígens de la Ciutat d'Argent. Responen a continuació tenint present que el relat es pot interpretar metafòricament:

- a) La ciutat i el llac tenen noms significatius. Com es diuen? Per què es diuen així?
- b) Què han de fer els supervivents de la ciutat per no morir? Què s'aconseguirà?
- c) Què hi ha a la Biblioteca?

4. Si uniu el contingut de totes les vostres respostes, quin nou sentit té el relat?

5. Quan el Vellard d'Argent Qüérquobad li ensenya a en Bastian la Biblioteca, encara no l'han pogut obrir perquè la pedra de l'entrada no té nom. El nostre amic serà l'encarregat de donar-l'hi. Com li diu?

6. Fins aquest capítol, en quines ocasions ha posat noms?

7. Tal com l'escriptor J. L. Borges va imaginar, l'univers podria ser una gran biblioteca infinita, de forma que tothom se sentiria segur si sabia que dintre s'hi trobaria la solució de qualsevol qüestió que sorgís. Només caldria aclarir el misteri de l'origen d'aquesta biblioteca i el del temps. Relacioneu aquesta idea de Borges amb la biblioteca d'Amarganth: penseu que dintre d'aquesta s'hi llegeix una inscripció que diu que és la biblioteca de les obres completes d'en Bastian Balthasar Bux:

- d) A quin univers correspon la d'Amarganth?
- e) Per què creieu que és circular i interminable?

8. Els tres cavallers busquen en Bastian perquè es deleixen per tenir cadascú una història pròpia. No tenen el do de la paraula: us heu adonat que les seves inicials responen a una consonant muda, la H? Demanen a Bastian que els acompanyi. Resulta que l'Herói Hynreck està desfet a causa de l'amor per la Princesa Oglamar i fa deu anys que es prepara per enamorar-la.

- f) Quina és la primera estratègia que en Bastian li proposa per seduir-la?
- g) I la segona?

9. Copieu la frase amb què es tanca el capítol.

Capítol XVIII. «Els aixarai»

Rastres de l'Herói Hynreck, però no el camí de retorn per a en Bastian, és el que troben els tres cavallers, l'Atreiu i en Bastian. Quan s'aturen per descansar, l'Atreiu li fa explicar a en Bastian les històries que li contava a Krista i el principi del llibre, l'abans d'arribar a Fantasia.

1. Però, què li passa a en Bastian? A què és degut?
2. Amb quina frase l'Atreiu explica el fenomen?
3. Què provoca Al'Tshair?
4. Per què en Bastian se sent culpable i responsable del que passa?
5. Quantes culpes hi ha, segons els aixarai?
6. L'endemà al matí a la vall ja no hi ha llàgrimes, sinó un gran xivarri: munts d'arnes-pallasso (schlamuffos) que es diverteixen fent gran rebombori. En Bastian els adverteix que ell, gràcies al seu poder, les ha convertit en schlamuffos perquè deixessin de plorar. Juguen amb les síl·labes del seu nom. Com li diuen?
7. Proveu de fer el mateix amb el vostre propi nom i cognoms. Jugueu a desplaçar-ne les síl·labes fins que us passi com a en Bastian, que ja no sap com es diu de debò!

Capítol XIX. «Els companys de viatge»

Si us hi fixeu bé, notareu com entre en Bastian i l'Atreiu s'insinuen uns petits conflictes a propòsit d'una qüestió molt important.

1. Què passa?
2. Què li diu l'Atreiu que ha de fer?
3. Com s'ho pren en Bastian?
4. Què descobreix la mula Jixa?
5. Llavors en Bastian decideix que l'objectiu del viatge és la Torre d'Ivori, per tornar a veure la Senyora dels Disgustos. Com ho veu en Fuixur?
6. Decideixen quedar-se a dormir en una cabana abandonada. S'adonen que tenen visita. Qui els ha seguit?
7. Què volen?

Capítol XX. «La Mà Vident» **T**res-cents missatgers, més o menys, una corrua d'éssers de formes increïbles, tots els éssers de Fantasia, s'han afegit a la comitiva que s'endinsa

al bosc d'orquídies carnívores «Jardí d'Oglais» del castell encantat d'Hórok, la Mà Vident, on viu la bruixa pèrfida, Xayide.

1. Qui li fa saber a en Bastian?
2. Quin són els advertiments de l'Atreiu, cada cop més distanciat d'en Bastian?
3. Com reacciona en Bastian? Què decideix?
4. Què implica la seva decisió?
5. A la llunyania divisen el castell d'Hórok. En Bastian i els cavallers han estat assaltats per un escamot de la bruixa Xayide que envia un missatge a en Bastian perquè juri que la servirà i si no, els cavallers moriran. En Bastian es prepara per rescatar els presoners. Com acaba la història?
6. Bastian coneix la Xayide, que és a la sala encantada. Assenyaleu els elements de la descripció de la bruixa i de la sala que es poden considerar de mal averany.
 - De la bruixa:
 - De la sala:
7. La Xayide acompanyarà en Bastian a entrevistar-se amb la Filla de la Lluna. De què l'adverteix l'Atreiu?
8. Com reacciona en Bastian?

Capítol XXI. «El Monestir de les Estrelles»

Una vertadera expedició a la Torre d'Ivori. Gent i gent, missatgers dels països de Fantasia. Mentrestant, en Bastian està instal·lat en la millor tenda. L'Atreiu i en Fuixur van a la cua de la comitiva.

En aquesta expedició, la Xayide pren protagonisme: com a bruixa que és, la veiem ordir una estratègia per aïllar en Bastian dels qui l'han anat ajudant.

1. Quines són les opinions de la Xayide sobre Jixa?
2. Quina decisió pren en Bastian i com la hi explica a Jixa?
3. Quan el narrador acaba el relat del futur que li espera a Jixa, amb quina frase l'enllesteix? Copieu-la.
4. Llegiu aquesta frase:

Quan fem una cosa per una altra persona, és molt important quan i per què ho fem.

Parleu entre vosaltres sobre el sentit d'aquestes paraules de dues maneres:

- a) Com es poden interpretar aquests mots en relació amb el que li ha fet en Bastian a Jixa.

b) Com es pot interpretar en la vostra vida diària: parleu sobre si és ètic o no fer veure que busquem el bé de l'altre quan, en realitat, només estem mirant pel nostre propi bé.

5. Bastian continua l'expedició viatjant a la llitera de la Xayide que li regala un cinturó. Descriu aquest cinturó.

6. Contra qui trama ara la Xayide? Com en fa al·lusió? Com el calumnia?

7. A partir de la pàgina 335, i amb l'aparició dels crits de sis òlibes, comença una altra història.

Al Monestir de les Estrelles, un lloc de saviesa de nom Gigam, hi viuen els Monjos del Coneixement. Aquests monjos són dirigits i ensenyats per tres Profunds Pensadors: un és Uschtu, la Mare de la Intuïció, l'altre és Schirkrie, el Pare de la Visió, i el tercer és Jisipu, el Fill de la Perspicàcia.

Completeu el següent quadre perquè es pugui aclarir quins atributs té cadascun:

<i>Nom del Pensador</i>	<i>Relació de parentiu</i>	<i>Missatgers</i>	<i>Part del dia que li pertany</i>	<i>Aspecte</i>

8. Dividiu-vos en tres grups: *Intuïció*, *Perspicàcia* i *Visió*. Cadascun dels grups haurà de buscar el concepte que dóna nom al grup i relacionar-lo amb el coneixement, amb els missatgers i amb la part del dia que li correspon. Investigueu el concepte de coneixement per poder explicar bé després de quina manera es relaciona amb el concepte que us ha tocat. Penseu en les característiques dels éssers escollits com a missatgers. Poseu en comú les vostres descobertes.

9. Què buscaven els pensadors?

10. Què volien d'ell?

11. Quina és la resposta del Gran Savi a la pregunta dels Pensadors?

12. Expliqueu els efectes que s'aconsegueixen amb la pedra màgica i, sobretot, per què es consumeix la llum de cent anys.

13. Al final del capítol, coneixem la fi de la confraria però no en sabem res més. Per què?

14. A partir d'aquella nit, què va perdre en Bastian?

Capítol XXII. «La batalla de la Torre d'Ivori»

Van lluitant sentiments contradictoris en l'ànim d'en Bastian.

1. Quins són aquests sentiments?

2. Per un missatger ràpid i veloç, un lleugeret, en Bastian s'assabenta que la Filla de la Lluna fa temps que no es troba a la Torre d'Ivori. Aleshores en Bastian s'adona que l'Atreu i en Fuixur tenien raó quan li deien que no se la podia retrobar. Quins són ara els projectes d'en Bastian?

3. Quin és el futur que li espera, segons la Xayide?

4. Llegiu les pàgines 354 i 355. Ara en Bastian és a la Torre d'Ivori. Observeu com es comporta. Recordeu el capítol II, quan es descrivia la forma de regnar de l'Emperadriu Infantil. Quina gran diferència hi ha entre les maneres d'en Bastian i les de l'Emperadriu segons heu llegit?

5. Per què creieu que ara no li surt res bé?

6. Llegiu aquestes descripcions:

A poc a poc el temps també fou cada vegada més rúfol. Aquelles postes de sol que semblaven d'or líquid eren cada cop més rares. La majoria de les vegades el cel era gris i tapat, i l'aire es feia irrespirable. (p. 357)

[...]

Ja de bon matí el cel estava tapat amb núvols espessos i grisos com el plom que no deixaven que el dia s'acabés d'aixecar. Una entreclaror angoixant ho embolcallava tot, l'aire estava completament immòbil i era tan feixuc i opressiu que a penes es podia respirar. (p. 357)

a) Subratlleu tots els adjectius que es refereixin a fenòmens meteorològics.

b) Ara que els teniu tots marcats, penseu si poden tenir un valor premonitori.

c) Què anuncia el jove faune unes pàgines més endavant?

7. Busqueu la frase amb què el narrador renuncia a fer cap informe del que va passar a la Torre d'Ivori.

8. Per què es diu que la victòria té un gust amarg com el fel?

Capítol XXIII. «L'antiga Ciutat dels Emperadors»

Wagneriament [...] cavalcava en Bastian. (p. 367)

1. Investigueu quina òpera del compositor Wagner conté una cavalcada.

2. Abans d'arribar a una vall tancada, en Bastian sofreix dues pèrdues. Què perd?

Però aquí comença una altra història que hauria de ser contada en una altra ocasió.

3. Llegiu amb atenció la descripció de l'Antiga Ciutat dels Emperadors i la dels seus habitants, els No-parlants. Quin denominador comú tenen la Ciutat i els qui l'habiten?

4. Les paraules del simi Argax permeten establir un paral·lelisme entre la Ciutat i els seus habitants, i en Bastian. De quin paral·lelisme es tracta?

5. Llegiu les paraules del simi Argax:

Només podràs desitjar coses en la mesura que et recordis del teu món. Tota aquesta gent d'aquí ha malversat els seus records. Tot aquell que ja no té passat, tampoc no té futur. [...] Per a ells ja res no pot canviar, perquè ells mateixos ja no poden canviar.

[...] hi ha dues menes de folls, aquí. [...] Els uns han malversat els seus records a poc a poc. [...] Els altres, els que varen esdevenir emperadors, perderen de cop tots els seus records. (p. 372-373)

Parleu entre vosaltres sobre el sentit d'aquests mots si els apliquem al que li ha succeït a en Bastian

6. A quin dels jocs que es comercialitzen us recorda el joc que va inventar el simi per als No-parlants?

7. Quan hagueu acabat de llegir com s'hi juga, penseu: metafòricament, qui pot ser el simi que combina lletres, que acaben essent històries?

8. Segons el parer d'Argax, a en Bastian li queden tres o quatre desitjos. De moment, però, decideix marxar de la ciutat. S'acomiada de Sikanda per sempre. Què se n'ha fet de l'espasa?

9. Sense adonar-se'n, Bastian comença a desitjar. Copieu el paràgraf en què el narrador descriu aquest nou desig que es configura lentament.

10. La visió del Mar de les Boires, anomenat Skaidan, i la Ciutat dels Vímets, Yskal, els habitants de la qual són els yskàlnari, li ensenya com es pot participar en una comunitat.

Debateu de quina manera vosaltres podeu participar com un més en la vostra comunitat, encara que sigui de forma poc important o significativa. Escriviu, a la pissarra o al suro de la vostra aula, totes les accions que es poden dur a terme per col·laborar en una comunitat, en la societat.

11. Al desenllaç del capítol, s'hi pot llegir:

Però en Bastian volia ser individualitzat, ser algú, i no solament un com els altres. Precisament volia que l'estimessin per la seva manera de ser.

[...] ja no volia ser el més gran, el més fort o el més intel·ligent. [...] Ara es delia per ser estimat tal com era, bo o dolent, bonic o lleig, intel·ligent o talòs, amb tots els seus defectes... o precisament per ells.

Però, com era ell?

Ja no sabia. (p. 383-384)

Escriviu un text descriptiu, d'unes quinze línies, que porti per títol «Qui sóc jo?»

Capítol XIV. «N'Aiuola»

Xayide expira i, amb ella, s'acaba tota la campanya.

1. Com s'anomena la tècnica narrativa que s'utilitza per tornar enrere?

2. Amb quina frase se sap el final dels tres cavallers que li havien jurat fidelitat?
3. Però, tornem a en Bastian. Travessa el roserar, veu un rètol per anar «A la Casa dels Canvis» i en segueix la direcció. Què ha de fer en Bastian per entrar-hi?
4. Llegiu tot el capítol sencer. En un primer moment, en Bastian s'ha de dominar perquè confon N'Áiuola amb la seva mare. Per què creieu que passa?
5. Busqueu tots els elements de la història que permetin relacionar-la amb el creixement d'un infant.
6. N'Áiuola li fa saber que ha de trobar el lloc més secret de Fantasia, la deu d'on brolla l'Aigua de la Vida. Per arribar-hi no hi ha cap camí fàcil. Què ha de fer en Bastian?
7. Com es diu aquesta figura retòrica que relaciona un element amb un altre de sentit figurat?
8. I si prenem el sentit de tot el capítol en sentit figurat, com es diu aquest recurs?
9. Al final del capítol, ha canviat l'estació de l'any. Ja no és com si hi hagués un estiu etern. Què simbolitza l'hivern, la nit i el silenci en aquest context?

Capítol XXV. «La Mina de les Imatges»

Yor, el Miner Cec, convida en Bastian a dinar. L'orb Yor viu en una cabana a la Mina de les Imatges, anomenada Sot Minroud.

1. Quines imatges guarda la mina?
2. Com es guarden?
3. Què ha de fer en Bastian segons li diu Yor?
4. A l'esquena de Yor, en Bastian hi veu làmines amb imatges de somnis: un home el pit del qual és una gàbia amb dos coloms, una dona de pedra cavalcant una tortuga, una papallona amb ales de lletres...

Feu memòria de la primera part d'aquest treball, quan vau descobrir que el pare de Michael Ende era pintor. Quin moviment artístic parteix del món oníric per a la creació?

5. Passa molt de temps i en Bastian aprèn a ser pacient, constant i silenciós, perquè encara no ha pogut trobar la imatge que necessita.

Quan contempla la imatge que li desvetlla l'enyorança i li fa mal al cor, els lectors ja sabeu més que ell mateix. A qui s'al·ludeix? Quins trets destaquen per fer-ho evident?

6. El noi que ja no té nom s'acomiada del miner orb i camina enllà amb la imatge a les mans. A dalt el cel veu un núvol fosc: són les arnes-pallasso, els schlamuffos. Ara ja no es diverteixen, s'avorreixen, i l'han sortit a buscar perquè sigui el seu capità, coronel, o general Schlamuffo. Volen que ell els mani. En Bastian els diu que ja no té cap poder.

Com creieu que arribarà a trobar el que busca?

Capítol XXVI. «Les Aigües de la Vida»

Z és l'última lletra de l'alfabet amb què s'han construït les paraules d'aquesta llarga història. En aquest últim capítol descobrim com s'acomiada del Joiell el noi que no té nom.

1. Descriviu d'on surt l'Aigua de la Vida.
2. Què canten les aigües perquè en Bastian pugui traspasar-les?
3. Llegiu l'escena en què en Bastian, que ja no té cap do fantàstic però encara no s'ha recuperat a si mateix, es llança a l'aigua cristal·lina. Quina cerimònia us recorda? Què simbolitza? Quina frase ho indica més?
4. A partir d'aquí, en Bastian només vol ser el que és. Però vol endur-se el seu pare. Què li ho impedeix?
5. Qui acaba les històries interminables de Fantasia?
6. Recordeu a qui cridava en Bastian quan va entrar? A qui crida ara?

*I va tornar cap a casa,
navegant gairebé un any sencer
i durant moltes setmanes
i encara un dia més,
fins a la seva cambra, on era de nit
i el menjar l'esperava a taula
i encara era calent.*

Maurice Sendak, *Allà on viuen els monstres*

7. Escrit en tinta vermella, el retrobem a les golfes. Podem precisar el temps que ha transcorregut? Hi ha alguns detalls que ens puguin ajudar?
8. Quina és la primera decisió que pren?
9. Quin canvi noteu en la seva personalitat quan prova de sortir de l'escola?
10. Descriviu l'actitud del seu pare.
11. Quin podria ser el segon canvi significatiu de la seva personalitat?
12. Com reacciona el senyor Koreander?
13. Expliqueu la vostra versió del que deu haver-li passat a en Bastian des que el va conèixer.

Hi ha éssers humans que no poden anar a Fantasia [...] i n'hi ha que poden, però que s'hi queden per sempre. I encara n'hi ha d'altres que van a Fantasia i en tornen. Com tu. I aquests fan que els dos mons siguin sans. (p. 432)

14. Interpreteu aquestes paraules, més enllà de l'argument. Feu-ho pensant en la metàfora que heu anat seguint. Us ha passat mai a vosaltres?

Els dos mons seran sans sempre que anem entrant i sortint d'un a l'altre. *Però això és una altra història que hauria de ser contada en una altra ocasió.*

3. FORA DE FANTASIA

3.1. Els personatges

3.1.1. Bastian Balthasar Bux, el protagonista

Mai no en sortiràs tal com hi vas entrar.

Francis Spufford, *El nen que els llibres van construir*

Hem acabat de llegir més de quatre-centes pàgines a través de les quals hem pogut conèixer el protagonista, en Bastian. L'hem vist créixer i transformar-se en una altra persona, ben distinta de la que, amb els cabells xops, la cara pàl·lida, els ulls esbatanats i l'aire tímid, obria la porta d'una llibreria d'ocasió un dia fred de novembre d'un any qualsevol.

Segur que ja us heu adonat que nosaltres llegim dues novel·les en una, com un anell dins un altre anell. Mentre llegim la història d'en Bastian, també hem de llegir la que ell llegeix, *La història interminable*. I com ell, hem de viatjar en la ficció i dins de la ficció, fins a Fantasia. En aquest viatge, en Bastian viu una col·lecció d'experiències i aventures que el condueixen al vertader viatge: el del coneixement de si mateix. En aquest sentit, la novel·la suposa el que s'anomena viatge iniciàtic: la descoberta de qui sóc, com sóc, qui i com són els meus pares, qui i com són els meus amics, on són els perills o què és el mal. En definitiva, la Gran Recerca fonamental.

Aquest tipus de novel·la, que descriu la construcció de la personalitat en els anys de formació i que sovint utilitza el pretext del viatge, s'ha anomenat amb un terme alemany, *Bildungsroman*.

Seguim ara en Bastian en el seu camí d'evolució psicològica.

3.1.1.1. La identificació amb algú admirat. El desig de ser diferent

1. Recordeu com el descrivia el narrador al principi del llibre? Feu memòria de la prosopografia –la descripció física– i de l'etopeia –la descripció psicològica.

2. A mesura que en Bastian va llegint, es va identificant amb l'heroi de ficció, l'Atreiu, i aquesta identificació l'ajudarà anar-se descobrint ell mateix.

Quan en Caíron, en nom de l'Emperadriu Infantil, encarrega la missió a l'Atreiu i li diu paraules com aquestes:

Acomplir el seu encàrrec fóra, fins per a l'heroi més gran i bregat, una fita impossible, però per a tu... (p. 46)

o bé:

Potser un noieta com tu és l'única persona capaç de dur a terme aquesta tasca impossible (p. 47)

Com creieu que se sent en Bastian?

3. I quan sap que el nom d'Atreiu significa 'Fill de tothom', què pensa en Bastian? Llegiu el fragment escrit en tinta vermella de la pàgina 48 i relacioneu els dos personatges, escrivint-ne les semblances i les diferències.

4. *En Bastian hauria donat el que fos per ser com l'Atreiu*, ens diu el narrador a la pàgina 59. Quines habilitats voldria tenir en Bastian? Quines té en Bastian, que no té l'Atreiu?

5. A la pàgina 70 descobrim que el silenci del migdia el fa pensar en tot el que ha fet malament: robar el llibre, fer campana... Però la necessitat de continuar llegint queda justificada per a en Bastian quan es compara amb el que faria l'Atreiu:

L'Atreiu no s'abandonaria tan de pressa, només perquè les coses fossin una mica difícils. Si ho he començat, ho he d'acabar. En aquests moments ja he anat massa enllà i no puc desdir-me'n. L'única cosa que puc fer és seguir endavant, tant se val com acabi.

Es va sentir molt sol i, no obstant, en aquest sentiment hi havia també una espurna d'orgull, l'orgull d'haver-se mantingut ferm i de no haver cedit a la temptació.

Al capdavant s'assemblava una micarrona a l'Atreiu! (p. 70-71)

Discutiu si les seves paraules s'acosten a la realitat: S'hi assembla?

6. Busqueu altres moments en què es vegi clarament aquest procés d'identificació.

7. En el moment en què l'Atreiu està a punt de sentir l'explicació de l'Engywuck a propòsit de la Porta del Mirall Prodigios, en Bastian es mira al mirall i es troba...

Només al segon cop d'ull va adonar-se que era un gran mirall de mig cos en el qual havia mig endevinat el seu reflex. S'hi va acostar una mica més i s'hi va mirar una estona. En realitat, no era gaire maco amb aquell cos rodanxó i aquelles cames tortes i aquella cara blanca com la llet. Va moure el cap lentament i va dir en veu alta:

—No! (p. 98)

Gairebé simultàniament, l'Atreiu descobreix que la Porta del Mirall Prodigios és un gran mirall però mereix l'adjectiu *prodigios* perquè:

No es veu l'exterior sinó el veritable interior d'un ésser tal com ha estat creat en realitat. Aquell que vol travessar-lo, ha de penetrar-se a si mateix, per dir-ho d'alguna manera. (p.99)

*I al mirall, entretant, es reflectia
a poc a poc una perversa imatge,
el signe de la qual podràs entendre,*

*si fas també, com jo, l'estranya prova
d'esguardar el teu bon fons...*

Salvador Espriu

Aleshores, l'Atreiu té por que el mirall reflecteixi una imatge esgarrifosa de si mateix i, en canvi, hi veu tota una altra figura que en aquell moment no pot entendre. Què veu l'Atreiu?

8. Observeu com l'Atreiu tampoc no sap qui és quan la veu de la Uyulala li ho pregunta:

—Qui sóc? —va murmurar—. No ho sabria dir. Tinc la sensació que algun cop sí que ho he sabut. (p. 109-110)

I que Bastian, ja identificat del tot amb aquesta figura de ficció, pensa:

Ell podria ajudar-los... i els altres a ell. Seria la salvació per a tots. (p. 121)

I exclama:

—Jo us vindria a ajudar si sabés com! No conec el camí, Atreiu. De debò que no el conec. (p. 134)

Penseu quin heroi de ficció us va emocionar quan teníeu l'edat d'en Bastian.

3.1.1.2. La mirada de l'altre

En Bastian estava segur que mai en sa vida no havia vist una cosa més bella que aquell rostre. [...]

I la Filla de la Lluna se l'havia mirat... a ell, en Bastian Balthasar Bux!

Se l'havia mirat amb una expressió que no sabia interpretar.

Només estava segur d'una cosa: aquell esguard li havia tocat el cor travessant-li els ulls i davallant-li pel coll. (p. 165)

1. Quin és el sentiment el nom del qual en Bastian desconeix? L'heu experimentat mai?

2. Busqueu el simbolisme de la Lluna en relació amb el món femení i amb l'amor.

3. Parleu entre vosaltres sobre el fet d'enamorar-se i l'autoestima. Us fa sentir més segurs, més importants o millors persones? Creieu que hi té a veure?

3.1.1.3. Els dubtes, la inseguretat i... el gran salt!

1. Rellegiu el capítol XI i analitzeu el diàleg que mantenen d'una banda, l'Emperadriu Infantil i l'Atreiu, i, de l'altra, en Bastian des de les golfes.

a) Seleccioneu els adverbis que indiquin dubte, vacil·lació. Mireu els temps verbals i els tipus d'oracions. Què expressen en conjunt?

b) Subratlleu les oracions que ho expressin de manera definitiva.

2. I quan el Vell de la Muntanya Errant va escrivint i respon en veu alta: *Aquest llibre és tot Fantasia i tu i jo* (p. 188), en Bastian descobreix que s'hi explica la seva pròpia història. Aneu a la pàgina 192. Com reacciona en Bastian?

3. Llegiu el fragment següent:

De tota manera, em pregunto si mai ens posaran en alguna cançó o en alguna història. Ara ja hi som en una, evidentment, però vull dir: si ens hi posaran per paraules, ¿m'entens?, que contin a la vora del foc o si les llegiran en algun llibrot gruixut amb lletres vermelles i negres, quan faci una colla d'anys que tot ha passat. I la gent dirà: «Expliqueu-nos aquella d'en Frodo i l'Anell!» I comentaran: «Sí, aquest és un dels meus contes preferits».

J. R. R. Tolkien, *El Senyor dels Anells*, segona part

I ara, aquest altre de *La història interminable*:

Ell, en Bastian, apareixia com un personatge en aquell llibre del qual s'havia considerat fins ara el lector! I qui sap quin altre lector deuria ara estar llegint-lo a ell i pensant-se que era un simple lector... i, així, d'una forma interminable! (p. 192)

Comenteu els paral·lelismes que trobeu entre tots dos.

4. Arribats en aquest punt del camí i en aquesta hora tan màgica, que coincideix amb el final de la jornada, feu un quadre amb l'horari escolar d'en Bastian des que ha arribat a l'escola i ha fet campana.

5. Penseu en moments màgics de mitjanit al folklore, a la narrativa popular, en frases fetes i refranys, o al calendari. Quin simbolisme té aquesta hora?

3.1.1.4. *El desig de participar en la Gran Recerca*

Quan en Bastian entra a Fantasia, se sent alliberat i lleuger. Als ulls de la Filla de la Lluna s'hi reflecteix un jove príncep oriental (p. 202).

1. Parleu entre vosaltres sobre el concepte de llibertat i la inscripció al dors de l'amulet d'or. Creieu que tenir massa llibertat o tota la llibertat possible ens fa sentir *engavanyats*? Escriviu les vostres impressions amb un títol com «Llibertat, poca o molta».

2. En Bastian es converteix en senyor del Bosc gràcies a l'acompliment d'uns desitjos, que tan ràpidament com els pensa se li compleixen:

a) Quins són aquests desitjos?

b) Quants n'ha aconseguit en el moment de rebre l'espasa?

3. Després d'haver passat dies amb Graó-graman, en Bastian descobreix que els camins de Fantasia són els seus desitjos i que s'ha de deixar guiar per ells. Com s'anomena aquest camí en la novel·la?

4. Subratlleu les frases que contenen la saviesa del lleó a l'hora de guiar en Bastian en l'aventura de la Gran Recerca.

3.1.1.5. *Els companys de viatge*

1. En Bastian descobreix el valor de l'amistat. Llegiu:

S'havien agafat la mà sense adonar-se'n i l'escoltaven en silenci com embadalits. Cada un dels dos sabia que l'altre sentia el mateix que ell: la benaurança d'haver trobat un amic. I s'estaven de malmetre-la amb paraules. (p. 255)

Escriviu un text argumentatiu defensant l'impagable tresor de l'amistat.

2. Fixeu-vos en com es complementen l'Atreiu i en Bastian. Busqueu-ne exemples en el capítol XVII.

3. A mesura que el nostre amic es va endinsant més i més en el camí de Fantasia, en el camí dels seus desitjos, van succeint *estranyos fenòmens*. Una sèrie de transformacions de la seva personalitat:

- a) Quin és el primer problema que sofreix?
- b) Quina és la imatge que vol donar de si mateix?
- c) Què li passa quan es presenta a si mateix com el que vol ser i no com el que és?
Feu memòria de com reaccionen aquells éssers sorollosos!
- d) Quina conclusió ètica en traieu?

4. A poc a poc, en Bastian va construint-se una nova personalitat però arriba un moment en què l'autoestima que ha anant guanyant corre el perill de convertir-se en autosuficiència:

- a) Com notem que la seva supèrbia creix?
- b) Quines conseqüències patirà?

3.1.1.6. *La solitud*

1. A l'Antiga Ciutat dels Emperadors en Bastian experimenta un nou desig: ja no vol seguir com fins llavors. Busqueu la frase clau d'aquest nou sentiment a la pàgina 378.

2. N'Áiuola li mostrarà allò que realment li ha mancat, el seu darrer desig. Sabeu de quin desig es tracta? (Una pista: és el que ho pot tot...)

3. Enumereu tots els elements del capítol XXIV que poden ser una evocació d'aquest desig.

3.1.1.7. *La descoberta fonamental*

1. En Bastian torna a casa. I no torna tan sols d'una manera física sinó que, a més a més d'aquesta, en podem entendre una altra que va una mica més enllà. Penseu-ho bé i responeu. No cal que tingueu el llibre a la vora perquè, sense el llibre, podreu comprovar quantes coses recordeu.

2. A qui crida en Bastian?

- a) Què li diu?
- b) En quin sentit és veritat el que li diu?

3. Escriviu en quatre ratlles com el veieu ara que ja heu acabat la lectura.

4. Parleu entre vosaltres sobre si els seus pensaments, el seu comportament i la seva evolució fan pensar en un nen petit de deu o onze, tal com es diu a l'inici de l'obra. Creieu que hi té a veure la figura del narrador?

5. Feu una petita recerca de grup:

– Un grup haurà de buscar els possibles paral·lelismes entre el personatge d'en Bastian i el d'Àlícia a *Àlícia al país de les meravelles* de Lewis Carroll. Trobareu l'argument a qualsevol biblioteca o potser fins i tot teniu el llibre per casa o l'heu llegit.

– Un altre grup buscarà les relacions entre el camí d'en Bastian i el que emprèn Tamino a l'òpera de Mozart, *La flauta màgica*.

3.1.2. Els personatges en tinta vermella

3.1.2.1. La família

1. Com se'ns dibuixa la figura del pare al principi de l'obra?

2. Quins canvis hi veiem al final? Busqueu alguna frase que els il·lustri.

3. Què sabem de la mare?

3.1.2.2. L'entorn

1. Qui és la senyoreta Anna? En quina ocasió la recorda en Bastian?

2. Què valora en Bastian d'aquesta persona?

3. Qui és i com és Christa?

4. Per què en Bastian s'hi sent unit?

3.1.2.3. El llibreter

1. Com el veiem al principi? Com és al final?

2. Amb quines paraules li explica a en Bastian el que creu que li ha passat?

3.1.3. Els éssers de Fantasia

Les criatures imaginàries de tota la literatura fantàstica acostumen a tenir un valor simbòlic: demostren la necessitat psíquica de l'home de representar les seves fantasies i angoixes. Viuen en el territori del somni fet consciència. Quan han estat creades, han sorgit del regne animal o de l'humà, o de tots dos. Cada cultura té els seus propis éssers imaginaris però es troben semblances entre monstres imaginats per pobles i cultures que no han tingut relació entre ells.

Les criatures fantàstiques han estat classificades de la següent manera:

– hi ha éssers de l'aire (au fènix, au roc, griu, grifó, ocell de foc...);

– éssers híbrids com el minotaure, els centaures, les sirenes o l'hipogrif;

- éssers feèrics (elfs i fades) i elementals, com gnoms i salamandres;
- n'hi ha de màgics, masculins i femenins: genis, unicorns, nimfes, ondines...
- homínids gegants com els gegants, els ciclops, els ogres o els trolls...
- rèptils: basilisc, dragons, serps de llum...
- éssers monstruosos: ca Cèrber, curupí, esfinx grega, esfinx egípcia, gorgones, mantícora, quimera, toro amb banyes d'or...
- licantrops i vampirs...

Tot un catàleg!

3.1.3.1. Els amics d'en Bastian

Quan en Bastian entra a Fantasia, té dos amics, l'Atreiu i en Fuixur.

L'Atreiu és l'heroi a la ficció. Rep els ensenyaments de Caíron, el millor mestre, que li dona consignes molt valuoses i el Signe. Més tard, aquests ensenyaments i l'amulet seran transmésos a en Bastian.

1. Busqueu alguns dels consells que Caíron li dona.
2. A quin capítol el coneixem? Quins paral·lelismes presenta amb les aventures que viu en Bastian?
3. Quins són els trets principals de la seva educació com a heroi?
4. El retrat de l'heroi èpic, sigui literari o històric, s'ha omplert sempre de llegenda. Personatges com el rei Artús, l'emperador Carlemany, el Cid o el rei Jaume I, per citar-ne alguns, han aparegut en pàgines i pàgines que en contenen el temperament, les gestes o en descriuen el físic.

Llegiu un extracte del que es diu a la Crònica del rei Jaume I el Conqueridor:

Lo pus bell hom del món; que ell era major que altre hom un palm, e era molt bé format e complit de tots sos membres, que ell havia molt gran cara e vermella e flamenca e el nas long e ben dret, e gran boca e ben feita, e grans dents belles e blanques que semblaven perles, e'ls ulls vairs, a bells cabells rossos semblants de fils d'aur...

Feu un retrat així de breu del vostre heroi preferit (pot ser de cartró-pedra, de Hollywood, si us convé).

En Fuixur és un dragó blanc de la sort. El trobareu descrit al capítol V i al XVII, sobretot.

5. Llegiu aquest text i després responeu:

A la mitologia xinesa el dragó és un dels quatre animals màgics, fantàstics, juntament amb l'unicorn, el fènix i la tortuga. És emblema del poder imperial i un element de relació entre les aigües i la terra, o el foc. Si és un dragó vermell, simbolitza l'alta ciència i, si és blanc, el món lunar. A la cosmogonia xinesa, el dragó

no és destructiu, sinó que és una criatura acolorida, amable i amb sentiments positius. Simbolitza la bona sort, la generació, la fecunditat i l'activitat. L'alè del dragó xinès no és de foc sinó de pluja.

En mites antics representa el caos que s'ha de vèncer. A Mesopotàmia, la deessa Tiamat adopta la forma de drac, la destrucció, i el déu Marduk l'ha de vèncer per crear el món (dos mil anys abans Crist). També ocorre així entre els sumeris i els hitites. En un poema mític de l'Índia, el *Rig Veda*, s' explica que el déu Indra s'enfronta al dragó Vitra.

A la tradició artúrica, un drac anuncia al rei Pendragó el naixement d'Artur i Morgana i, quan combaten el Dragó Vermell i el Dragó Blanc, s'inicia la trajectòria del mag Merlí.

Com veieu en Fuixur? Creieu que correspon a la simbologia de la mitologia xinesa?

6. Busqueu personatges que hagin matat dragons «dolents», és a dir, no xinesos.

7. I una curiositat: sabeu què significa el mot *Dràcula* en romanès? Esbrineu-ho.

L'Emperadriu Infantil és un personatge femení que representa la bondat.

8. Recupereu els seus noms.

9. Refeu la seva descripció i la de la Torre d'Ivori en un text d'unes 150 paraules.

3.1.3.2. *Els missatgers de Fantasia*

1. La imaginació prodigiosa de Michael Ende va crear més de tres-cents *missatgers a Fantasia*, éssers màgics que molt sovint prenen trets humans –la paraula per exemple–, però que tenen característiques monstruoses. Alguns representen un conjunt de valors relacionats amb el bé i altres, amb el mal.

Amb quin altre nom són coneguts? Quin distintiu porten?

2. Qui són els missatgers de totes les contrades de Fantasia? Als capítols I i II en coneixem uns quants: el foc follet, l'elf, el nan, el griu, el cavall alat, les fades metgesses, els esperits de l'aigua, els dschins gegants, els serpents blancs, els vampirs, els fantasmes, els búfals purpuris... Com que el llistat també es faria interminable, n'hem triat alguns per estudiar-los una mica més de prop.

Els elfs

Llegiu aquest text que parla d'un d'ells, segons la tradició:

Els elfs són hominoides d'aparença fràgil i delicada, d'uns seixanta cm d'alçada, que viuen cents d'anys, -per això són tan savis-, però tenen l'aparença jove. De rostre allargat i orelles llargues i punxegudes, es belluguen silenciosament i viuen al bosc; com els camaleons, es vesteixen com el medi, de color verd. Els elfs i les fades reben el nom anglès de *fairies* d'aquí que se'ls anomeni éssers feèrics. També els trobem a la Terra Mitjana de Tolkien. L'arc i les fletxes són la seva habilitat i posseeixen infravisió, per la qual cosa hi veuen a les fosques i a distàncies increïbles. Una llegenda anglesa conta que un exèrcit d'elfs dalt d'unicorns va vèncer exèrcits d'humans.

Descriviu els trets principals del petit elf nocturn de Fantasia.

3. I els trolls, qui són? A quina mitologia pertanyen?

Llegiu ara:

Els víkings (el mot significa 'home del nord') eren un poble mariner d'origen escandinau que es van expandir per les costes europees; van arribar a Rússia, Normandia, Anglaterra, Sicília, sud d'Itàlia, fins i tot a Palestina. Els seus vaixells, els *drakkars* (vol dir dragó o serp), portaven la proa i la popa guarnides amb caps de dragó, l'ésser màgic que els protegia dels mals esperits de l'oceà.

Les sagues són les narracions èpiques d'algun d'ells en particular o d'un grup. Odín era el déu de la guerra, dels cabdills, la saviesa, la música i la poesia. Se'l representava com un guerrer i la seva llança es deia Gungnir. Al seu costat, dos corbs: Hugin i Munin. Les ajudants d'Odín eren les valquíries que cavalcaven amb ell a les batalles i recollien els guerrers morts en el combat per dur-los al Valhalla, el seu cel. El fill d'Odín era Thor, déu del tro, violent, impulsiu, pèl-roig, tenia un martell anomenat Mjöllnir que provocava el llampec i el tro.

Segons la mitologia víkinga, els trolls monstruosos van robar el martell de Thor, el déu més poderós, amb l'arma del bon temps i el mal temps. Com passa a la mitologia grega amb el rapte de Persèfone per Hades. El mal temps, l'hivern, l'explicaven a causa del robatori, perquè els trolls tenien el martell. A la mitologia escandinava són els gegants que espantaven els víkings a qui res no espantava. Els víkings creien que el món era compost per tres terres: Midgard, la dels homes; Asgard, la dels déus; Utgard, el món exterior ple de perills. Els trolls eren oponents dels déus i els feien «brometes» estúpides.

Els trolls del llibre d'Ende, s'assemblen als de la mitologia nòrdica?

3.1.3.3. Éssers individualitzats

Procedim al recompte!

La Immemorable Morla

1. Llegiu:

Les tortugues com a símbol

Moltes cultures interpreten les tortugues com a símbols de força i resistència perquè porten casa seva damunt i viuen molts anys, com si suportessin el pes del món. Els maies, els xinesos i els hindús tenen llegendes que narren com el món s'aguanta sobre la closca d'una tortuga. A la Xina, com a l'Antiga Grècia, simbolitzen la immortalitat. Es deia que vivien mil anys. Feta de closca de tortuga era la lira que Hermes va fabricar perquè la toqués Apol·lo. Al segle XIV a Florència, Cosme el Vell de la família Mèdicis tenia com a emblema una tortuga amb una bandera a sobre on es llegia el lema *festina lente*, afanya't a poc a poc.

A Amèrica és el símbol més antic per referir-se a la Terra i per això molts nadius anomenen Nord-amèrica «Illa de les Tortugues». Antiques cosmogonies de tribus nord-orientals parlen d'un temps en què, a causa de la desunió, un gran esperit va enviar un diluvi com a càstig. Els animals, sense els humans, es van quedar sols i

una tortuga gegantina els va oferir la seva closca per a construir-hi un lloc on els humans poguessin establir-se de nou.

a) Expliqueu per què a Ende li agradaven tant les tortugues.

b) Quina característica especial té la tortuga d'aiguamoll?

2. Qui és *Ygramul, la Múltiple*? Quin poder té?

3. Els dos gnoms vellets, *Engywuck* i *Urgl*. Llegiu:

Els dos membres «de l'escampada família dels gnoms» (p. 85) representen l'arquetip de la figura del nan: tenen la mida d'un cigró, són vells i lletjos perquè viuen molts anys. Són treballadors i entremaliats però acostumen a ajudar els humans. A part dels noms de nan o gnom, també se'ls coneix com a minairons, homenets, gambosins, farruguets, barrufets... segons el lloc i el país. No se'ls ha de confondre amb els follets, que són d'una altra família, la dels silfs, i molt més entremaliats!

a) Expliqueu alguna història coneguda en què apareguin gnoms.

b) Informeu-vos de qui són els habitants de Lil·liput que apareixen al llibre *Viatges de Gulliver* de J. Swift.

Deixem enrere les dues esfinxs que guarden portes i mai no dormen, oblidem els vents del país de la Gentussa, obviem la Uyulala, que tan sols és una veu, i analitzem una mica la figura de l'home-llop.

4. Gmork no té els clàssics atributs d'home-llop, entre d'altres raons, perquè està mig mort de gana i encadenat:

a) Qui la hi va posar, aquesta cadena màgica?

b) Quina és la funció d'aquest personatge?

5. El vell de la Muntanya Errant és l'escriptor, el cronista de la història. Escriviu tres línies sobre la seva figura. Feu-ho de la mateixa manera com sona la seva veu mentre va dient el que escriu (ho trobareu al capítol XII).

6. El lleó Graó-graman, o la Mort Virolada, és el rei del Desert de Colors. Comparteix una característica molt especial amb un personatge de la mitologia grega amb la diferència que el lleó ho fa cada dia. De qui parlem?

7. Els quatre cavallers, l'heroi Hynreck, Hýkrión, Hýsbald, Hýdorn, i la princesa Oglamar han emprès l'aventura d'anar a la ciutat d'Amarganth per participar en un torneig organitzat per Qüérquobad, el Vellard d'Argent:

a) Busqueu els paral·lelismes que es poden establir entre la història que s'inventa en Bastian perquè l'heroi Hynreck alliberi el país Morgul del poder del drac Smärg i la llegenda de Sant Jordi.

b) El drag Smärg té moltes semblances amb un monstre que feia de porter a l'Hades. De qui es tracta? En què s'assemblen?

Com a éssers col·lectius, desfilen un munt de personatges com ara els aixarai –els cucs misteriosos–, els schlamuffos –arnes-pallasso–les òlibes i els monjos del Coneixement, cinc gegants negres, els No-parlants i els yskálnari –els comunitaris.

8. La Xayide viu al castell encantat d'Hórok que també rep el nom de la «Mà Vident». El castell està envoltat per un bosc d'orquídies carnívores i vigilat per gegants. Ben segur que haureu relacionat aquesta descripció amb una que és la seva contrària: la del Palau de l'Emperadriu Infantil:

- a) Quines diferències presenten un i altre?
- b) Sobre qui exerceix el seu poder implacable, la Xayide?
- c) Quin és el final de la Xayide? Per què s'acaba?

9. El capítol XXV «La Mina de les Imatges» pot ser interpretat com una gran metàfora. Yor, el Miner Cec, només hi veu quan es troba dins la foscor de la mina. En Bastian hi arriba, extraviat, buscant el camí de l'Aigua de la Vida. S'hi està molt de temps, allà, perquè, entre els somnis oblidats de tot Fantasia, ell n'ha d'aconseguir trobar un, lentament i en silenci.

Recuperem les paraules de Yor, a qui no agrada parlar:

Tu busques l'Aigua de la Vida. Voldries poder estimar per trobar el camí de retorn al teu món. Estimar... Això és fàcil de dir! L'Aigua de la Vida et preguntarà: «a qui?» I és que estimar no és tan senzill ni es fa de qualsevol manera o en general. Però tu ho has oblidat tot llevat del teu nom. I si no li saps contestar, no podràs beure'n. (p. 408)

- a) Interpreteu la metàfora amb l'ajuda del vostre professor.
- b) Quin sentit té la imatge que acaba per trobar?

10. Llegiu aquest fragment sobre les Aigües de la Vida que els serpents encerclen:

Però pel fet de tenir-se agafats l'un a l'altre, retenien al mateix temps l'Aigua de la Vida. Perquè, al mig de l'espai que tots dos encerclaven, fressejava un poderós brollador, amb un doll d'aigua que dansava amunt i avall i que, en caure –més de pressa del que qualsevol ull hauria pogut copsar-, feia i desfeia milers de formes. L'aigua escumosa es dissipava en una boira fina, dins de la qual la llum daurada es fragmentava en tots els colors de l'arc de Sant Martí. Era el bramul i la gaubança i el cant i l'alegria i la rialla i la cridòria de milers de veus enriolades. (p. 419 i 421)

- a) Comenteu els recursos del text. Hi apareixen moltes figures retòriques formals. Per exemple, l'*al·literació*, que consisteix a repetir un so per provocar certs efectes. Busqueu-ne els exemples i mireu d'esbrinar l'efecte que provoca.
- b) Busqueu exemples de *polisíndeton* i assenyalau-ne l'efecte.
- c) Marqueu les repeticions i les enumeracions.
- d) A l'última oració hi ha set substantius. Agrupeu-los segons el camp semàntic a què pertanyen: el referit al so i el referit al sentiment.

11. Una curiositat, el Parc dels Monstres, que, si voleu, podeu visitar virtualment a la web: <http://www.bomarzo.net>.

Bomarzo es troba a la província de Viterbo, a 90 km al nord de Roma. Allà el príncep Pier Francesco Orsini va fer-hi anar els artistes més importants del Renaixement italià, com fou Pirro Ligorio (el substitut de Miquel Àngel a la basílica de Sant Pere del Vaticà), perquè volia aprofitar la roca volcànica del lloc per a construir-hi edificis i escultures fantàstiques com el paisatge que tenia. Van estar gairebé trenta anys durant el segle XVI per construir aquest zoològic imaginari: harpies, ogres, dragons, figures de 4m, un temple, un teatre petit, una torre. El príncep Orsini es va inspirar en una obra de Torcuato Tasso, *Jerusalem alliberada*, on apareixen Plutó, déu dels inferns, el ca Cèrber, gos de tres caps, les fúries i les harpies. Al segle XX, D. Mujica-Lainez en va escriure una novel·la, *Bomarzo*.

3.2. El simbolisme dels objectes màgics

3.2.1. L'amulet d'or

De talismans i amulets se'n coneixen o se n'ha parlat des de l'antiguitat més antiga: a Mesopotàmia i a Egipte n'hi havia al voltant del tercer mil·lenni abans de Crist. Des de sempre s'han interpretat segons les seves suposades virtuts màgiques.

Fem memòria!

1. De qui era i qui l'hi havia donat?
2. Quin poder tenia? Què passava amb aquests poders?
3. A mans de qui passava més endavant?
4. Quins efectes li provoca?
5. Què descobreix sobre l'amulet d'or en Bastian que no sabia l'Atreu? Per què no ho sabia l'Atreu?
6. Quants noms diferents rep l'amulet? Quins són?
7. Busqueu el significat del mot *talismà* i relacioneu-lo amb el d'amulet. Hi ha diferències?
8. Citeu altres objectes màgics que hagin aparegut al llarg de l'obra.
9. Busqueu els noms d'amulets o talismans de la ficció. Poden ser a la literatura, al cinema, en còmics...

3.2.2. El mirall

1. Llegiu aquest fragment i responeu després:

El mirall és símbol de la consciència i de l'autoconeixement i l'autoestimació; com el mite de Narcís enamorat de la pròpia imatge emmirallada a l'aigua. Però el mirall, reflectint les imatges, les conté i absorbeix; pot suscitar aparicions d'imatges reflectides en el passat, anul·lar distàncies d'espai i de temps reflectint allò que un dia va emmirallar; d'aquí que sigui símbol de l'inconscient i el pugui reflectir, externar l'ànima del cos –“des-animar”, dissociar conscient i inconscient, duplicitat

del jo, semblantment a la pròpia ombra. És com l'eco de les imatges, la seva multiplicació. També s'ha relacionat amb la veritat: el mirall ho reflecteix tot tal com és, sense falsejar ni trair; d'aquí neix la paràbola que el mirall de la veritat es va trencar i sols la podem conèixer fragmentada, ja que és impossible de recompondre'n tots els trossos.

El mirall té relació amb la Lluna, pàl·lid reflex del Sol; atribut femení, d'encantades i dones d'aigua que s'hi contemplen pentinant-se. Símbol de la multiplicitat de l'ànima, finestra a través de la qual l'ànima es pot dissociar i passar a una altra realitat o a la irrealitat fantàstica.

Joan Soler Amigó, *Enciclopèdia de la Fantasia popular catalana*⁵

L'Emperadriu Infantil es pot relacionar amb el mirall per tres raons. Sabríeu anotar-les?

2. Segur que heu sentit a dir «La mirada és el mirall de l'ànima». Comenteu el significat d'aquesta frase.
3. En una obra de Lewis Carroll el mirall permet passar a una altra realitat, quina és?
4. Qui veu una altra realitat i a través de quin mirall a *La història interminable*?
5. Dividiu-vos en tres grups. Un grup s'encarregarà de trobar miralls en la literatura. Un segon grup pensarà miralls en el cinema. El tercer grup recollirà jocs i endevinalles en què hi aparegui el mirall.

3.3. El mapa impossible dels espais de fantasia

Però a la darrera pregunta en Zelig replicava: –Segurament va volar cap a les Regions Tenebroses, un lloc on les persones no hi van i el bestiar ni s'hi acosta, on el cel és de coure i la terra de ferro, i on les forces malignes viuen sota sostres de bolets verinosos petrificats i als túnels que els talps han abandonat.

Isaac B. Singer, *Contes jueus: Naftali, el narrador, i el seu cavall Sus*⁶

En el primer apartat relacionàvem algunes particularitats de l'obra de Michael Ende amb el romanticisme (vg. Apartat 1.4.). Ara aplicarem aquells coneixements...

La literatura romàntica valorava els sentiments, sobretot l'amor, el somni i les imatges oníriques, i la imaginació. Com a conseqüència d'aquesta valoració de la creativitat i la originalitat, es van apreciar en gran manera les mostres d'exotisme, que podien consistir a buscar refugi en uns altres espais, sobretot orientals, o en un altre temps.

Les imatges de l'infinit i la identificació dels sentiments amb el paisatge són constants en el romanticisme.

1. Apliqueu aquesta idea d'infinit a la geografia de Fantasia. Quina particularitat fonamental posseeix aquest país?
2. Busqueu alguna descripció de paisatge en què es vegi clarament que el personatge es deixa endur per les emocions que aquest li transmet.

⁵ SOLER i AMIGÓ, Joan. *Enciclopèdia de la Fantasia Popular*. Barcelona: Barcanova, 1998.

⁶ SINGER, Isaac, B. *Contes jueus: Naftali, el narrador, i el seu cavall Sus*. Barcelona: Barcanova, 1989.

3.3.1. Els espais naturals

La riquesa de Fantasia ens permet poder classificar la natura segons si es tracta d'espais relacionats amb l'aigua, les muntanyes, pics i serralades, els boscos, els jardins i les flors.

1. Feu un inventari de la toponímia de Fantasia (no cal que sigui exhaustiu!). Busqueu els noms dels espais següents:

<i>aigües</i>	<i>muntanyes, serralades, pics</i>	<i>deserts</i>	<i>boscos</i>	<i>Jardins, flors</i>

2. En la novel·la també apareixen dos espais el nom dels quals té ressons mítics: el Laberint i el País dels Arbres Cantaires.

El jardí que envolta la Torre d'Ivori apareix qualificat i descrit com un laberint i, efectivament, així l'anomenen. Però el concepte de laberint antigament es referia a una construcció de la qual ningú no pot sortir. D'aquí que es pugui entendre que, si algú es troba en un laberint, és que està desorientat; un sentiment que experimenta en Bastian quan no sap quina porta triar al Temple de les Mil Portes (p. 237).

Coneixeu algun laberint enjardinat dintre del qual el caminant es pugui perdre? Quin?

3. Llegiu aquests dos fragments sobre els arbres cantaires i els arbres parlants:

Text 1

El segon dia varen travessar el País dels Arbres Cantaires. Cada arbre tenia una forma diferent, fulles diferents, l'escorça diferent, però la raó per la qual el país s'anomenava així era perquè se'n podia sentir la creixença com una música suau que sonava de prop i de lluny, i la bellesa d'aquell puixant conjunt no tenia rival en cap altre racó de Fantasia. Es deia que caminar per aquells paratges tenia els seus perills, ja que més d'un s'hi havia quedat encantat i s'oblidava de tot. L'Atreiu també va sentir l'atracció d'aquells sons meravellosos, però no va caure en la temptació d'aturar-s'hi. (p. 54)

Text 2

La figura d'Alexandre el Magne, el conqueridor macedoni, va suscitar episodis misteriosos que es van convertir en llegendes que li van atorgar una imatge fabulosa fins a finals de l'edat mitjana. Un relat fantàstic del segle III narra una escena del final del seu itinerari per Orient, quan el rei Alexandre el Magne es troba, en un santuari de l'Índia, amb els arbres del sol i de la lluna.

Aquests arbres són arbres parlants que tenen trets humans però tampoc no són massa estranys, comparats amb els que caminen en altres mitologies; són menys humans, però, que els de Tolkien, disposats a ajudar els humans.

a) Us sembla que els Arbres Cantaires i els Arbres Parlants s'assemblen?

b) Quin element hi afegeix la imaginació d'Ende?

3.3.2. Les construccions arquitectòniques

1. Ompliu la taula següent amb el nom dels edificis i ciutats que recordeu:

<i>torres</i>	<i>palaus, castells</i>	<i>temples, monestirs</i>	<i>ciutats</i>	<i>???</i>

2. A continuació us oferim un petit catàleg de llocs màgics o sagrats del món:

- El Mont artificial de Newgrange (Si An Bruh, Irlanda)
- El Crómlech d'Avebury (Wiltshire, Anglaterra)
- Glastonbury (Anglaterra)
- Carnac i Locmariaquer (Bretanya francesa)
- Brocelàndia (Bretanya francesa)
- Mont Saint Michel (Normandia)
- Rennes-Le-Châteaux (Languedoc)
- Petra (Jordània)
- Capadòcia (Turquia)
- Thor Heyerdahl i les piràmides de Güimar (Tenerife, Illes Canàries)
- Cañón de Río Lobos (Castella)
- San Juan de la Peña (Aragó)

- Teotihuacan (Mèxic)
- La Ciutat Encantada de Conca
- El volcà Etna i Sicília
- El volcà Bromo (Java, Indonèsia)
- El bosc de Sherwood (Anglaterra)
- El Mont Ararat (Armènia)
- El riu Ganges (Índia)

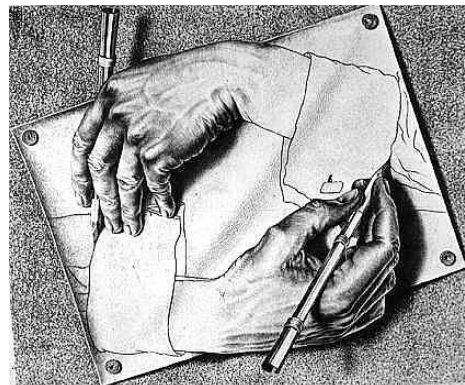
- a) Us heu de dividir en parelles. Cada parella triarà dos llocs màgics i anirà a una agència de viatges per demanar informació sobre el punt escollit.
- b) Quan tots hagueu recollit la informació, feu-ne una exposició mural a la classe.

3.4. L'estructura i el temps

La història interminable té una mena d'introducció i vint-i-sis capítols que corresponen a cadascuna de les lletres de l'alfabet, col·locades ordenadament, de la A a la Z, a manera de caplletres, cadascuna de les quals inicia el capítol.

La introducció està escrita en tinta vermella, però, des del capítol I fins al XIII, va canviant: en tinta verda quan som a Fantasia i en tinta vermella quan ens trobem amb en Bastian. Del vermell al verd anem passant d'una història a l'altra.

1. Escriviu els números dels capítols que tenen una sola tinta, vermella o verda, i els que en tenen dues. Ho podeu fer amb un bolígraf del mateix color que la tinta del capítol!
2. Busqueu-ne una justificació possible. Podem veure algun simbolisme relacionat amb aquests dos colors?
3. Haureu vist que el llibre no té cap mena de taula que faci d'índex. Per què creieu que Ende ho ha triat així?
4. Quin sentit creieu que té que la primera frase del llibre estigui escrita al revés?
5. Quina figura geomètrica seria la més adient per a representar una història que no s'acabi mai?
6. I, si algú pretén escriure una història que no s'acabi mai, però, en canvi, l'escriptura obliga a la linealitat, quina tècnica pot fer servir?
7. Torneu a pensar en el significat dels dos serpents del Signe. Què simbolitzaven?

3.4.1. El títol de l'obra: els elements recurrents

Per fer correspondre la idea d'història inacabable amb una estructura de forma i contingut interminables, Ende es val de molts recursos alguns dels quals ja han estat anomenats al llarg

d'aquestes pàgines. Mirem-los amb més detall.

1. El temps circular. Dintre Fantasia hi ha problemes amb el temps: en molts moments no se sap els dies que passen. I tot pot passar una i una altra vegada, tal com li diu la Immemorable Morla a l'Atreiu:

Tot es repeteix eternament: el dia i la nit, l'estiu i l'hivern... el món és buit i no té cap sentit. És com un cercle que gira i gira. Allò que apareix, ha de desaparèixer, el que neix ha de morir. (p. 63)

Aquest concepte s'anomena *cercle de l'etern retorn*.

- a) Busqueu frases en què s'al·ludeixi a l'etern retorn o es digui clarament.
- b) Expliqueu oralment escenes i/o capítols on s'expliquin històries interminables, repetides.

El Vell escriu la història que connecta amb el principi del llibre i l'inici, a l'inrevés. La Biblioteca circular. La història dels dos serpents dintre d'un oval. La Veu de la Uyulala, que comença i acaba igual. El llibre de seda color roure. A casa de N'Aiuola.

2. Us heu fixat en quantes vegades en Bastian diu el seu nom i explica la seva història? Només penseu-hi uns moments!

3. Quant de temps dedica en Bastian a la lectura del llibre? A quina hora s'hi posa?

4. Al final del llibre, al capítol XXVI, llegim:

¿Quant de temps deuria haver passat d'ençà que havia emprès el seu llarg viatge a través de la Història Interminable? Setmanes? Mesos? Tal vegada anys? (p. 425)

Ajudeu en Bastian, vosaltres que en sabeu més, a calcular quanta estona deu haver passat dins de Fantasia.

5. Quan en Bastian abandona el seu amagatall, encara no sap quina data assenyalada se celebra:

- a) Quina és?
- b) Informeu-vos sobre si aquesta data es pot relacionar amb l'experiència d'en Bastian.

3.5. El poder del llenguatge

Només el llenguatge ens protegeix de les coses sense nom.

1. Comenteu el sentit d'aquesta frase de l'escriptora Toni Morrison, extreta del discurs que va pronunciar quan li va ser atorgat el premi Nobel de Literatura el 1993.

2. Es podria construir un món de ficció sense paraules? Busqueu alguna frase de l'obra que justifiqui la vostra resposta.

3. Fantasia és un territori d'imaginació. Què passa si a la imaginació no hi ha paraules? Per respondre adequadament, penseu en allò que passa a Fantasia.

4. Feu una llista amb els noms dels personatges i dels éssers de Fantasia que recordeu.

5. Quines coincidències hi ha entre el nom del nen i el del llibreter?

6. Sabem el nom del pare i de la mare d'en Bastian?

3.5.1. La paraula, el poder humà

La imposició de noms i la creació d'històries.

*Dorm la cançó en tota cosa
que somia constantment
i el món es posa a cantar,
si encertes el mot adient.*

Joseph von Eichendorff, *Vareta màgica*

Fantasia emmalalteix perquè falten noms. Ende ens dirà que només l'ésser humà té el do de la paraula i l'habilitat per crear a partir de les lletres.

El món de Fantasia es posa a cantar, com diuen els versos que encapçalen aquest apartat, cada vegada que un home amb fe, amb fantasia i imaginació, encerta el mot adient. En Bastian és aquesta criatura humana, amb la imaginació i el poder de la paraula.

1. Llegiu aquest fragment:

Els gnoms cavaven a la terra, els elfs cantaven cançons als arbres. Aquestes eren les meravelles evidents de la lectura, però al darrere hi havia l'autèntica meravella: que a les històries les paraules podien donar ordres a les coses perquè existissin.

Francis Spufford, *El nen que els llibres van construir*

En Bastian també dóna ordres a les coses perquè existeixin. A quants éssers bateja en Bastian? Enumereu-los.

2. Els tres cavallers busquen en Bastian perquè es deleixen per tenir cadascú una història pròpia. No tenen el do de la paraula: us heu adonat que les seves inicials responen a una consonant muda, la H? Per què?

3. Hi ha moments en què es veu impossible de pronunciar un nom, com si fos un tabú. En recordeu algun?

3.5.2. Les paraules màgiques i les fórmules orals

1. Llegiu aquests fragments i responeu a continuació:

Text 1

Lewis Carroll, l'autor d'*Alícia al país de les meravelles*, era molt aficionat als jocs lingüístics: era un ludolingüista. Va crear un munt de neologismes que ell va batejar

amb el nom de *portemanteau words*, mots maleta, que són coneguts també amb el nom posterior de centaures. Us n'expliquem dos:

El primer és el verb *to chortle* que va inventar per designar l'acció de deixar anar una rialleta sorollosa. Carroll el va formar a partir dels verbs *chuckle* (riure sota el nas) i *snort* (esbufegar). Aquesta fusió, que abans de Carroll no existia, figura ara als diccionaris anglesos.

El segon és el substantiu *snark*, animal de l'univers carrollià, batejat a partir de la fusió del mot tauró (*shark*) i de serp (*snake*).

Text 2

Vladimir Nabokov va fer que un personatge; Cincinnatus C., fos un home ple d'imaginació i obsedit per les paraules. Sempre s'entreté jugant amb el llenguatge i un dia exclama: "Ipsilamba!". Nabokov va crear aquesta paraula a partir del nom de la vintena lletra de l'alfabet grec, la ípsilon.

Text 3

Pere Calders va escriure un conte protagonitzat per un nen solitari i fantasiós que troba una paraula que li serveix per expressar tot el que vol: «Antaviana».

Ende, amb en Bastian, també ha aconseguit crear mots màgics. Us proposem que en creeu un. Després expliqueu a tota la classe com l'heu trobat i quan el fareu servir.

2. Les fórmules són expressions que s'apliquen a situacions diverses. N'hi ha que tenen origen màgic, d'altres són frases versificades o invocacions de sentit religiós.

a) Quina és la frase que es repeteix com una fórmula al llarg de la novel·la?

b) Com que l'heu llegida i l'heu anat escrivint, dieu en quins capítols apareix.

3.5.3. Els jocs de paraules

La riquesa lèxica de l'escriptor Michael Ende no us ha pogut passar desapercebuda. En molts moments es val de recursos literaris basats en els sons de les paraules.

1. Sabeu què és una *onomatopeia*? Una onomatopeia és una paraula els sons de la qual intenten reproduir un so natural. Busqueu-ne alguna mostra a l'obra que heu llegit.

2. Ende també inverteix l'ordre de l'escriptura. Aquest recurs s'anomena *anagrama*. En recordeu alguns?

3. També trobem mots d'altres llengües escrits tal com sonen. Us n'heu adonat? Digueu-ne algun exemple.

3.6. La interpretació: el sentit de l'obra

Que, al capdavant, només existia un món? Un món que es dedicava a somiar en els altres mons?

Philip Pullman, *La daga*

La fantasia, la creació de la imaginació, és una característica de l'ésser humà en totes les èpoques i cultures. La seva universalitat ens convida a pensar que l'existència del món fantàstic amplia indefinidament el món real mitjançant la creació de les ficcions. La paraula ficció deriva d'un mot llatí (*fingere*) que significa modelar i alhora ens ha donat també el verb fingir.

Ende creia que la imaginació no té fronteres però, tot i així, pensava que era un món que només era possible si es podia inscriure dintre de la realitat. D'aquí que el narrador, quan en Bastian s'allunya massa de la realitat, ens faci adonar que està corrent un risc: el risc de perdre tots els seus referents, d'oblidar-ho tot.

En contra del que es pugui pensar, la fantasia ens demana que sapiguem controlar-la per poder distingir la ficció de la realitat. Només si no barregem els dos mons podrem entendre'ls tots dos, tal com li ha succeït al personatge d'en Bastian, que ha sortit i ha entrat d'un i altre i per això ha pogut canviar la seva realitat.

1. A continuació, llegiu i responeu:

Teseu, acte V, escena I

*Jo mai no em podré creure aquestes faules
ni aquests contes de fades. Enamorats i folls
tenen un cap tan ple d'efervescències
i fantasies tan formades, que perceben molt més
del que la freda raó pot concebre.
Tant el llunàtic com l'enamorat com el poeta
estan farcits d'imaginació.*

[...]

*L'ull del poeta, en un transport frenètic,
va del cel a la terra i de la terra al cel,
i, mentre el seu imaginar va donant forma
a tots uns elements inexistents,
la seva ploma en fa figures i, a l'aeri no-res,
li sap donar una residència i un nom.
La imaginació, si és vívida,
sap fer unes trampes tals, que, quan percep
una alegria, en sap concebre el portador.
O, quan de nit, li sobrevé un temor,
sap convertir una mata en una fera.*

William Shakespeare, *El somni d'una nit d'estiu* [trad. Salvador Oliva]

L'estructura d'aquesta obra de Shakespeare, *El somni d'una nit d'estiu* (en anglès, *A midsummer night's dream*), la formen quatre històries, tres de les quals representa que són reals i la quarta ve del món de la fantasia. El món dels esperits d'aquesta quarta història hi actua com un fil conductor. El tema de l'obra és l'amor però té altres temes

secundaris, com ara, i és el més important, la imaginació. Tot el que passa al bosc és com un somni i està relacionat amb el subconscient i amb els poders ocults de la creació.

a) Quines són les idees de Teseu sobre la ficció?

b) Quins tres exemples de persones amb imaginació cita?

c) Què opina dels poetes, és a dir, dels escriptors?

d) Quins paral·lelismes observeu entre l'estructura d'aquesta obra i la d'Ende?

2. Penseu què vol dir Ende amb *La història interminable*.

(Il·lustració: Arian Morera Velázquez)

IV. FAHRENHEIT 451

1. ABANS DE LLEGIR

1.1. Ciència-ficció o futurisme a *Fahrenheit 451*

Deixant de banda el gènere de la novel·la, ens endinsarem en el gènere de la ciència-ficció. Un gènere nou, encara que tingui més de cent cinquanta anys, que parteix del mateix Frankenstein i arriba fins l'actualitat; un gènere que, ja ho veureu, té una característica que no tenen els altres. I és que, com que parla del futur, és molt lliure, pot parlar del que a l'autor li sembli, i gràcies a això, l'autor pot fer, per exemple, una crida a una societat cada cop més supèrflua, menys lectora, més ociosa... que omple el seu temps lliure de televisió, d'hores d'ordinador, o, obsedida pel seu equip esportiu favorit, emplena hores i hores parlant del joc i dels jugadors com fets transcendents. Heus aquí la denúncia que fan els escriptors de ciència-ficció, pel que fa a la inconsciència de la societat quant a la cultura. No entrarem, en aquest dossier, a treballar els altres aspectes que també trobem reflectits i denunciats en els llibres de ciència-ficció: la destrucció del medi, l'opressió desdibuixada dels mitjans de comunicació, l'afany desmesurat de poder dels governs. Tot això ho podreu veure en la lectura de *Fahrenheit 451*.

Us podeu preguntar, doncs: la ciència-ficció, és un gènere didàctic? És un gènere moralista? Per què? Treballant aquest dossier potser ho podreu respondre.

1. Llegiu aquest text i després responeu:

El nom de ciència-ficció com a gènere literari el va inventar l'any 1927 Hugo Gernsback, un autor d'origen luxemburguès i que vivia als Estats Units.

La ciència-ficció és un gènere que pren forma i força als Estats Units d'Amèrica del Nord al primer quart del segle XX, però té uns antecedents il·lustres que no cal anar a buscar més lluny del segle anterior, a Europa.

Isaac Asimov, a la seva antologia de ciència-ficció vuitcentista, alhora que en marca els límits proposa una definició per al gènere: diu que la ciència-ficció seria la branca de la literatura que tractaria de les respostes humanes davant els canvis, majorment els provocats per la ciència i la tecnologia, i, doncs, no se'n podia escriure abans del segle XIX perquè només amb l'acceleració del canvi tecnològic aquest canvi era prou evident per a ser observat al llarg d'una vida.

Tot i que aquesta definició és prou clara i vàlida, pot no estar de més retreure'n una altra, més solemne, d'un altre clàssic, Theodore Sturgeon, amb una esmena posterior: "Un relat de ciència-ficció és una narració construïda a l'entorn dels éssers humans, amb un problema humà i una solució humana, que resultaria impossible sense el contingut especulatiu que té."

Frederik Pohl, famós autor de sàtires del consumisme, marcava, a més a més, les diferències entre la ciència-ficció i la novel·la científica que la precedí al segle XIX: «No és l'objectiu de la ciència-ficció descriure què descobreix la ciència, sinó més aviat intentar dir què en farà l'ésser humà: una visió de les conseqüències.»

*Una visió especulativa, doncs, que no exclou la meravella, l'insòlit. És atribuït a Frederic Brown, autor del divertit *Martians, go home*, un esquema de conte típic del gènere: «Després de l'última guerra atòmica, tot era mort damunt la terra. 'Últim ésser humà seia sol dins una habitació. Algú va trucar a la porta.»*

És una situació insòlita que, tanmateix arrenca d'un pressupòsit que ens és presentat d'una manera lògica: això fa que el relat de ciència-ficció quedi separat del conte fantàstic, un gènere en què ja d'entrada acceptem el joc de l'autor i la lògica interna que orienta l'obra.

A. Munné-Jordà, *Narracions de ciència-ficció. Antologia*⁷ (p. 6-7)

– Prenent les idees principals de cada un dels autors que han definit ciència-ficció, escriviu ara una definició nova d'aquest gènere literari.

La ciència-ficció hauria nascut, doncs, amb dos aspectes destacables: l'un seria com a literatura divulgadora dels avenços i de les possibilitats de la ciència –ciència-ficció dura– i l'altre com a gènere preocupat de les conseqüències del progrés científic, provocador, de denúncia...

2. Busqueu informació i l'argument de les novel·les que us citem a continuació. A partir de l'argument, justifiqueu per què són de ciència-ficció:

- *Vint mil llegües de viatge submarí* (Jules Verne)
- *La màquina del temps* (H. G. Wells)
- *Jo robot* (Isaac Asimov)
- *Un món feliç* (Aldous Huxley)
- *El dia dels trífids* (John Wyndham)
- *1984* (George Orwell)

1.1.1. Utopia i antiutopia

Abans d'iniciar la lectura de *Fahrenheit 451*, ens cal conèixer la tendència que imperava en els escriptors de ciència-ficció dels anys quaranta i cinquanta del segle XX. La majoria, com heu comprovat en l'exercici anterior, parlaven d'un futur deshumanitzat, gris, adotzenat. És el que molts autors han qualificat com antiutopia.

1. Llegiu:

Dels diversos temes que han anat tocant els autors de ciència-ficció contemporanis, la línia dels utopistes i antiutopistes, anticipadors i futuristes, evolucionadors i reformadors socials de tota mena, Un món feliç és la novel·la més traduïda al català.

Munné-Jordà, A. *Narracions de ciència-ficció. Antologia*. (p. 11-12)

a) Què és una utopia? D'on ve aquesta paraula? En el s. XV, un autor anglès va escriure una obra que portava per títol *Utopia*. Busqueu-ne l'autor i l'argument i raoneu el significat del mot.

b) Relacioneu la cançó *Imagine*, de John Lennon amb el concepte d'utopia.

*Imagine there's no heaven
It's easy if you try
No hell below us*

⁷ MUNNÉ-JORDÀ, A. *Narracions de ciència-ficció. Antologia*. Barcelona: Edicions 62, 1985. (El Garbell)

*Above us only sky
 Imagine all the people
 Living for today...*

*Imagine there's no countries
 It isn't hard to do
 Nothing to kill or die for
 And no religion too
 Imagine all the people
 Living life in peace...*

*You may say I'm a dreamer
 But I'm not the only one
 I hope someday you'll join us
 And the world will be as one*

*Imagine no possession
 I wonder if you can
 No need for greed or hunger
 A brotherhood of man
 Imagine all the people
 Sharing all the world...⁸*

2. Podem afirmar que les obres que teniu esmentades a l'exercici 2 de l'apartat anterior ens apropen a una visió apocalíptica i pessimista d'un futur de la humanitat? Raoneu la resposta.

3. A partir de la resolució de l'exercici anterior, deduïu què és una antiutopia. Són antiutopistes, aquestes novel·les? Per què?

1.2. Temes propis de la ciència-ficció a *Fahrenheit 451*

En la novel·la de ciència-ficció, l'humà s'ha degradat a simple caricatura, sense intimitat, sense informació fiable i sense futur. L'Estat totpoderós i aliè ja al seu origen nacional, ha triomfat definitivament sobre l'home. Vegem, a partir de textos de ciència-ficció de diversos autors, com es palesa aquest futur catastròfic:

1.2.1. Els avenços tecnològics

1. Llegiu:

–Això –i féu un gest amb la mà, assenyalant el seu voltant–, són les incubadores. –Obrint una porta aïlladora els mostrà una renglera de prestatges plens de tubs d'assaig numerats–. La provisió setmanal d'òvuls –explicà–. Conservats a la temperatura de la sang; en canvi, els gàmetes masculins –i obrí una altra porta–

⁸ Imagina't que no hi ha paradís, -és ben fàcil, intenta-ho-, ni cap infern dessota nostre. I damunt nostre el cel tan sols. Imagina't tothom vivint avui per avui. Imagina't que no hi ha pàtria -fes un esforç, no costa- ni res per què matar ni morir. Ni tampoc cap religió. Imagina't tothom vivint la vida en pau. Pots dir-me somiatruites, tanmateix no sóc l'únic. Tant de bo te'ns uneixis un dia. I el món serà tot u. Imagina't que no hi ha propietat -t'hi veus amb cor, segur? -cap fretura per cobdícia ni per fam. Una humanitat fraternal. Imagina't tothom compartint tot el món. Pots dir-me somiatruites, tanmateix no sóc sol. Tant de bo te'ns uneixis un dia. I el món serà tot u.

han de conservar-se a trenta-cinc graus en lloc de trenta-set. La temperatura de la sang esterilitza.

Els marrans abrigats amb termogen no engendren anyells.

Recolzant-se a les incubadores, i mentre els llapis corrien il·legiblement per les pàgines dels blocs, el D.I.C. oferí als estudiants una breu descripció del modern procés de fertilització; de primer parlà, naturalment, de l'aspecte quirúrgic, «l'operació soferta voluntàriament per al bé de la Societat», a part el fet que comporta un premi que equival a sis mesos de sou; seguí amb una explicació de la tècnica necessària per a conservar viu l'ovari extirpat, de manera que segueixi treballant; passà a considerar la temperatura, viscositat i salinitat òptimes; es referí al líquid en el qual es conservaven els òvuls despresos i madurats, i, acompanyant els alumnes a les taules de treball, els ensenyà com es treia aquell líquid dels tubs d'assaig; com es vessava, de gota a gota... [...] com els òvuls fertilitzats tornaven a les incubadores on els Alfes i el Betes romanien fins que eren embotellats definitivament, mentre que els Gammes, Deltas i Èpsilons n'eren retirats, al cap de només trenta-sis hores, per ésser sotmesos al mètode Bokanovski.

–El mètode Bokanovski –repetí el Director.

I els estudiants subratllaren les paraules als seus blocs.

Un òvul, un embrió, un adult: la normalitat. Però un ou bokanovskificat rebrota, prolifera, es divideix. Produeix de vuit a noranta-sis brots, i cada brot es convertirà en un embrió perfectament construït, i cada embrió en un adult.

Hom produïa, doncs, noranta-sis éssers humans on abans només se'n produïa un. Progrés.

Aldous Huxley, *Un món feliç*⁹ (p. 34)

Aquesta novel·la fou escrita l'any 1946:

- a) Per què diem que *Un món feliç* és una novel·la de ciència-ficció?
- b) Quins elements d'aquest fragment són propis de la ciència-ficció?
- c) Podem parlar d'algun paral·lelisme amb algun avenç de l'actualitat? Raoneu les respostes.

1.2.2. La deshumanització de la societat

1. Llegiu:

Les primules i els paisatges, remarcà, tenen un gran defecte: són de franc. L'amor a la naturalesa no dóna feina a les fàbriques. Van decidir, per tant, abolir l'amor a la naturalesa, almenys entre les castes baixes; abolir l'amor a la naturalesa, però no la tendència a consumir transport. Perquè, naturalment, era essencial que continuessin sovint fent sortides a fora, encara que odiessin la naturalesa. El problema era trobar una raó per a consumir transport econòmicament més sòlida que la simple afecció a les primules i als paisatges. I la van trobar.

⁹ HUXLEY, Aldous. *Un món feliç*. Barcelona: Columna, 2002. (Columna Jove)

–Ara condicionem les masses de manera que odiïn la naturalesa –acabà el Director–. Però simultàniament els condicionem de manera que adorin els esports rurals.

Aldous Huxley, *Un món feliç* (p. 36)

- a) Quin és, doncs, l'objectiu que pretén el Director?
- b) Tornem amb la mateixa pregunta de l'exercici anterior: podem comparar d'alguna manera aquest projecte del Director amb la societat actual?

2. Llegiu aquestes paraules de Beatty i, després, discutiu:

Tots hem de ser iguals. No tots nascuts lliures i iguals, com diu la Constitució, sinó tots fets ser iguals. Cada persona, la imatge de tots els altres.

Fahrenheit 451 (p. 92)

- a) Quins mecanismes es poden utilitzar en l'actualitat per a la manipulació de la societat?
- b) Com es pot manipular la societat?
- c) Quins fins persegueix un govern quan vol un pensament únic?

1.2.3. La pèrdua de la intimitat

1. Llegiu:

Per alguna raó, la telepantalla de la saleta es trobava en una posició poc usual: en comptes de ser a la paret del fons, tal com seria normal, des d'on podria controlar tota l'habitació, l'havien col·locat a la paret més llarga, davant de la finestra. En un dels seus costats hi havia una cavitat molt petita, on ara seia Winston. (...) Assegut en aquella cavitat amb l'esquena ben recta, Winston aconseguia mantenir-se fora de l'abast de la telepantalla. Podien sentir-lo, és clar, però mentre es quedés en aquella posició, no podrien veure'l.

G. Orwell, 1984 (p. 10-11)

– Com interpreteu el control en la vida de les persones segons aquest fragment?

Altres temes que trobem a la ciència ficció són: **els règims totalitaris**, que menyspreen tot tipus de democràcia, la por, **el consum de drogues** o somnífers, **l'oci absurd**, la **pèrdua de prestigi de la cultura** i sobretot, el tema que ens toca en aquest treball: la **prohibició de la lectura**, que es tracta en un altre apartat.

En els llibres de ciència-ficció sempre es cerca la **alienació de la ciutadania**, per això el fet de llegir, de tenir llibres, serà una falta greu que cal castigar.

Però també hi trobem, sovint, una crítica a la societat i als camins que pren el món. Això condueix molts escriptors a parlar d'una utopia, o millor, d'una antiutopia: un món en què els homes han estat programats per ser feliços sense necessitat de pensar. Per això parlen de **la inutilitat dels llibres**. D'altra banda, la ciència-ficció no es queda amb el lament d'una societat banalitzada i buida, en la majoria trobarem la rebel·lia i la lluita per aconseguir la llibertat de la persona en tots els aspectes de la seva vida.

2. Relacioneu els textos amb els conceptes que teniu a sota:

Text 1

El feble brunzir de la maquinària continuava fent vibrar l'aire vermellós del magatzem d'Embrions

Aldous Huxley, *Un món feliç* (p.46)

Text 2

Hi havia una cosa que en deien piràmides, per exemple, i un tipus que es deia Shakespeare. Vostès, és clar, no n'han sentit parlar mai.

Aldous Huxley, *Un món feliç* (p. 46)

Text 3

Per alguna raó, la telepantalla de la saleta es trobava en una posició poc usual: en comptes de ser a la paret del fons, tal com seria normal, des d'on podria controlar tota l'habitació, l'havien col·locat a la paret més llarga, davant de la finestra. En un dels seus constats hi havia una cavitat molt petita, on ara seia Winston. [...] Assegut en aquella cavitat amb l'esquena ben recta, Winston aconseguia mantenir-se fora de l'abast de la telepantalla. Podien sentir-lo, és clar, però mentre es quedés en aquella posició, no podrien veure'l.

George Orwell, 1984 (p. 11)

Text 4

Van ser la tecnologia, l'explotació de la massa i la pressió de les minories, gràcies a Déu, les que van tirar endavant aquest procés. Gràcies a elles, avui en dia pots ser feliç contínuament, se't permet llegir còmics, les veritables memòries del passat, i diaris comercials.

Fahrenheit 451 (p. 91)

Conceptes

- avenços tecnològics
- la inutilitat dels llibres
- banalització de la cultura
- pèrdua de la intimitat

1.3. No llegiu!! Prohibida la lectura!!

1.3.1. La idea de lectura als textos de ciència-ficció

1. Llegiu aquest fragment de la novel·la *Un món feliç* i després responeu:

El Director obrí la porta. Es trobaven en una cambra espaiosa, nua, i solellosa. Tota la paret del sud era un ample finestral. Mitja dotzena d'infermeres amb pantalons i jaquetes d'uniforme, de lli de viscosa blanc, els cabells recollits asèpticament sota els gorrets blancs, es dedicaven a posar uns gerros amb roses en renglera, d'una banda a l'altra de la sala. [...]

Quan el D.I.C. entrà, les infermeres van adoptar una posició rígida, d'atenció.

–Col·loquin els llibres –ordenà secament, el Director.

En silenci, les infermeres obeïren l'ordre. Entre gerro i gerro de flors, els llibres van ésser degudament disposats: una renglera de llibres infantils oberts invitadorament per una pàgina ben acolorida. Amb la imatge d'alguna fera, peix o ocell.

–I ara, portin els infants.

Les infermeres s'apressaren a sortir de la sala, i van tornar al cap d'un o dos minuts. Cada una empenyia una mena de carret de te de quatre prestatges, en cadascun dels quals hi havia una criatura de vuit mesos, totes exactament iguals (evidentment un grup de Bokanovski) i totes (puix que eren de casta Delta) vestides de caqui.

–Posin-los a terra.

Els infants van ser posats a terra:

–I ara situïn-los de manera que vegin els gerros i els llibres.

Immediatament, els infants emmudiren i després començaren a arrossegar-se, fent el gat, cap a aquelles masses de colors virolats, aquelles formes tan alegres i brillants que apareixien en les blanques pàgines. Quan s'hi atansaven, el sol s'apagà, eclipsant-se momentàniament darrere d'un núvol. Les roses van flamejar amb una mena de sobtada passió interior; semblà com si una nova i profunda significació sorgís de les pàgines dels llibres. Dels rengles d'infants que gatejaven brollaren xiscles d'excitació i confusos crits de plaer.

El Director es fregà les mans.

–Excel·lent! –va dir–. Ni fet expressament.

Els infants més ràpids ja havien arribat a la seva meta. Les seves manetes rosades s'allargaven, insegures tocant, grapejant, esfullant les roses transfigurades, arrugant les pàgines il·luminades dels llibres.

El director esperà fins que tots els infants van estar alegrement aqueferats. Aleshores, va dir:

–I ara, fixin-s'hi bé.

I, alçant una mà, féu un senyal.

La infermera en cap, que estava dreta davant un quadre d'interruptors, a l'altre extrem de la sala, abaixà una palanqueta.

Es produí una explosió violenta. Cada vegada més estrident, una aguda sirena començà a xisclar. Uns timbres d'alarma es dispararen, com folls.

Els infants se sobresaltaren, xisclant, amb les cares convulsionades pel terror.

–I ara –digué el director, cridant, perquè l'escàndol era eixordador–, ara arrodonirem la lliçó amb un petit shok elèctric.

Tornà a alçar la mà i la infermera en cap mogué una altra palanca. Els xiscles dels infants van canviar sobtadament de to. En els crits que ara feien hi havia quelcom de desesperat, de foll gairebé, tan espasmòdics eren. Els cossets es retorçaven i es posaven rígids: els membres s'agitaven, com moguts per cordills invisibles.

–Tornin a oferir-los les flors i els llibres, ara.

Les infermeres obeïren; però, en veure atansar-se les roses, a la vista, només, d'aquelles imatges de colors virolats de gatets, galls i ovelles, els infants recularen, horroritzats, i el volum dels seus plors augmentà immediatament.

–Observin –va dir el Director, triomfalment–, observin.

Llibres i sorolls estridents, flors i shoks elèctrics... En la ment d'aquells infants, aquestes coses es trobaven ja extremadament aparellades, i al cap de dues-centes repeticions de la mateixa lliçó o una altra de semblant, es trobarien unides indissolublement. Allò que l'home havia ajuntat, la naturalesa no podria disgregar-ho.

–Creixeran amb allò que els psicòlegs en deien un «odi instintiu» contra els llibres i les flors. Reflexos inalterables condicionats. Tota la vida estaran fora de perill, quant als llibres i la botànica. –El Director es girà cap a les infermeres–. Ja els poden tornar al seu lloc. [...]

Un dels estudiants alçà una mà; tot i que comprenia perfectament que no es pot consentir que els membres d'una casta inferior perdin el temps de la Comunitat llegint llibres, i que sempre hi havia el risc que llegissin quelcom que els pogués descondicionar algun dels seus reflexos, no acabava d'entendre allò de les flors.

Aldous Huxley, *Un món feliç* (p. 34-37)

- a) Resumi breument aquest fragment. Alguna conclusió? Què en podeu dir?
- b) Sabeu en quin any es va escriure aquesta novel·la?
- c) Digueu quines característiques pròpies de la ciència-ficció podem trobar en aquest relat.

2. Llegiu, ara, un altre fragment d'una obra de ciència-ficció:

En un altre racó hi havia una petita llibreria i Winston ja s'hi havia acostat. No hi havia res d'interès. La localització i destrucció de llibres es va fer amb el mateix rigor tant als barris dels proles com als altres. Era molt improbable que existís a qualsevol lloc d'Oceania un exemplar d'un llibre publicat abans de 1960.

George Orwell, *1984* (p. 93)

Busqueu informació sobre la novel·la *1984* i digueu:

- a) On se situa l'acció?
- b) Qui eren els *proles*?
- c) Per què el títol de la novel·la és *1984*?

3. Encara que no conegueu aquesta novel·la, per què us sembla que no es podien trobar llibres escrits abans de 1960, segons el fragment que heu llegit?

1.4. Ray Bradbury

1.4.1. Biografia

1. Feu la fitxa de l'autor.

	Nom complet
	Lloc de naixement:
	Any de naixement
	Fets més destacats de la seva vida:
Gèneres literaris conreats:	
Obres més importants:	
Obres de l'autor portades al cinema:	

2. Completeu la seva biografia amb l'ajuda d'una enciclopèdia o d'Internet on l'autor té una pàgina en anglès (www.raybradbury.com). També, si us és massa complicat, en trobareu d'altres en català.

1.4.2. La seva obra

Bradbury no és només novel·lista, també ha escrit molts guions per a la televisió i el cinema; és autor de diversos assaigs i és poeta. A més de ciència-ficció, Bradbury ha escrit literatura fantàstica, i, darrerament, ha publicat alguns relats de gènere costumista o realista. La seva obra s'endinsa en el regne de la fantasia i la meravella.

En la seva infantesa, Bradbury va sofrir constants malsons i fantasies terribles, les quals va plasmar en la seva obra d'adult.

1. Escriviu el nom d'una obra de cada gènere:

Novel·la: _____

Conte o narració curta: _____

Assaig: _____

Guió televisiu o de cinema: _____

També ha fet conferències per tot el món i és un gran defensor de la lectura i dels llibres. Actualment com que és gran, no es mou gaire de Los Angeles, però a través de videoconferències imparteix cursos per tot el món. Les noves tecnologies també són positives!

2. Llegiu les pàgines 209-210 de l'epíleg de *Fahrenheit 451*, fins a: *Quin lloc, oi?, per escriure una novel·la sobre la crema de llibres en el Futur!*:

- a) Com va aconseguir escriure la seva primera novel·la?
- b) On?
- c) Per què havia d'escriure de pressa?
- d) De què tractaria aquesta novel·la?

3. Com enteneu, a partir d'aquest fragment de l'epíleg, que Bradbury és un enamorat dels llibres?

4. Comenteu la frase: *La falta d'educació converteix els llibres en innecessaris i això fa que es cremïn sols.* (Paraules de Ray Bradbury en una videoconferència que va fer des de Los Angeles a la Fira del Llibre de Buenos Aires, el 26 d'abril de 2006.)

1.4.3. «L'embrió» de *Fahrenheit 451*

1. Llegiu aquests fragments del prefaci de *F 451*, que el seu autor va escriure en una edició de 1993, i a continuació responeu les preguntes que s'hi plantegen:

En un conte curt, «Bonfire», que mai no vaig vendre a cap revista, vaig imaginar els pensaments literaris d'un home la nit anterior a la fi del món. Fa uns quaranta-cinc anys vaig escriure uns quants relats semblants, no com una predicció, sinó com una advertència, a vegades massa insistent. A «Bonfire», el meu heroi enumera les seves grans passions. Algunes sonen així:

«El que més amoïnava a William Peterson era Shakespeare i Plató i Aristòtil i Jonathan Swift i William Faulkner, i els poemes de, bé, Robert Frost, potser, i John Donne i Robert Herrick. Tots llençats a la Foguera. Després en va imaginar les cendres (perquè en això es convertirien). Va pensar en les escultures colossals de Michelangelo, i en el Greco i Renoir i en tants altres. Demà estarien tots morts, Shakespeare i Frost juntament amb Huxley, Picasso, Swift i Beethoven, tota aquella extraordinària biblioteca i el seu propietari força comú...»

Poc temps després de «Bonfire» vaig escriure un conte més imaginatiu, crec, sobre el futur proper, «Bright Phoenix»: el patriota fanàtic local amenaça el bibliotecari del poble a propòsit d'uns quants mils de llibres condemnats a la foguera. Quan els incendiaris arriben per a ruixar els volums amb querosè, el bibliotecari els convida a entrar i, en lloc de defensar-se, utilitza contra ells armes força subtils i absolutament òbvies. Mentre recorrem la biblioteca i trobem els lectors que l'habiten, es fa evident que darrere els ulls i entre les orelles de tots hi ha més del que es pot imaginar. [...] El fanàtic incendiari de llibres s'adona llavors que tot el poble ha amagat els llibres memoritzant-los. Arreu hi ha llibres, amagats al cap de la gent! L'home es torna boig, i s'acaba la història.

*[...] Jo, com l'heroi de Melville, estava embogit per la bogeria. No em podia aturar. Jo no vaig escriure *Fahrenheit 451*: em va escriure a mi. [...] Va ser un triomf especial perquè jo escrivia relats curts des dels dotze anys, al col·legi, i també després, pensant sempre que potser mai no gosaria saltar a l'abisme d'una novel·la. Aquí, doncs, hi havia el meu primer intent de salt, sense paracaigudes, a una nova forma. Amb un entusiasme desmesurat a causa de les meves curses per la biblioteca, olorant les enquadernacions i assaborint les*

tintes, aviat vaig descobrir, tal com he explicat abans, que ningú no volia «The Fireman». Va ser rebutjat per totes les revistes i finalment fou publicat per la revista Galaxy, l'editor de la qual, Horace Gold, era més valent que la majoria d'editors d'aquells temps.

Què va despertar la meua inspiració?

[...] Per suposat: Hitler havia cremat llibres a Alemanya el 1934, i es parlava dels homes del misto i de l'esca de Stalin. I a més, molt abans, hi va haver una caça bruixes a Salem el 1680, en la qual la meua deu vegades rebesàvia, Mary Bradbury, fou condemnada a la foguera, però se'n va escapar. I sobretot va ser la meua formació romàntica en la mitologia romana, grega i egípcia, que va començar quan jo tenia tres anys. [...] De manera que era inevitable que acabés sentint o llegint sobre els tres incendis de la biblioteca de Alexandria; dos d'accidentals i l'altre, intencionat. Tenia nou anys quan me'n vaig assabentar i em van caure les llàgrimes. Perquè, com a nen rar, jo ja era habitant dels àtics alts i els soterranis encantats de la biblioteca Carnegie de Waukegan, a Illinois.

I com que he començat, continuaré. Als vuit, nou, dotze i catorze anys, res no em semblava tan emocionant com córrer a la biblioteca cada dilluns al vespre, amb el meu germà sempre al davant per arribar primer. Un cop dins, la vella bibliotecària (sempre eren velles en la meua infantesa) sospesava el pes dels llibres que jo portava i el pes del meu cos, i, tot desaprovant-ne la desigualtat (més llibres que nen), em deixava córrer de tornada a casa on jo llepava i passava les pàgines.

[...] Quan vaig acabar secundària, no tenia diners per a anar a la universitat. Vaig vendre diaris al carrer durant tres anys i em tancava a la biblioteca del centre tres o quatre dies a la setmana; a vegades escrivia contes curts en dotzenes d'aquells blocs de paper petit que hi ha repartits a les biblioteques per donar servei als lectors. Vaig emergir de la biblioteca als vint-i-vuit anys. [...]

És possible que en els últims quaranta anys hagi escrit més poemes, assaigs, contes, obres teatrals i novel·les sobre biblioteques, bibliotecaris i autors que qualsevol altre escriptor.

[...] El 1953 hi va haver dues agradables novetats. Ian Ballantine es va embarcar en una aventura arriscada: una col·lecció en què les novel·les es publicarien en tapa dura i rústica alhora. Ballantine va veure que Fahrenheit 451 tindria les qualitats d'una novel·la decent si jo afegia 25.000 mots als primers 25.000.

[...] La millor resposta va ser fixar una data i demanar-li al meu editor de Ballantine, Stanley Kauffmann, que anés a la costa a l'agost. Això asseguraria, vaig pensar, que aquest llibre Llätzer s'aixequés d'entre els morts. I a més, les converses mentals que mantenia amb el cap de Bombers, Beatty, i la idea mateix de futures fogueres de llibres. Si era capaç de tornar a encendre Beatty, de deixar-lo aixecar i exposar la seva filosofia, encara que fos cruel o llunàtica, sabia que el llibre sortiria del somni i seguiria Beatty.

[...] Només resta esmentar una predicció que el meu Bomber en cap, Beatty, va fer el 1953, al mig del meu llibre. Es referia a la possibilitat de cremar llibres sense mistos ni foc. Perquè no cal cremar llibres si el món es comença a omplir de gent que no llegeix, que no aprèn, que no sap. Si el bàsquet i el futbol inunden el món a través de la MTV, no es necessiten Beattys que calin foc al querosè o persegueixin el lector. Si l'ensenyament primari es dissol i desapareix

a través de les escletxes i les reixetes de ventilació de la classe, després d'un temps, qui ho sabrà? o bé, a qui li importarà?

No tot està perdut, per suposat. Encara hi som a temps si avaluem, adequadament i per igual, professors, alumnes i pares, si fem de la qualitat una responsabilitat compartida, si ens assegurem que qualsevol nen de sis anys, en qualsevol país, pot disposar d'una biblioteca i aprendre gairebé per osmosi; aleshores les xifres de drogats, bandes de carrer, violacions i assassinats es reduiran quasi a zero. Però el Bomber en cap, a la meitat de la novel·la ho explica tot, i prediu els anuncis televisius d'un minut, amb tres imatges per segon, un bombardeig sense treva. Escoltin-lo, compreguin el que vol dir, i llavors vagin a asseure's amb el seu fill, obrin un llibre i passin la pàgina. [...]

- a) Quins són els relats curts que Bradbury considera «els embrions» de *Fahrenheit 451*?
- b) El protagonista de *Bonfire*, William Peterson, s'apassiona per cremar obres d'autors que l'amoïnen. Quin nexa hi pot haver que els uneixi tots?
- c) Parleu del significat de la frase: *es fa evident que darrere els ulls i entre les orelles de tots hi ha més del que es pot imaginar.*
- d) Quins fets històrics es poden considerar la seva inspiració? A quins països van ocórrer? Ordeneu-los cronològicament.
- e) Quines eren les aficions de Bradbury quan era nen?
- f) De què treballava per pagar-se els estudis universitaris?
- g) Pregunteu el sentit de l'expressió: *aquest llibre Llätzer s'aixequés d'entre els morts.*
- h) Segons Bradbury, com es poden cremar llibres sense calar-los foc?
- i) Valoreu en quines línies Bradbury es mostra irònic i en quines altres, esperançat.

2. *Fahrenheit 451* fou publicada l'any 1953, només vuit anys després que s'hagués acabat la Segona Guerra Mundial. Després d'un època tan crítica, la societat nord-americana reclamava una vida sense problemes, alegre, amb la il·lusió que el món era meravellós i feliç, sense pensament oposat. Discutiu a classe la relació de la novel·la amb aquest concepte de la vida.

1.4.4. Cinema

1. La novel·la *Fahrenheit 451* ha estat portada al cinema. Feu una fitxa de la pel·lícula:

Títol de la pel·lícula:
Any:
Nacionalitat:
Director:

Guionista:.....

Fotografia:

Música:

Durada:

Actors principals:

Sinopsi de la pel·lícula:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. MENTRE LLEGIM

2.1. Primera part: «Cremar era un plaer»

2.1.1. Inici i plantejament

1. Llegiu l'inici de la novel·la:

Era un plaer veure les coses devorades, veure-les ennegrides i canviades. Amb el bec de llautó a les mans, amb aquest gran pitó escopint el seu querosè verinós sobre el món, la sang li batia al cap... (p. 33)

- Quin és l'estat d'ànim de Montag quan acaba la feina de cremar?
- Què acostuma a fer quan acaba la feina? Us sembla que fa el mateix que el que faria qualsevol treballador? Quina és la feina dels bombers a *Fahrenheit 451*?
- Què és el querosè? Per què Montag fa pudor de querosè?

2. Plantejament de la història: Quan surt de l'escala del metro **sent** una mena d'airet suau:

... alentí el pas com si una mica de vent hagués sortit de no sabia on, com si algú l'hagués cridat pel seu nom. (p. 34)

Noteu com a partir d'aquest moment Montag comença a **sentir**:

Va tenir la sensació que ella caminava al seu voltant, que el sacsejava silenciosament, que li buidava les butxaques, i tot sense fer cap moviment. (p. 36)

- a) Què diríeu que sent Montag?
- b) Escriviu-ho com ho diríeu vosaltres.

3. Llegiu algunes sensacions que té Montag abans de conèixer la Clarisse:

Les darreres nits, anant cap a casa seva, sota la llum dels estels, havia sentit una cosa d'allò més estranya. [...] Havia tingut el pressentiment que, tot just abans que ell es girés, hi havia algú més, allà. (p. 34)

El seu subconscient, en avançar-se a tombar la cantonada, havia sentit una lleugeríssima remor. [...]

Montag va tenir la sensació que gairebé podia sentir el soroll de les mans de la noia en moure's [...].

[...] va quedar-se mirant Montag amb uns ulls tan foscos, tan brillants, tan vius, que ell va tenir la sensació d'haver dit alguna cosa meravellosa. (p. 35)

- a) Quin és el mot més important d'aquests fragments?
- b) Què us sembla que ens diu l'autor amb aquestes paraules?
- c) Quin canvi noteu en la seva rutina?
- d) Què li provoca aquest canvi?
- e) En quina època de l'any ens situa l'acció?

4. Llegiu el tercer paràgraf de la pàgina 35 (*Damunt el terra [...] com la llet.*). Podríeu afirmar que es tracta d'un fragment poètic? Per què?

2.1.2. La Clarisse

1. En el moment en què l'autor parla de Clarisse sembla que tot es transformi:

- a) Com ho podeu notar?
- b) Escriviu el fragment que ho mostri per primer cop.

2. La Clarisse és vista a través del llenguatge metafòric de Bradbury com l'alternativa, l'altra cara de la visió del món que es té en aquella societat. Llegiu:

Hi havia en ella una mena d'amable anhel que ho resseguia tot amb una curiositat insadollable. Era gairebé una mirada tènue sorpresa; els ulls, foscos, miraven tan fixament que cap moviment no se'ls escapava. El vestit que duia era blanc i remorejava. (p. 35)

Què significa *curiositat insadollable*?

3. Quan l'autor parla de Clarisse, utilitza un altre llenguatge, un altre estil. En què ho noteu? Escriviu alguna frase que ho mostri.

4. Amb quines paraules l'autor manifesta el canvi que sofreix Montag a partir de moment que veu la Clarisse?
5. Com veu la Clarisse, en Montag?
6. Què us sembla que simbolitza la llum de què parla en aquest fragment?
7. En Montag i la Clarisse parlen de la feina que fa en Montag. Ella li pregunta si llegeix els llibres que crema. Quina és l'actitud de Montag?
8. Per què us sembla que la Clarisse s'enfada quan veu que Montag no reflexiona quan ella li fa preguntes?
9. Quines coses li fa descobrir, la Clarisse? Digueu-ne algunes. Com és que en Montag no les sap?
10. La Clarisse és qui fa canviar Montag.
 - a) En quin moment podem parlar de transformació, en Montag?
 - b) Busqueu el primer fragment que mostri aquesta transformació.
11. Llegiu el fragment següent:

Quina mena de poder d'identificació tan gran tenia aquell noia! Era com l'ansios espectador d'una representació de titelles: preveia, just abans que ell els iniciés, cada parpelleig, cada gest de la mà, el moviment d'un dit. Quant de temps havien caminat junts? Tres minuts? Cinc? I com li semblava de llarg aquest temps, ara. Quina figura tan immensa la d'ella allà al davant! Quina ombra dibuixava a la paret el seu cos esvelt! Tenia la sensació que si a ell li picava l'ull, ella parpellejaria. I que, si els músculs de la barra se li tesaven imperceptiblement, ella badallaria molt abans que ell ho fes.

«I –va dir-se– ara que hi penso, semblava ben bé que m'estigués esperant, tan tard de nit, allà al carrer...» (p. 41-42)

Descriviu, a l'estil d'aquesta, una sensació de benestar. És evident que no fareu servir les mateixes imatges. Avui potser no es fan servir. Penseu com ho explicaríeu i escriviu-ho en unes quatre o cinc línies.

2.1.3. L'arribada a casa. Mildred

1. Montag arriba a casa seva després d'haver estat amb la Clarisse. La situació ambiental canvia de cop. Trobeu una altra imatge literària en la descripció del dormitori:

Era com entrar a la freda cambra de marbre d'un mausoleu després que es pingués la lluna. La fosca més absoluta, cap ressò de l'argentat món de fora, finestres hermèticament tancades; la cambra, un lloc d'ultratomba en el qual no podia penetrar cap soroll de la gran ciutat. No hi havia ningú. (p. 42)

- a) Quin nom rep aquesta imatge?
- b) És cert que no hi havia ningú? Per què l'autor fa servir uns mots tan durs en descriure aquest lloc?

c) Què significa *l'argentat món de fora*?

2. Noteu com Bradbury ens descriu aquell moment:

Mentre s'estava allà, el cel que s'estenia damunt la casa xisclà. Va haver-hi un terrible soroll d'esquinç, com si dues mans gegantines haguessin estripat vint mil quilòmetres de roba negra per la costura. Montag sentí que es partia en dos. Va semblar-li que el pit se li enfonsava i esquinçava. Els míssils passant, passant, passant, un, dos, un, dos, un, dos, sis, nou, dotze, un i un i un i un altre i un altre i un altre van xisclar per ell. Va obrir la boca i deixà que l'esgarip de les bombes entrés i sortís entre els seves dents nues. Les pedres de lluna van desaparèixer. S'adonà que la seva mà es precipitava cap al telèfon. (p. 44)

a) En aquest fragment, característic de l'estil de Bradbury, l'autor uneix el soroll de l'exterior a l'estat anímic de Montag. Quina figura literària hi veieu?

b) Com descriuríeu aquest moment? Què sent Montag?

c) Tornem a parlar de sensacions?

3. Quan els «operaris» de l'hospital d'urgències fan anar aquella màquina, Montag es pregunta si aquella màquina *absorbia tots els verins acumulats amb els anys*. (p. 45):

a) De quins verins ens parla?

b) Amb quines paraules s'expressa aquesta fredor o rutina?

4. Montag reflexiona davant de la seva dona adormida, un cop ja l'han curat (p. 47):

a) Completeu les tres frases que tenen el mateix inici:

Vénen uns estranys i

Vénen uns estranys i

Vénen uns estranys i

b) Amb quines característiques de la novel·la de ciència-ficció relacioneu cadascuna de les frases anteriors?

5. Mentre es troba en aquest estat de tristor, Montag sent les rialles de casa de la Clarisse. Completeu:

A casa de la Clarisse

A les altres cases

Les rialles

Les rialles

La casa està

Les cases

6. Creieu que Montag està enamorat de la seva esposa Mildred? Per què s'enfada amb la Clarisse quan ella li frega el llelló i li diu que no està enamorat?

2.1.4. El Llebrer

1. Montag tornarà a la feina. Apareixen nous personatges, bé siguin humans o no. Llegiu i després responeu:

El Llebrer, gos de caça mecànic, dormia sense dormir, vivia sense viure en el suau brunzir, la suau vibració i la dèbil il·luminació de la seva gossera, allà en un racó fosc de la caserna dels bombers. La llum tènue de la una de la matinada, la llum de la lluna emmarcada per la gran finestra, tocava aquí i allà el llautó, el coure i l'acer de la bèstia, lleugerament tremolosa. La llum es reflectia en trossos de vidre de color robí i en els sensibles pèls capil·lars de l'enllustrat morro de niló, que s'estremia lleugerament, lleugerament, amb les vuit potes just a sota, les urpes recollides entre el cautxú. (p. 55-56)

- a) Cerqueu al diccionari la definició de llebrer i compareu-la amb la descripció que n'acabeu de llegir. Indiqueu, a continuació, les semblances i les diferències:

<i>Semblances a un animal</i>	<i>Diferències</i>

- b) Sabeu quina és la principal característica del gos llebrer?
- c) Per què és tan desitjat pels caçadors?
- d) Com es pot relacionar el gos llebrer amb la idea d'un llebrer robot que té una funció de vigilant, delator i atacant dels homes en *Fahrenheit 451*?

2. La crueltat com a eina de divertiment la trobem en diversos passatges de la lectura. El llebrer l'animal mecànic, serveix sovint de diversió als bombers avorrits. Llegiu:

Quan a la nit s'avorrien, que era cada nit, els homes lliscaven barra avall i posaven en marxa el sistema olfactiu del Llebrer. Llavors deixaven anar rates pels voltants de la caserna, i de vegades pollastres o fins i tot gats que, altrament, haurien acabat essent ofegats i s'entretenien apostant a veure a qui agafaria primer el Llebrer. Deixaven anar tots els animals i, tres segons després, el joc ja s'havia acabat, la rata, el gat o el pollastre atrapat enmig del pati, presos per les suaus potes, mentre una agulla buida, d'acer, de més de deu centímetres sortia de la probòscide del gossot i els injectava dosis mortals de morfina o procaïna. La joguina era després llançada dins l'incinerador. Un nou joc començava. (p. 56)

– Per què l'autor fa servir aquesta anècdota a l'hora de parlar dels bombers?

3. L'aversion que el Llebrer i Montag es tenen mútuament sembla humana, com si es tractessin dos humans? Com es nota a la història?
4. Com interpreteu el personatge de l'animal mecànic, delator, sense cap mena de pietat?

2.1.5. La influència de la Clarisse

1. La darrera intervenció de la Clarisse, a les pàgines 59-63, tracta diversos temes que influiran en Montag. Escriviu un fragment que tingui a veure amb els temes que us donem a continuació:

Amistat

Violència

Solitud

Sensibilitat

Incomunicació

Superficialitat

2. La Clarisse també parla de l'art abstracte. Si heu llegit el pròleg de Munné-Jordà, recordareu que diu:

També hi ha la queixa que als museus tot és abstracte. Després entenem que no és contra l'abstracció en si, sinó contra la deshumanització, contra la manca de punts de referència, contra la manca d'estímul a fer pensar... (p. 16, pròleg)

- a) Què és l'art abstracte?
- b) Per què la Clarisse el critica?

3. Quina mena de persona antisocial és Clarisse, segons la societat en què viu?

- a) No s'adapta, a què?
- b) Què entén Clarisse per ser social?
- c) Què deduíu que és ser social en la societat en què viu?
- d) Què és ser social, avui?

4. Expliqueu el significat de la frase de la Clarisse:

–Són molts embuts i molta aigua abocada broc avall i cap al fons, i ells dient-nos que és vi quan no ho és. (p. 61)

5. Parleu del significat de la frase següent i discutiu si avui dia passa el mateix en segons quins àmbits de la societat:

– La gent no parla de res. (p. 62)

6. A les pàgines 61-62, la Clarisse parla de violència al carrer, la necessitat de violència gratuïta... Busqueu una notícia que parli de violència urbana. És fàcil trobar fets d'aquest tipus actualment? Parleu-ne a classe.

2.1.6. El capità de bombers

1. A la pàgina 64 apareix un nou personatge: el Capità de bombers Beatty:

- a) Quina situació està vivint Montag a la pàgina 44?
- b) I quina a la pàgina 64?
- c) Podríeu establir-hi una relació? Quina?

2. Beatty és el Capità dels Bombers. Montag, abans de parlar d'ell en concret, es fixa en els bombers companys seus. I tots els troba semblants. Quins mots utilitza per

descriure'ls? Tots tenen un mot en comú: el foc. Escriviu, als espais puntejats, cadascuna de les paraules o expressions següents:

enceses, de cremat, plens de carbó, emmorenides, de cendra blavosa, com de foc

cares

galtes

cabells

galtes tacades

olor de les seves pipes

rebregant la cel·lofana amb un soroll

3. Amb quina paraula podríeu resumir la frase de Beatty:

Qualsevol persona que pensí que pot enganyar el govern i enganyar-nos a nosaltres és ben boja.

4. La influència de la Clarisse es manifesta tot seguit. Montag ja no està bé amb la feina que fa, la qüestiona i fins i tot parla del que feien els bombers abans de calar foc. No obstant això, Montag seguirà els seus companys al toc d'alarma. On van?

2.1.7. L'actuació dels bombers

1. Llegiu les pàgines de la 68 a 73. Sabeu què passa, on passa, com passa, per què passa i quan passa. Pot ser una notícia?

a) Elaboreu-la:

- Un grup de la classe elaborarà la notícia explicada per Montag.
- Un altre grup farà el mateix, però qui l'explica és Beatty.
- El tercer grup farà el mateix, però qui l'explica és la televisió mural que veu la Mildred.

b) Llegiu alguns dels textos a classe i compareu-los. Els adjectius, les frases, tot el text ha de tenir connotacions diferents. Quines diferències hi heu trobat?

2. Una de les frases que Beatty llança a la dona és:

Deixi-ho córrer! La gent d'aquests llibres mai no va existir. Vingui aquí!

Comenteu aquesta frase a classe. Què pretén dir Beatty?

3. Què ha fet Montag durant l'incendi, que el fa sentir-se insegur quan s'entornen els bombers a la caserna? Per què?

4. Com se sent Montag en tornar a casa? Per què se sent les mans infectades? Quin altre adjectiu dóna a les seves mans? Comenteu-lo.

5. Montag veu la Mildred com algú desconegut, llunyà:

I de cop la Mildred va semblar-li tan estranya que no podia creure que la conegués. (p. 75)

a) Per què?

b) Què significa aquest allunyament de Montag envers Mildred?

6. Més endavant Montag pensa en la paret que el separa de la Mildred. No és una paret física, malgrat la televisió mural; són moltes altres coses que els distancien. Què ha motivat que Montag se n'adonés?

2.1.8. El discurs de Beatty

1. Beatty sap quina és la reacció de Montag (pàgina 86) després de l'experiència d'haver cremat la dona amb la seva biblioteca.

a) Què farà Beatty? Per què?

b) Què li proposa Beatty a Montag?

2. Però en la visita de Beatty a Montag, el capità bomber explicarà a Montag tot allò que ens cal saber als lectors: Com s'ha arribat a no llegir?

3. Llegiu el discurs de Beatty a Montag (pàgines 86 a 97). Quins són els principals temes que toca Beatty en el seu discurs?

a) A partir dels mots que trobeu a continuació, busqueu una frase de Beatty que hi faci referència:

Cultura:

Lectura dels clàssics:

Educació:

Evasió:

Esport:

Llibres:

Intel·lectual:

Informació:

b) Què us sembla que vol dir la frase de Beatty:

Autors plens d'idees malvades, tanqueu amb clau les vostres màquines d'escriure. I van fer-ho. (pàgina 91)

Té a veure amb la censura? Per què? Comenteu-ho.

c) Segons Beatty, qui va provocar que s'arribés a aquesta situació? Copieu el fragment on el capità li ho explica a Montag.

d) Què en sabia en Beatty, de la Clarisse? Com és que ho sabia?

e) Què aconsella Beatty a Montag al final del discurs?

4. Mentre ha durat el discurs, hi ha una acció en segon terme, la de la Mildred, trobant el llibre sota el coixí, i l'angoixa de Montag a ser descobert pel capità. És com una escena teatral. Trieu-ne un fragment i reescribiu-lo com si fos per ser representat. Quin és el lloc de l'escena?

5. Què decideix Montag, un cop Beatty ha marxat?

2.1.9. Consideracions sobre la felicitat

1. Montag parla a Mildred de la felicitat. Intenteu fer una anàlisi del que entenen per felicitat en Montag i la Mildred. Anoteu la idea de cadascun. Quina s'acosta més al pensament de la societat actual?

2. El final de la primera part es pot valorar com un acte de rebel·lia? Per què us sembla que Mildred no podrà seguir Montag?

3. Classifiqueu els personatges d'aquesta primera part segons el quadre següent:

	<i>Visió del món</i>	<i>Idea de felicitat</i>	<i>Importància del coneixement</i>
<i>Montag</i>			
<i>Clarisse</i>			
<i>Mildred</i>			
<i>Beatty</i>			

4. Justifiqueu el títol d'aquesta primera part: *Creuar era un plaer*.

2.2. Segona part: «El sedàs i la sorra» (p. 103 - 148)

2.2.1. Una tarda de lectura

1. Som al nus de la novel·la. Montag pren la decisió personal: Té una inquietud que no pot compartir amb ningú malgrat ho intenta amb Mildred. Però, amb tot, Montag i la seva dona passaran tota una tarda llegint els llibres de Montag:

a) Amb quines paraules l'autor ens descriu l'ambient al començament d'aquesta segona part?

b) Com entenem que tenen por i inquietud?

c) Com se senten vigilats? Quines característiques pròpies del gènere de ciència-ficció trobeu en aquestes primeres pàgines?

d) Amb quina imatge descriu el llebrer?

2. Comenteu la frase de la Mildred: *Els llibres no són gent. Tu llegeixes i jo m'estic aquí mirant-m'ho, però no hi ha ningú.* (p. 106) O bé aquesta altra: *Per què he de llegir? Per què?* (p. 107)

Busqueu frases a les primeres pàgines d'aquesta segona part que tinguin a veure amb:

Evasió:

Guerra:

Superficialitat:

Rebel·lia:

2.2.2. Faber

1. Montag troba una sortida a la seva inquietud. Es recorda del vell del parc:

- a) Busqueu a la primera part de la novel·la la cita on es recorda de Faber.
- b) Com sap que aquell personatge del parc era Faber?

2. Mildred no entra al joc, prefereix la vida de la televisió mural, *el pallaso groc*. Raoneu l'actitud de Mildred.

3. Montag viatja amb metro per arribar a la casa de Faber. L'autor ens detalla el trajecte per tal de fer-nos conèixer les reflexions de Montag:

- a) Descriviu com experimenta l'entumiment.
- b) Deduiu com és que pensa en la seva infància.
- c) Quin llibre porta a les mans?
- d) Quin efecte ha de produir que porti aquest llibre obert?

4. Montag té la idea de memoritzar el llibre (*quedaria una mica de sorra al sedàs...* pàgina 113):

- a) Enteneu què significa el títol d'aquesta segona part? Raoneu-ho.
- b) Lluita per aprendre el text durant el trajecte mentre sona l'anunci del dentífric. Per què l'autor ens insisteix en l'anunci del dentífric? Quin sentit té?

5. Montag truca a casa de Faber. Quina és la reacció primera de Faber? Per què?

6. Llegiu des de la pàgina 115 fins a la 129 (1r paràgraf):

- a) Com és Faber?
- b) Com es considera ell mateix? Per què s'hi considera?

7. A l'última línia de la pàgina 116 llegim: *hi havia una pila de llibres meravellosos abans que els deixéssim desaparèixer* :

- a) Per què ho diu en primera persona del plural?
- b) Com ha ocorregut?

- c) En quin moment Faber pren una actitud favorable envers Montag?
 - d) Quin llibre li ha ensenyat Montag?
 - e) Per què, segons Faber és important aquest llibre?
8. Què són els llibres, per a Faber? (Llegiu amb molta atenció la pàgina 118.)
9. Per què són importants els llibres, segons Faber (p. 118)?
10. Quina és la idea de Faber sobre els escriptors? Què significa la definició dels escriptors dolents?
11. Busqueu la llegenda d'Anteu que esmenta Faber. Què significa aquesta llegenda en el context de què parla Faber?
12. Quins són els avantatges dels llibres, segons Faber? En canvi, com actua la televisió?
13. Quines crítiques llança Faber contra la televisió? Són aplicables avui?
14. Tornem a les olors. Si ho recordeu, la Clarisse havia fet olorar les fulles seques a Montag; feien olor de canyella. Ara, els llibres, segons Faber, fan olor de nou moscada. Les olors característiques ens porten a recordar altres moments. O uns moments determinats.
- Us porten records, les olors?
- Com descriuríeu l'olor de la pluja? I del mar? I l'olor de reclòs?
15. Què ens cal, segons Faber, per aconseguir la llibertat? Comenteu aquestes condicions i digueu si actualment es donen.
16. Què és el temps lliure per a Montag? I per a Faber? I per a vosaltres, què és el temps lliure?
17. Busqueu, entre les pàgines de la segona part, els moments en que hi ha senyals de la guerra: bombarders, míssils, etc. Relacioneu-los amb l'acció que es descriu o que està vivint Montag.
18. Faber i Montag discuteixen:
- a) En quin moment s'acaba la discussió? Per què?
 - b) Tenien la mateixa idea, tots dos, sobre com tornar a fer-se amb els llibres? Com interpreteu la idea de Faber?
19. Llegiu el darrer paràgraf de la pàgina 122. Digueu què signifiquen les frases en sentit figurat que diu Faber:
- La cultura sencera és ferida. L'esquelet ha de ser fos i bastit de bell nou.*
20. Justifiqueu el pla que han ordit Faber i Montag, un cop s'han vingut? Què li fa por a Montag, del Capità Beatty?

21. A les pàgines 128-129, Montag parla de llibertat amb Faber, del fet de sentir-se lliure:

- a) Copieu les paraules de Montag i de Faber que ho mostren.
- b) Creieu que és veritat el que diuen? Per què?

22. I Montag començarà la feixuga tasca d'aprendre's de memòria un llibre. Faber l'hi anirà llegint des de l'auricular. Faber obre el llibre per una part: *El llibre de Job*. A quina obra mestra de la literatura pertany *El llibre de Job*?

2.2.3. El món de Mildred

1. Nous personatges: les amigues de Mildred:

- a) Què pensen de la societat? Què n'esperen?
- b) Com es mostra el seu desinterès per la vida? S'estimen els fills? I el marit?
- c) Què és l'amor per a les amigues de la Mildred?

2. Escriviu un text curt: quins són els interessos de la societat actual?

3. Què és la diversió per a les amigues de Mildred? Com expliqueu la vida d'aquestes dones? Què pensen? Tenen inquietuds? Quines? Per què no parlen de la guerra?

4. Montag les provoca:

- a) Creieu que és efectiva aquesta provocació? Com la interpreteu?
- b) Com és que no pot convèncer les dones, Montag?

5. Interpreteu el silenci de Mildred quan Montag la crida. (pàgina 140)

6. Llegiu, a la pàgina 140 des de *Camí del centre*... Podem parlar de metamorfosi? Quin tipus de metamorfosi hi podem trobar?

7. Llegiu ara el fragment de la descripció de Montag quan comença a llegir el poema de Matthew Arnold:

... ell era tot foc, era tot fred. Seien al bell mig d'un desert buit amb tres cadires i ell estava dret, balancejant-se, i esperant que la senyora Phelps deixés d'arreglar-se la vora del vestit i que la senyora Bowles es tragués els dits dels cabells. Llavors va començar a llegir en veu baixa, trabucant-se, i anà afermant-la a mesura que avançava de vers en vers, i la veu travessà el desert, s'endinsà en la blancor i al voltant de les tres dones que seien allà, en la gran buidor calenta. (p. 137)

- a) Què significa el *desert buit*?
- b) Per què diu que *ell era tot foc, era tot fred*? A quina figura retòrica correspon?
- c) I quan diu que *la veu travessà el desert, s'endinsà en la blancor*?
- d) Per què parla d'una *buidor calenta*? També es una figura literària? Quina?

8. Montag torna a la feina. Tenen un cas especial. Feu un debat: podem parlar de símbol? Què significa el final d'aquesta segona part? Què es cremarà?

2.2.4. Beatty

1. Beatty torna a parlar amb Montag: sap que amaga llibres...

A continuació teniu algunes de les cites literàries que Beatty utilitza amb audàcia per convèncer Montag:

El dolç aliment de la saviesa dolçament manifestada (Sir Philip Sidney)

Les paraules són com les fulles, i allà on més abunden rarament trobareu a sota gaire fruit de sentit. Alexander Pope.(1688-1744)

Una mica de coneixement és perillós. Beu a glops o bé no tastis l'aigua de la font de la saviesa, un glop petit intoxica el cervell, i beure'n molta ens fa altre cop enraonats. (Alexander Pope. 1688-1744)

El saber és més que igual a la força. (Samuel Johnson)

No és home savi aquell que deixa una certesa per una incertesa. (Samuel Johnson)

La veritat sortirà a la llum, l'assassinat no continuarà amagat gaire temps.

Déu meu, si només parla del seu cavall!

El diable pot citar les Escriptures per als seus fins.(Shakespeare. El Mercader de Venècia)

Aquesta època s'estima més un ximple empolainat que no un sant amb la roba gastada a l'escola de la saviesa.

La dignitat de la veritat es perd quan es protesta massa.

Els cossos morts sagnen quan l'assassí és al davant.

La saviesa és poder.(Auguste Comte)

Un nan dalt de les espatlles és el més alt dels dos.(Atribuïda a Isaac Newton)

La follia de confondre una metàfora amb una prova, un devessall de paraules amb una deu de veritats capitals i un mateix amb un oracle és innata en nosaltres. (Paul Valéry)

Està bé tot allò que acaba bé. (Shakespeare)

Com interpreteu que Beatty parli a Montag amb l'ajut de tantes cites literàries? Com és que Beatty coneix tanta literatura?

2. Busqueu la següent informació d'aquests autors:

	<i>Dates de naixement i mort</i>	<i>Lloc de naixement</i>	<i>Gènere literari més conreat</i>	<i>Títol d'alguna obra</i>
<i>Sir Philip Sidney</i>				
<i>Alexander Pope</i>				
<i>Paul Valéry</i>				
<i>W. Shakespeare</i>				
<i>Samuel Johnson</i>				

3. Trieu les cites que trobeu més interessants i comenteu-les.

4. En aquesta part de la novel·la hem conegut quatre personatges ben diferenciats quant a la seva funció a l'obra. Cadascú tenia un paper concret, a vegades amb una força decisiva que es pot arribar a fer angoixant. Classifiqueu les qualitats que us donem a continuació tot col·locant-los al personatge adient:

buidor, indecisió, fortalesa, audàcia, temor, brutalitat, inconsciència, ignorància, impaciència, motivació, bondat.

<i>Mildred</i>	<i>Montag</i>	<i>Beatty</i>	<i>Faber</i>

5. Quin dels personatges anteriors està més definit en aquesta part de la novel·la? Per què us ho sembla?

2.3. Tercera part: «Crema resplendent» (p. 149 - 205)

Va venir, va venir
 Va venir un mot, va venir,
 Va venir a través de la nit, volia brillar,
 volia brillar.
 Cendra.
 Cendra, cendra.
 Nit!

Paul Celan

2.3.1. Montag crema la seva casa. Mort de Beatty. Fi del llebrer

1. La referència que Beatty fa al principi d'aquesta tercera part té una certa ironia. Com ho descobriu?

2. Comenteu la frase de Beatty referint-se al foc:

La seva veritable bellesa és que destrueix la responsabilitat i les conseqüències.
 (p. 153)

3. Des del començament de la novel·la, la figura de Mildred és lluny de la idea de la dona estimada de Montag. Creieu que evoluciona? Podem parlar d'un personatge rodó? Quina és la darrera referència al personatge?

4. Llegiu aquests fragments:

Text 1

Un llibre va caure-li a les mans, gairebé obedient, com un colom blanc agitant les ales. (p. 69)

Text 2

La seva mà va tancar-se com una boca, va prémer el llibre contra el pit amb una devoció salvatge, amb cega inconsciència. Mentrestant, els altres, al pis de dalt, abocaven piles de revistes a l'aire polsós. Queien com ocells exterminats i la dona estava a baix, com una nena petita, entre els cossos. (p. 70)

Text 3

Els llibres van botar i van ballar com ocells rostits, les ales abrindades amb plomes vermelles i grogues. (p. 154)

Digueu quines la figures retòriques hi apareixen, quin significat tenen i comenteu el punt en comú que Bradbury utilitza per descriure aquest moment.

5. Llegiu:

Amb el foc havia vingut un gran terratrèmol, havia enderrocat la casa i la Mildred era allà a sota, en algun lloc, i tota la vida d'ell era allà a sota i no es podia moure. El terratrèmol encara sotraguejava, queia, tremolava dins seu i ell estava allà amb els genolls mig doblegats sota la gran càrrega de cansament.

Quan parla d'enderrocar la casa, què més s'ha enderrocat? Comenteu-ho a classe.

6. *Les teves amenaces no m'espanten Càssius, perquè estic tan armat d'honestedat que em rellisquen, igual que el vent que passa, i no en faig cas.* Per què Beatty cita Shakespeare? (p. 157) Quin significat té aquesta cita?

7. Llegiu a poc a poc la descripció de la mort de Beatty i de la destrucció del Llebrer. En tots dos casos, Bradbury prefereix utilitzar el sentit figurat. Refeu les descripcions en llenguatge estàndard.

8. Un grup escriviu per a un diari de la ciutat de Montag la notícia de la mort de Beatty i la resposta que haurà de donar l'autoritat.

2.3.2. La fugida

1. Enmig de sirenes i soroll, Montag ha hagut de fugir per no ser atrapat. Les seves reflexions giren entorn de tot allò que li ha passat. Els llibres, Beatty, el món en què vivia, la Mildred, la Clarisse...

Escriviu, en primera persona, com un monòleg interior, les reflexions de Montag en la fugida (p. 10-161).

2. Llegiu l'epíleg que Bradbury va escriure uns anys després. Noteu com, a partir de la novel·la, l'autor ens explica els canvis que va introduir a l'obra de teatre. Diu que fa parlar els seus personatges a fi de conèixer-los una mica més:

- a) Què se n'ha fet de Faber, a l'obra de teatre?
- b) I de la Clarisse, a la pel·lícula de Truffaut?
- c) Busqueu la relació entre els significats de Montag i Faber que Bradbury va descobrir molts anys després d'haver escrit la seva novel·la.

3. On anirà Montag? Montag corre desesperat per no ser encaçat pels cotxes. Com podríeu relacionar aquesta fugida amb una escena d'un film?

2.3.3. Arribada al riu

1. Com està donant la notícia de la persecució de Montag la televisió? Quina notícia donaran? Què hi ha de falsedat? Creieu que avui hi pot haver falsedat en la informació? En benefici de qui? Per què? Penseu en les raons que al llarg de la història han portat a crear una informació falsa.

2. La notícia de la persecució de Montag s'està donant en directe, com un espectacle. Podríem trobar situacions semblants en l'actualitat? Als Estats Units han arribat ha retransmetre en directe l'execució d'un condemnat...

3. La implicació de la població en la persecució de Montag també sembla un joc. Abans, però, Montag arriba a recer. El riu. Per què el riu podia ser un bon lloc per amagar-se?

4. Busqueu a la pàgina 179 les paraules amb què l'autor ens indica que Montag se sent lliure i experimenta pau.

5. Llegiu:

Veia la lluna, baixa, al cel. La lluna, allà, i la llum de la lluna produïda per què? Pel sol, és clar. I què encenia el sol? El seu propi foc. I el sol va cremant, dia rere dia. El sol i el temps. El sol, el temps i l'anar cremant. L'anar cremant. El riu el sacsejà suaument. L'anar cremant. El sol i cada rellotge de la terra. Tot plegat s'ajuntà i esdevingué una sola cosa en la seva ment. Després de molt de temps de flotar a la terra i de poc temps de flotar al riu, va saber per què no havia d'incendiar mai més en la seva vida.

El sol cremava cada dia. Cremava el temps. El món es precipitava en un cercle i girava sobre el seu eix i el temps tenia la seva feina cremant els anys i la gent, sense cap ajut per part del món. Per tant, si ell, amb els bombers, cremava les coses, i el sol cremava el temps, això volia dir que era tot cremat!

[...] El rescat i l'endrega havia de recomençar en algun lloc i algú havia d'ocupar-se d'aquest rescat i de la conservació, d'una manera o d'una altra, en llibres, en discs, al cap de la gent, de qualsevol manera. [...] El món era ple d'incendis... (p. 180)

Expliqueu el significat d'aquesta reflexió de Montag.

6. Quan Montag és a punt d'arribar a la riba del riu, té un record per a la Mildred i un altre per a la Clarisse. Per què? Quin és el seu somni?

2.3.4. Final de trajecte

1. Seguint el relat de la història, Montag aconsegueix trobar-se amb el grup. Però, abans, l'autor retorna al tema principal, el foc. Com defineix ara el foc? Què li aporta, a Montag?
2. Els nous amics de Montag representen la resistència a un món. Quin món?
3. Heu memoritzat mai un paper en una obra de teatre, un fragment llarg d'un tema d'estudi, un poema llarg? Us ha costat? Parleu a classe sobre els avantatges de la memòria. Creieu que ens cal practicar la memòria?
4. I cada un dels nous amics que Montag ha conegut és un llibre, l'únic mitjà per conservar-lo. Busqueu informació sobre algunes de les obres que són els homes llibre. Què en sabeu de Charles Darwin, de Marc Aureli, de Plató, de Jonathan Swift, d'Albert Schwitzer, etc.? Podríeu repartir-vos alguns dels escriptors entre vosaltres i buscar a la biblioteca del vostre centre algun fragment de la seva obra, aprendre'l i recitar-lo de memòria.
5. Què esperen Granger i els seus companys sobre el fet de conservar els llibres?
6. Quina diferència hi ha entre les accions que volia emprendre Montag i les que pretén Granger?

2.3.5. Guerra. Destrucció de la ciutat

I la guerra va començar i va acabar en aquell moment. (p. 197)

1. Quant us sembla que dura la guerra? De qui es recorda Montag? Què recorda? Com el consola Granger?
2. La descripció de la guerra que fa l'autor està condicionada pels esdeveniments de la Segona Guerra Mundial. Quin fet podríeu relacionar-hi?

2.3.6. Gran silenci

1. Un cop ha acabat el bombardeig, enmig del *gran silenci*, busqueu què recorda, què observa, què mira Montag.
2. En estil indirecte lliure, l'autor torna a fer reflexionar Montag. Quina idea traieu de la reflexió de Montag? (p. 201)
3. Per què us sembla que Granger parla de l'au fènix?
4. Llegiu el que Granger diu al grup dels homes llibre abans d'emprendre el camí:

*—I ara som-hi, corrent amunt. I recordeu una cosa: no sou importants. No sou res. Potser **algun dia la càrrega que cadascú duu ajudarà algú altre**. Però fins i tot quan teníem els llibres a mà, fa molt de temps, no fèiem servir el que en trèiem. Vam continuar igual, insultant els morts. **Vam continuar igual, escopint sobre les tombes de tots els pobres que havien mort abans que nosaltres**. Trobarem molta gent sola, durant aquesta setmana i aquest mes i aquest any. I quan ens preguntin què estem fent, podeu respondre'ls: "estem recordant". És per això que, **a la llarga, vencerem**.*

*I algun dia recordarem tant que construirem la més gran pala mecànica de tota la punyetera història i cavarem la tomba més gran de tots els temps i hi empenyerem la guerra i la cobrirem de terra. Som-hi, ara. Primer de tot **hem de construir una fàbrica de miralls i, durant el pròxim any, no fer córrer altra cosa que miralls i mirar-nos-hi llargament.** (p. 203-204)*

Comenteu a classe les frases que teniu en negreta. Què us suggereixen? Quin significat tenen? Parleu del llenguatge i de l'estil de Ray Bradbury en general: us sembla actual? S'utilitza aquest tipus de simbolisme?

5. Llegiu el poema següent, de l'*Eclesiastès*, un llibre que forma part de la Bíblia i que Montag sabrà i recordarà. A partir de les darreres paraules de la novel·la, comenteu el poema i relacioneu-lo amb el final de *Fahrenheit 451*:

Cada cosa té el seu moment

*Tot té el seu moment,
sota el cel hi ha un temps per a cada cosa.
Hi ha un temps d'infantar
i un temps de morir,
un temps de plantar
i un temps de collir.
Un temps de matar
i un temps de guarir,
un temps d'enrunar
i un temps de construir.
Un temps de plorar
i un temps de riure,
un temps de plànyer-se
i un temps de dansar.
Un temps de tirar pedres
i un temps d'aplegar-ne,
un temps d'abraçar
i un temps d'estar-se'n.
Un temps de cercar
i un temps de perdre,
un temps de guardar
i un temps de llençar.
Un temps d'esquinçar
i un temps de cosir,
un temps de callar
i un temps de parlar.
Hi ha un temps d'estimar
i un temps d'odiar,
hi ha un temps de guerra
i un temps de pau.*

Creieu que el final de la novel·la és esperançador? Per què?

3. DESPRÉS DE LLEGIR

3.1. L'estil

1. Analitzeu el punt de vista narratiu de *Fahrenheit 451*.
2. Tot i que ja sabem que la novel·la és de ciència-ficció, trobeu raons per afirmar que:
 - És una al·legoria:
 - És una fàula:
 - És una paràbola:

Discutiú a classe si es tracta d'una obra didàctica i per què.

3. La metàfora és un dels recursos més emprats en la novel·la. Trobeu diferents significats del foc, la guerra, la llum, la velocitat o la natura en diversos passatges de l'obra.

4. Expliqueu el significat de les frases següents, tenint en compte el context, i digueu a quina figura literària corresponen:

1. *Amb el bec de llautó a les mans, amb aquest gran pitó escopint el seu querosè verinós sobre el món...*(p. 33)
2. *Travessà un eixam de lluernes...* (p. 33)
3. *Les ales de colom dels llibres s'agitaven nerviosament i morien al porxo de la casa i damunt la gespa...* (p. 33)
4. *Picaria el seu rostre en el mirall, còmic barat que s'ha ennegrit la cara amb suro cremat.* (p. 33)
5. *somriure ardent* (p. 33)
6. *Color d'escarabat negre* (p. 34)

3.2. Els símbols a *Fahrenheit 451*

3.2.1. El foc

El principal símbol de tota la narració és el foc. L'heu treballat com a destructor, com a purificador –segons paraules de Beatty–, com a amenaçador... Ara vegem uns altres símbols, més concrets.

1. El mateix títol de la novel·la és un símbol que en Montag duu al casc. Per què?

3.2.2. Salamandra

1. Busqueu en una enciclopèdia el mot *salamandra*. Raoneu els tres significats que hi trobeu.

2. La salamandra com a símbol. Coneixeu alguna llegenda o algun mite que parli de la salamandra? Aquí teniu el significat d'aquest símbol:

Segons el simbolisme tradicional i les creences populars, la salamandra no és l'animal amfibi que descriu la zoologia (sargantana, llargardaix, etc.) sinó un animal mític que té la capacitat de viure en el foc. La salamandra, en les distintes tradicions simbòliques acostuma a significar l'esperit empresonat per la matèria i, per tal com la salamandra equival al foc, l'element en què viu significa la capacitat de purificació.

Mercè Rodoreda. «La Salamandra». *La meva cristina i altres contes*¹⁰

Esperit del foc, figurat en forma de llargardaix mític que hom creia que podia viure en el foc. En el simbolisme gràfic, la salamandra significa el foc.

Juan Eduardo Cirlot, *Diccionario de símbolos*¹¹

Amb el segle XVII ben entrat se segueix explicant que la salamandra és un ésser nascut del foc: Aristòtil ho havia afirmat, i el pes de l'autoritat, amb la teoria dels quatre elements bàsics, terra, aigua, foc i aire, és encara superior a l'observació empírica.

http://www.uv.es/metode/numero34/18_34.html

3. Busqueu a la novel·la *Fahrenheit 451* què són les salamandres i justifiqueu la relació del que sabeu sobre aquests animals amb l'objecte a què es refereix l'autor a la novel·la.

4. La salamandra és un animal que podem trobar sovint en la literatura. Té unes característiques que la fan misteriosa i estranya. Llegiu aquest fragment d'un conte de Mercè Rodoreda:

El baix de la faldilla se m'havia tornat negre, sentia el foc als ronyons i, de tant en tant, una flama em mossegava el genoll. Em va semblar que les cordes que em lligaven ja estaven cremades. I aleshores va passar una cosa que em va fer estrènyer les dents: els braços i les cames se m'anaven escurçant com les banyes d'un cargol que una vegada havia tocat amb el dit, i a sota el cap, allà on el coll s'ajunta amb les espatlles, sentia que una cosa s'estirava i em burxava. I el foc xisclava i la resina bullia... Vaig veure que alguns dels que em miraven alçaven els braços i que altres corrien i topaven amb els que estaven aturats, i tot un costat de la foguera es va enfonsar amb una gran esquixada d'espurnes, i quan el foc va tornar a cremar la llenya ajaguda, em va semblar que algú deia: és una salamandra. I em vaig posar a caminar per damunt de les brases, molt a poc a poc, perquè la cua em pesava.

Mercè Rodoreda. «La Salamandra». *La meva cristina i altres contes* (p. 133)

Quin sentit té aquesta transformació? Què representa? Podem parlar de metamorfosi? Per què? Com es produeix? Per quines causes?

5. Llegiu el sonet que teniu a continuació i digueu quina relació estableix el jo poètic amb la salamandra:

¹⁰ RODOREDA, Mercè. «La Salamandra». *La meva cristina i altres contes*. Barcelona: Hermes, 2001. (Nota al peu p. 133)

¹¹ CIRLOT, Juan Eduardo. *Diccionario de símbolos*. Madrid: Siruela, 2003.

L'AMOR M'HA FET TALMENT QUE VISC AL FOC...

*L'Amor m'ha fet talment que visc al foc
com una nova salamandra, i tal
com és aquell no menys rar animal,
que viu i mor a dins del mateix lloc.*

*Els meus plaers són tots, també el meu joc,
viure cremant i no sentir cap mal,
sense pensar que qui m'ha fet aital
em tingui pietat ni molt ni poc.*

*Tan bon punt s'apagà el meu primer ardor,
Amor n'encengué un altre, i així ho féu
que em sembla molt més gran i més ardent.*

*I a mi de cremar tant no em sap cap greu
mentre aquell que altre cop m'ha pres el cor
del meu cremar en pugui quedar content.*

(Trad. Narcís Comadira)

- a) Hem dit que aquest poema és un sonet. Per què? Feu-ne l'anàlisi mètrica i digueu si és d'art major o d'art menor.
- b) Quin sentit té per al jo poètic el foc en aquest poema? Per què es compara a una salamandra?
- c) Essent com és un poema d'amor, de quin tipus d'amor parla? És un amor fraternal? Apassionat? Desesperat? Amb quines paraules ho diu el poema?
- d) Sabeu què vol dir declamar? Declameu aquest poema amb tota la passió que pugueu posar-hi. De memòria!

3.2.3. L'au fènix

L'origen del mite de l'au Fènix ve del desert de Líbia i d'Etiòpia. El nom d'au fènix ve del grec, phoinix, que significa foc. Se'l va considerar un animal fabulós, com un semidéu. Segons la tradició, cada 500 anys, l'au fènix moria per l'acció del foc i, de les cendres, en renaixia un au fènix jove i nou.

1. Llegiu aquest text informatiu:

Fènix: au mítica de la mida d'una àguila, amb trets de faisà. La llegenda diu que quan veia a prop la seva fi, formava un niu de fustes i resines aromàtiques i les exposava als raigs del sol perquè cremessin i allà s'hi consumia. De la medul·la dels seus ossos naixia una altra au fènix. En la tradició turca se l'anomena kerkés. Els relats perses l'anomenen Simorgh. Igual que en altres aspectes, simbolitza la periòdica destrucció i recreació. Wirth dona un sentit psicològic a aquest ésser fabulós en dir que tots posseïm en nosaltres mateixos un fènix que ens permet sobreviure a cada instant i vèncer cadascuna de les morts parcials que anomenem somni o canvi. A la Xina, el fènix és l'emperador de les aus i simbolitza el sol. A l'occident cristià, significa el triomf de la vida eterna sobre la

mort. En alquímia correspon al color vermell, a la regeneració de la vida universal i a la finalització de l'obra.

Juan Eduardo Cirlot, *Diccionario de símbolos*

La novel·la fantàstica actual incorpora sovint elements mítics per introduir-nos millor en el món meravellós. En la sèrie de novel·les de Harry Potter trobem l'au fènix, animal de companyia del director de l'escola... Llegiu i després responeu:

No estava sol. Darrere la porta, dret en una perxa daurada, hi havia un ocell decrepit que semblava un gall dindi mig desplomat. El Harry se'l va mirar fixament, l'ocell el va mirar amb tristesa i va tornar a fer aquell soroll esmorteït. El Harry va pensar que semblava molt malalt. Tenia els ulls apagats, i mentre el Harry el mirava li van caure dues plomes més de la cua.

Al Harry se li acabava d'acudir que només li faltava que l'ocell del Dumbledore es morís quan estava tot sol amb ell al despatx, quan l'ocell es va convertir en foc.

Al Harry se li va escapar un crit de l'ensurt i va recular fins a tocar l'escriptori. Va mirar al seu voltant ansiosament per veure si hi havia un got d'aigua en algun lloc, però no n'hi havia cap. Mentrestant, l'ocell s'havia convertit en una bola de foc. Va xisclar una sola vegada i tot d'una no quedava res més que una pila de cendra fumejant a terra.

Llavors es va obrir la porta del despatx. Era el Dumbledore, que venia pesarós.

–Professor –va dir el Harry sobresaltat–, el seu ocell... No he pogut fer res... S'ha convertit en foc...

Amb gran sorpresa, el Harry va veure que el Dumbledore somreïa.

–Ja era hora –va dir–. Feia temps que feia una pinta espantosa, li he estat dient que espavilés.

Va riure per sota el nas en veure la cara de desconcert que posava el Harry.

–Harry, el Fawkes és un fenix. Els fènixs es calen foc ells mateixos quan els arriba l'hora de morir i reneixen de les cendres. Mira...

El Harry va mirar a terra just a temps de veure una cria d'ocell petita i arrugada que treia el cap de les cendres. Era tan lletja com l'ocell que hi havia hagut abans.

–És una llàstima que l'hagis hagut de veure el dia de la crema –va dir el Dumbledore, i es va asseure a l'escriptori–. En realitat és molt bell la major part del temps, té un plomatge vermell i daurat. Els fènixs són unes criatures fascinants. Poden portar pesos enormes, les seves llàgrimes tenen poders curatius i són uns animals de companyia extremadament fidels.

J.K. Rowling, *Harry Potter i la cambra secreta*¹²

Quina era la funció de l'au fènix a *Harry Potter i la cambra secreta*?

¹² ROWLING, J.K. *Harry Potter i la cambra secreta*. Barcelona: Empúries, 1999.

2. A la mateixa novel·la *Fahrenheit 451* hi heu trobat una referència a l'au fènix. Llegeu-la:

Granger mirà el foc.

–Fènix.

–Què?

–Molt abans de Crist, va haver-hi un ocellot maleït anomenat Fènix. De tant en tant, després d'alguns centenars d'anys, construïa una pira i s'hi cremava. Devia ser el primer parent de l'home. Però cada vegada que es cremava sortia de les cendres, tornava a néixer. I sembla que nosaltres estiguem fent el mateix, una vegada i una altra, però tenim una podrida cosa que el Fènix mai no va tenir. Nosaltres sabem l'estúpidesa que acabem de cometre. Coneixem les maleïdes estúpideses que hem fet durant mil anys, i mentre ho sapiguem i ho tinguem sempre ben a la vista hi ha la possibilitat que un dia deixem de construir les pires maleïdes i de saltar-hi al mig. A cada generació guanyem unes quantes persones més que se'n recorden. (p. 203)

Per què Granger explica això a Montag?

3.3. Els avenços tecnològics a *Fahrenheit 451*

1. Escriviu una semblança i una diferència entre els avenços que presenta Bradbury a la novel·la i la realitat:

Els avenços tecnològics a <i>F 451</i>	La realitat actual
<i>El metro, un silenciós tren propulsat per aire que va córrer sense fer soroll pel seu lubricat tub subterrani (p. 34)</i>	
<i>Ficà la mà pel forat en forma de guant que hi havia a la porta del carrer de casa seva perquè li reconegués el tacte. La porta lliscà fins a quedar oberta. (p.40-41)</i>	
<i>Tenien aquella màquina. De fet, tenien dues màquines. Una se t'esmunyia estómac endins com una cobra negra que davallés dins un pou ple d'ecos a buscar tota l'aigua antiga. [...] Absorbia tots els verins acumulats amb els anys?</i> <i>Tenia un Ull. L'impersonal operari de la màquina podia, posant-se un casc òptic especial, mirar dins l'ànima de la persona que estava buidant de líquid.</i> <i>[...] L'altra màquina, la feia anar un personatge igualment impersonal, vestit amb una granota de color vermell marronós que no es tacava. Aquesta màquina extreia tota la sang del cos i la reemplaçava per sang nova i sèrum. (p. 45)</i>	
<i>Aparell d'untar la mantega al pa torrat...</i>	

Màquines d'explicar acudits dels bars...	
Cotxes a reacció...	
Tractaments de les cases a prova de foc	
Televisió mural interactiva	
Minitransmissor inventat per Faber	
Caixers robot	
Auriculars encastrats a les orelles	

Afegiu-ne algun altre.

3.4. Els personatges i la novel·la

1. Qui és el personatge protagonista? Discussiu el protagonisme de Montag. Contrasteu-lo amb els altres personatges: Mildred, Clarisse, Beatty, Faber.
2. Quins personatges creieu que són els perturbadors de l'ordre? Per què?

3.5. La pel·lícula

1. Mireu la pel·lícula:
 - a) Feu una comparació dels personatges de la pel·lícula amb els de la novel·la.
 - b) En l'aspecte argumental, què ha canviat?
 - c) Quin és el personatge principal de la pel·lícula? Quin és el conductor de la història?

ANNEXOS

ANNEX 1: Monstres i prodigis

El triomf del racionalisme va fer que la ciència s'imposara a la superstició. Però va ser un camí llarg i sembrat de vacil·lacions. Als racons més apartats de la ciència s'amagaven monstres terribles que representaven les pors més profundes de l'home. El son de la raó produeix monstres, i nosaltres proposem una excursió per aquesta geografia onírica.

Les ciències naturals han tingut sempre alguna cosa d'inexplicable i de misteriós. Avui tenim uns recintes plens de sorpreses que s'anomenen museus de la ciència, en què se'ns explica, amb major o menor encert, els replecs màgics de la vida quotidiana. No obstant això, per al grec del segle de Pericles, el germànic de l'imperi de Frederic I, o el súbdit castellà de Felip III, tot el seu món constituïa un museu de la ciència a gran escala. Fets que es consideren comuns avui dia produïen una sorpresa comparable a la que exerceix el pèndol de Foucault sobre l'escolar amb motxilla de Harry Potter. I mai podria imaginar aquest escolar que centaures, basiliscs i altres bèsties que apareixen en les novel·les del seu jove heroi constituïen per als seus llunyans avantpassats una fauna si no habitual, almenys perfectament versemblant. Però anem per parts.

El prodigi com a signe ajornat

Aristòtil, Elià o Plini el Vell constitueixen durant tota l'edat antiga una autoritat inqüestionable en la descripció dels éssers que poblen terra, cel i mar, això que amb poques paraules denominem història natural. No obstant això, en les seues pàgines aguaiten bèsties que semblen més producte de la imaginació que de l'observació, i les caracteritzacions de les quals escapen al que avui considerariem racional. Aquest és el punt de partida de la teratologia, denominació derivada del grec *teras*, paraula genèrica per a designar els monstres, entesos com a manifestacions extraordinàries de la naturalesa. Durant segles, els monstres, igual com els portents o els prodigis, tenien la missió d'«advertir». Eren signes amb un significat ocult que calia desxifrar. En l'antiguitat clàssica aquest significat anava lligat al present però, a poc a poc, el prodigi es converteix en un signe projectat cap al futur, un avís d'allò que ha de venir. Si fem cas a Tit Livi o Julius Obsequens, per exemple, quan esclata una guerra civil, o quan l'enemic és a les portes de la ciutat, apareixen prodigis diversos, com la pluja de sang, les estàtues que suen, la duplicació del sol i la lluna o, en ocasions, el naixement d'hermafrodites o éssers híbrids, monstres al cap i a la fi que és necessari sacrificar com a expiació dels pecats humans. Mai no ha deixat l'home de sentir-se atret per aquests fenòmens sobrenaturals que subverteixen les categories naturals «legítimes». Són presents en la història i la prehistòria, en mites i religions, en l'art i en les cultures més disperses. Aguaiten als capitells d'esglésies i a les miniatures dels còdexs. Els tenim presents en la Bíblia, en els llibres orientals, en Homer, en el Bosch. A partir de l'edat mitjana, però, aquests fenòmens semblen molt més pròxims a la realitat quotidiana; ja no són llegendes o mites de temps passats, cantats per poetes, sinó històries pròximes d'algú que ens diu que els ha vist amb els seus ulls. Aquí és necessari fer una distinció: d'una banda podem parlar de "monstres possibles", bé siguin animals exòtics que resulten sorprenents als ulls de qui no els coneix —la girafa o el cocodril, per exemple—, o bé éssers amb deformacions físiques, hermafrodites, siamesos, etc. D'altra banda hi ha els animals llegendaris, com el fènix o el basilisc, o els híbrids impossibles, com el centaure, o l'arbre que dona ocells o corders. No obstant això, en la mentalitat de l'època, aquesta distinció no es considerava tan òbvia.

Allò que amaga el castor

En l'última novel·la d'Umberto Eco, un rodamón anomenat Baudolino es troba en els seus viatges amb éssers extraordinaris, uns amb cap de gos —els cinocèfals—, altres

amb un sol peu descomunal –els esciàpodes–, i altres de grandària gegantina o diminuta –gegants i pigmeus–: són éssers extrets dels bestiars medievals i dels llibres de viatges, manifestacions que formen part d'un món regit per lleis distintes a les de la nostra realitat comuna. El gènere del bestiari es desenvolupa a Europa al voltant dels segles XI i XII, i suposa una revisió de les històries naturals del període clàssic, enriquides amb elements de la tradició oriental, i generalment amb una lectura simbòlica d'índole moralitzant. Si analitzem acuradament aquests textos veiem que, a pesar del coneixement real d'alguns éssers ja no tan exòtics, com l'elefant o l'hipopòtam, es mantenen prejuís i consideracions transmeses per la tradició escrita, i que no tenen cap fonament experimental. Per exemple, amb el segle XVII ben entrat se segueix explicant que la salamandra és un ésser nascut del foc: Aristòtil ho havia afirmat, i el pes de l'autoritat, amb la teoria dels quatre elements bàsics, terra, aigua, foc i aire, és encara superior a l'observació empírica. Pròpies del bestiari són creences com ara que els elefants no tenen genolls, o que els unicorns s'adormen davant d'una donzella verge, o que els castors es castren quan els persegueixen els caçadors, com ens conta aquest bestiari català: «Lo castor sí és una béstia qui ha un membre qui és de gran virtut, so és, los seus collons; e com aquest castor és cassat per los cassadors, e ell veu que los cans lo aconsequen, ell coneix la rahó per què és cassat, pren los seus collons ab les dents, e arranca'ls-se e gita'ls en terra.» És una mostra d'intel·ligència animal que no tots coneixíem. El bestiari desapareix amb el temps: els poetes aprofitaran el simbolisme animal per a traslladar-lo a les relacions eròtiques; d'altra banda, els llibres de viatges acaben ocupant el seu lloc en la descripció d'éssers estranys. L'auge d'escriptors viatgers es produeix entre els segles XIII i XVI, i les narracions de l'Orient Llunyà primer, i del Nou Món després, omplen les biblioteques d'éssers monstruosos diversos. Alguns arriben a ser vells coneguts dels quals tothom parla; és el cas de l'ocell Roc, que va portar Simbad entre les seues urpes, i del qual Marco Polo va arribar a veure una ploma; o també el peix Nicolao, un simple mortal tan enamorat del mar que un dia es llança a les onades per viure sempre entre els peixos i que tan sols apareix per a advertir els mariners de les desgràcies del món.

La moral del monstre

Però de manera paral·lela als animals monstruosos, el Renaixement donarà cabuda a altres monstres menys innocents i menys versemblants també. Tenim un exemple en les controvèrsies polítiques i religioses del cinc-cents, en què el monstre permet sorprendre, advertir, i fins i tot injuriar l'adversari, tot alhora. De mans de Luter i Melanchthon apareix en 1523 l'*Explicación de las dos figuras pavorosas, el asno del Papa en Roma, y el becerro-monje encontrado en Freiberg, en Sajonia*; el primer es correspon amb un monstre amb escates, híbrid d'ase i dona, trobat en el Tíber en 1495, i el segon és un altre híbrid entre bou i frare. Per als protestants, ambdós monstres són signes de la corrupció de Roma i de les tèrboles maniobres del papa i del clergat. També són freqüents els avisos en forma de monstre que prediuen la caiguda del turc, com en aquesta *Relacion verdadera y notable, en la qual se contienen los mas espantosos, y admirables sucessos, que hasta oy se han visto, sucedidos en Turquia, y todos amenazan la perdida, y ruina de aquel Imperio; y en particular un niño que nacio en Ostrabiza, con tres puntas en la cabeça, tres ojos, las orejas de jumento, la nariz de una ventana, y los pies, y las piernas retuertos al revers. Sacada de una copia autentica, embiada a Roma, y traducida en nuestra lengua por Ludovico Grignan* (1653). Fixeu-vos en l'interès per la veracitat que manifesta el redactor. Del mateix tipus seria el *Verdadero retrato del monstruoso Pescado que se halló en Alemania, en un Rio del Reyno de Polonia*, en què es mostra un peix amb urpes d'àguila, cap humà, una creu a la boca, una corona amb tres creus i, entre les escates, banderes, espases i fins i tot un canó d'artilleria. Òbviament la lectura és de caràcter simbòlic, centrada en les disputes polítiques de l'any 1614 en què està datada

aquesta relació. Podríem considerar que el racionalisme hauria d'eliminar aquestes creences infundades, però no sembla aquest el cas. Un excel·lent cirurgià com Ambroise Paré escriu un tractat sobre monstres i prodigis, davant dels quals manifesta una fe indiscutible, i que contrasta amb la modernitat de la seua teoria i pràctica de la medicina. Els seus col·legues de professió, però, no li perdonaran aquestes vel·leïtats supersticioses i tractaran d'expulsar-lo de la carrera. El científic Gessner, en la seua història dels animals, també considera el dragó com un ésser real.

Una miqueta més escèptic es mostra Andrés Laguna, qui, en els seus comentaris al Dioscòrides posa en dubte algunes afirmacions més pròpies del bestiar que d'un tractat de botànica i farmacopea. És curiosa la referència a l'autocastració del castor que ja hem vist: «*Los que dizen que aqueste animal redime su vida con los compañoncicos, por los quales es acossado: y que a bocados yendo huyendose los arranca, y los dexa a los caçadores, falsamente se lo levantan: visto que no puede alcanzar a ellos, por estar encogidos y retirados: y aun que alcanzasse, no lleva el cuytadillo esse espacio, y antes dexaria los ojos, que la tal prenda.*»

Les relacions de successos

D'altra banda, aquest tipus d'històries d'éssers sobrenaturals adquireix en el trànsit cap a l'edat moderna un impuls extraordinari gràcies a la difusió dels impresos en format de plec de cordill. Les relacions de successos extraordinaris es converteixen en el vehicle d'aquest nou gènere, amb un èxit increïble de públic, i amb extensió que només podem imaginar-nos per referències indirectes, ja que gran part d'aquesta literatura efímera ha desaparegut. Hi apareixen animals feroços de naturalesa híbrida, éssers fantàstics que es mostren espantosos al cel, naixements de xiquets deformes o amb senyals que pronostiquen desgràcies, etc. Alguns d'aquests fenòmens entren en allò havíem anomenat «monstruositat possible», com és el cas de la monja que després de passar dotze anys en un convent, en fer força li ix la seua *naturalesa d'home*, o un monstre nascut a Tortosa la figura del qual representa uns siamesos units pel tronc. Molts d'aquests éssers infortunats, si sobreviuen al part, recorrien els camins exhibint-se en pobles i ciutats, com aquell xiquet a qui va invitar a dinar Montaigne, trobant que «entre las tetillas y el ombligo [...] se unía a otro niño sin cabeza».

En altres ocasions, a pesar que hi ha un component de realitat considerable, l'estranyesa del conjunt ens fa dubtar de la seua veracitat, com en una relació impresa en 1688 sobre una criatura amb «*dos naturalezas de niño, y niña: la de niña, en la parte común; la de niño en mitad de la frente; cosa maravillosa, y digna de considerar; y juntamente el no tener ojos, no narizes, sino cubierto el rostro de carne; y tambien tener en la boca tres dientes grandes, y seis dedos en cada mano, y en una oreja dos agujeros, por donde resollava.*». Dins d'aquest grup caldria assenyalar els que corresponen a llegendes populars que es mantenen fins i tot avui dia, com un imprès de Luis de Figueroa (1603) «*de lo que sucedió en el Reyno de Valencia en la Villa de Bocarente a una señora onrada, por causa de no entenderse con su marido, que haziendose preñada el primer año de su casamiento vino a parir un negrito sin hazerle traycion a su marido por causa de una esclavita que tenia en casa*», que recorda aquelles llegendes urbanes que en rogle ens conta un amic a propòsit d'un altre amic digne de tota fe. Altres prodigis, però, escapen a qualsevol intent de racionalització, com en aquesta relació de Pedro de Adrada en 1613: «*Admirables prodigios y portentos, que se manifestaron en Bayona de Francia este presente año, adonde entre los mas señalados, nacio un niño con treynta y tres ojos naturales, y perfetos en orden y compas divididos por todo su cuerpo, el qual vivió treynta y tres días, y habló tres vezes palabras de mucho exemplo.*» L'aparició insistent del tres, nombre màgic i diví, ens adverteix del caràcter moral d'aquests avisos, igual com havíem vist ja en el peix de Polònia. Alguna cosa semblant succeeix amb la «*Relacion verdadera, sacada de*

diferentes cartas [...] Refierese en ella el admirable prodigio, pasmoso, y nunca visto caso, que ha sucedido en Roma, poniendo una Gallina en el Castillo de Sant'Angel un Huevo, con una Estrella de primera Magnitud, en forma de Cometa redondo, en la parte superior dél; y diez y siete Estrellas, repartidas por todo su ovalado circulo, con tres Cometillas, que las dividen. Y al mismo tiempo otra Gallina de un Cochero del Noble Cavallero Maximo (de los mas Ilustres de Roma) puso otro Huevo, con una Esfera, del color de la yema, en la parte superior, y en la inferior una culebra viva [...]» (1681), comprensible tan sols si descobrïrem la simbologia dels elements que hi apareixen.

La cort de les bèsties

Tots aquests prodigis, els possibles i els inversemblants, conserven aquesta qualitat de signe que s'ha de desxifrar, i contenen així mateix un doble ensenyament que no hem d'oblidar: que qualsevol esdeveniment extraordinari és mostra de la grandesa divina, i que la seua aparició té com a fi advertir-nos dels errors humans. Amb aquesta doble premissa, no és estrany, doncs, que cap a finals del segle XVII, amb tot un regne pendent de la complexió malaltissa i del llastimós estat de Carles II, es revife de manera considerable el gènere dels monstres humans. Recordem per exemple la geganta Eugenia, pintada despullada per Carreño, i protagonista de diverses relacions com les que hem anat veient; o als nans i bufons de Velázquez; i en general tota una sèrie de personatges que acudien a la cort atrets per la fama i les almoines, com testifica una *Relacion verdadera, y copia de un maravilloso portentoso que la Magestad de Dios N. Señor ha obrado con una niña monstruosa que nació en la Villa del Campo con dos cuerpos, aunque están en uno, dos cabezas, quatro brazos, y tres piernas, y la una cabeza tiene dientes, y la otra no, el día 18 de abril deste año de 1687 hija de Francisco Garcia, y de Maria Martinez su madre, la qual han traído a esta Corte para que la vea su Magestad (que Dios guarde) D. Carlos segundo, nuestro señor, de la qual es conta que «despues de llevada la criatura a la Señora Reyna Madre, le favorecio con larga limosna, abiendo su Magestad vistola, por llevarla embalsamada a esta niña». Bastava aplicar el refrany de «mal de molts, conhort de boigs», o aquell altre de «en terra de cecs...» per a comprendre per què aquestes visites agradaven tant al monarca, que mantenia i fomentava aquesta fauna cortesana, a qui recompensava amb gratitud. Potser recordaven també a l'Hechizado que som joguets en les mans de Déu, i que fins i tot els casos més horribles són producte del seu disseny.*

La fi d'un gènere?

Les relacions de successos havien nascut amb una voluntat testimonial, i per tant adoptaven la forma de carta o notícia, gairebé sempre seguida dels adjectius «vertadera» o «verídica», i amb testimonis que avalen aquesta afirmació.

Al llarg dels segles XVI i XVII, van adoptant l'estructura del romanç, la qual cosa permetia als cecs integrar-les en el seu repertori cantat per places de ciutats i pobles. Amb el segle de les llums desapareix progressivament aquesta literatura de superstició, que acaba substituïda per la narració de crims truculents i històries de bandolers. El monstre ressorgirà a través de la literatura fantàstica en forma de conte gòtic; però això serà ja en el romanticisme. Quant al monstre humà, producte d'una malformació, serà exhibit en fires i circs fins als nostres dies, que ocupa, en les seues formes més inversemblants, els programes de matinada de la televisió.

Antonio Solano

[Mètode: Revista de difusió de la investigació de la Universitat de Valencia](#) (2002), núm. 34

ANNEX 2: Entrevista inèdita amb Ray Bradbury

(amb l'autorització expressa dels autors)

El novembre de 1987 la col·lecció «2001 ciència-ficció» de les Edicions Pleniluni, d'Alella, va publicar 'Les daurades pomes del sol', un llibre de contes de Ray Bradbury. Com havien fet en altres ocasions —el cas de l'entrevista als germans Strugatski, publicada posteriorment a «Serra d'Or»—, l'editorial va fer arribar un qüestionari a l'autor, en aquest cas preparat pel traductor i prologuista del volum, Jordi Ferrando.

Bradbury va contestar des de Marina del Rey, a Califòrnia. Creiem que l'entrevista va quedar inèdita, entre altres papers de la col·lecció desapareguda. Ara, deu anys després, pot tenir interès per als afeccionats catalans, quan Ray Bradbury torna a ser doblement notícia entre nosaltres: per la reedició de 'Farenheit 451' amb un epíleg i una coda actuals i per la traducció de 'Més ràpid que l'ull,' un llibre de relats en què l'autor d'Illinois insisteix en aspectes que ja manifestava en aquesta entrevista.

Altrament, Bradbury, conreador d'una ciència-ficció més aviat humanista i poc sofisticada tecnològicament, pot ser un dels models a tenir en compte per la ciència-ficció catalana, que s'ha de desplegar en un ambient amb una cultura tecnològica no gaire extensa ni intensa.

— *Senyor Bradbury, un dels elements de la vostra literatura que més us marquen és la utilització, a diferència d'altres autors de ciència-ficció, d'uns mites que tenen molt poc a veure amb la sofisticació i l'alta tecnologia. Per què les bruixes, els vidents, els firaires són, en un bon nombre de casos, els principals protagonistes dels vostres contes?*

— Perquè vaig créixer enmig de tots els mites de Grècia i de Roma, com també els escandinaus, i quan era força jove em vaig enamorar dels contes de fades, i la mateixa passió que m'arrossegava cap a 'La bella i la bèstia' també ho feia envers H.G. Wells. Mai no he deixat d'estimar tots aquells relats meravellosos i, per citar un exemple que ho corrobori, us comentaré que quan vaig visitar França, ara fa uns quants anys, la més increïble experiència que vaig tenir va ser poder caminar pel castell de Pierre-Fonde, també anomenat el castell de la Bella Dorment, un fet que em va retornar tot l'ambient oníric de la meva infantesa.

— *Si hi ha un ambient que envolta adequadament els vostres contes és, des del nostre punt de vista, el paisatge del vostre Oest mitjà nadiu. La brillantor i l'ampul·lositat de l'ambient californià que envolta la indústria del cinema i que ha esdevingut la vostra llar durant molts anys, ha aconseguit esborrar mai aquest paisatge fantasiós i gairebé esotèric del vostre Illinois natal?*

— Vaig créixer a Illinois i aquest entorn m'ha anat d'allò més bé, fins i tot al planeta Mart, on vaig enviar, en un relat, un bon grapat de tietes i oncles meus i els vaig establir en una petita ciutat del planeta roig. Pel que fa a les influències del binomi cinema/Hollywood com a possible factor invasor de les meves novel·les, he de dir que tot just es comencen a produir: ara escric una novel·la nova, que es dirà 'Falling Upward', sobre els meus primers anys a Hollywood, quan, amunt i avall amb els patins, maldava per retratar-me al costat d'en George Burns i la Marlene Dietrich. El subtítol d'aquesta novel·la, de misteri i d'assassinats, és 'Another Tale of Two Cities'. En un dels costats d'una paret molt alta hi ha l'estudi cinematogràfic, a l'altre costat hi ha el cementiri, o sigui que la ciutat dels vius i la ciutat dels morts conviuen plegades en una mateixa illa de cases al bell mig de Hollywood.

— *Dins la vostra obra literària, extensa i diversa tant en gèneres com en continguts, hi ha potser cap novel·la, una obra de teatre, un conte, una poesia, o potser un paràgraf,*

que ens hauríem d'aprendre de memòria abans que la temperatura dels ordinadors no pugui fins a 451 graus F?

— De totes les meves novel·les, la que m'estimo més és l'última, 'Death Is a Lonely Business' —el 1990 Minotauro, de Barcelona, la va publicar en castellà: 'La muerte es un asunto solitario'—. I m'agrada perquè hi he retratat, per primer cop, molts amics estimats, la majoria ja morts i terriblement enyorats.

— Què opineu de les versions cinematogràfiques i televisives fetes a partir de la vostra obra?

— Em considero afortunat pel que fa a algunes versions cinematogràfiques. M'agrada moltíssim 'Something Wicked This Way Comes', que van fer fa pocs anys els estudis Disney. 'Fahrenheit 451', dirigida per en Truffaut, va ser una evocació preciosa. En canvi, no em va acabar de convèncer la versió de 'The Illustrated Man', perquè no descriu les narracions tal com les vaig escriure.

— La relació de l'escriptor actual amb l'àmbit audiovisual sembla absolutament inevitable. Us fa por realment la desaparició de la cultura del paper?

— No crec de cap manera que el paper desapareixerà de la nostra cultura. De fet, avui dia, als Estats Units corre més paper que mai. Cada any s'hi publiquen milions de llibres. Quan al cinema o a la televisió apareix una pel·lícula mitjanament interessant, immediatament es produeix una reacció en cadena a les llibreries i a les biblioteques, i es venen o es manlleven centenars de milers d'exemplars del llibre corresponent. D'altra banda, mentre hi hagi diaris que es puguin dur a la butxaca, se'n vendran milions d'exemplars cada setmana durant molts i molts anys. Sóc força optimista pel que fa a això.

— Durant la vostra llarga trajectòria literària heu estat premiat amb diversos guardons. Quina importància té actualment el premi literari als Estats Units?

— Bé, els premis literaris són agradables, però l'estimació que obtinc dels lectors és més important. Sentir un home jove que passa amb el cotxe i et crida: «Senyor Bradbury, us estimo!», és el més gratificador de tots els premis.

— De tots els gèneres literaris que heu conreat, en quin us heu sentit més com a casa?

— M'agraden tots els gèneres que conreo; altrament, no hi treballaria. M'agrada la poesia, les obres teatrals, les novel·les, la narració curta, l'assaig i els guions cinematogràfics. La diversió més gran de la meua vida ha estat aprendre a escriure'ls malament i, de mica en mica, molt de mica en mica, aprendre a fer-ho com cal. Estic content dels meus esforços en tots aquests camps. Satisfet, no; això no, però sí força content.

— Quin fóra el consell que adreçaríeu al futur lector català de 'Les daurades pomes del sol'?

— Doncs que llegeixi les narracions d'aquest recull tal com jo les vaig escriure: per la joia d'estimar, de viure i de crear. Cada conte va ser escrit perquè necessitava néixer per alguna raó secreta, i jo vaig ser l'escollit per a ser, alhora, el pare i la mare de cadascun.

Jordi Ferrando i Antoni Munné-Jordà, «Entrevista inèdita amb Ray Bradbury»

<http://www.geocities.com/Area51/Zone/7461/ray.htm>

